

Agenda – Y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus a Gweinyddiaeth Gyhoeddus

Lleoliad:	I gael rhagor o wybodaeth cysylltwch a:
Fideogynhadledd drwy Zoom	Fay Bowen
Dyddiad: Dydd Mercher, 9 Chwefror 2022	Clerc y Pwyllgor 0300 200 6565
Amser: 09.15	SeneddCCGG@senedd.cymru

Ar 26 Ionawr 2022, derbyniodd y Pwyllgor gynnig o dan Reol Sefydlog 17.42 i benderfynu gwahardd y cyhoedd o'r cyfarfod hwn.

- 1 Cyflwyniad, ymddiheuriadau a dirprwyon – y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus a Gweinyddiaeth Gyhoeddus**
(09.15)
- 2 Craffu ar weinyddiaeth gyhoeddus: Dadansoddiad o'r ymatebion i'r ymgynghoriad**
(09.15 – 09.30) (Tudalennau 1 – 12)
- 3 Craffu ar weinyddiaeth gyhoeddus: Ffyrdd o weithio a rhannu arfer da**
(09.30 – 10.30) (Tudalennau 13 – 35)
- 4 Fframwaith Cyffredin Taliadau Hwyr (trafodion masnachol) – Fframwaith Cyffredin ar gyfer Caffael Cyhoeddus**
(10.30 – 11.15) (Tudalennau 36 – 127)
(Egwyl)
(11.15 – 11.25)
- 5 Papurau i'w nodi**
(11.25 – 11.40)

- 5.1 Rhwystrau i weithredu Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 yn llwyddiannus: Llythyr gan y Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol (19 Ionawr 2022)**
(Tudalennau 128 – 129)
- 5.2 COVID-19 a'i effaith ar faterion sy'n gysylltiedig â chylch gwaith y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus a Gweinyddiaeth Gyhoeddus: Llythyr gan Lywodraeth Cymru ar faterion iechyd (31 Ionawr 2022)**
(Tudalennau 130 – 141)
- 5.3 COVID-19 a'i effaith ar faterion sy'n gysylltiedig â chylch gwaith y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus a Gweinyddiaeth Gyhoeddus: Llythyr gan Lywodraeth Cymru ar faterion llywodraeth leol (31 Ionawr 2022)**
(Tudalennau 142 – 171)
- 6 Adroddiad gan Archwilydd Cyffredinol Cymru: Comisiynu Cartrefi Gofal i Bobl Hŷn**
(11.40 – 11.50) (Tudalennau 172 – 195)
- 7 Adroddiad gan Archwilydd Cyffredinol Cymru: Gweithio ar y cyd rhwng y Gwasanaethau Brys**
(11.50 – 12.00) (Tudalennau 196 – 253)
- 8 Blaenraglen waith: Archwilio Cymru**
(12.00 – 12.10)
- 9 Craffu ar Gyfrifon – Comisiwn y Senedd 2020–21: Trafod yr ymateb i adroddiad y Pwyllgor**
(12.10 – 12.30) (Tudalennau 254 – 258)

Craffu ar weinyddiaeth gyhoeddus: crynodeb o'r dystiolaeth

Y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus a Gweinyddiaeth Gyhoeddus | 9 Chwefror 2022
Public Accounts and Public Administration Committee | 9 February 2022

Cyfeirnod: SR222098-1

Cyflwyniad

Mae'r papur hwn yn rhoi trosolwg o'r dystiolaeth y mae'r Pwyllgor wedi'i chael hyd yn hyn i helpu i nodi blaenoriaethau a'r ffordd orau o ymdrin â'r elfen o'i gylch gwaith sy'n ymwneud â gweinyddiaeth gyhoeddus.

Mae'r papur yn defnyddio tystiolaeth a gafwyd mewn ymgynghoriad a gynhaliwyd yn nhymor yr hydref ac mewn cyfarfod bord gron o bartion â diddordeb a gynhaliwyd ar 12 Ionawr 2022.

Mae Adran 6 o'r papur yn cynnwys rhai argymhellion ar gyfer camau nesaf posibl y gall y Pwyllgor efallai edrych arnynt yng ngoleuni'r dystiolaeth a ddaeth i law.

1. Egwyddorion ac arfer gorau

Roedd ymatebwyr i'r ymgynghoriad cyhoeddus a rhanddeiliaid yn y sesiynau bord gron yn croesawu'r ffaith bod gweinyddiaeth gyhoeddus wedi cael ei hychwanegu at gylch gwaith y Pwyllgor.

Awgrymodd rhai ymatebwyr egwyddorion a nodau ar gyfer llywio gwaith craffu'r Pwyllgor ar weinyddiaeth gyhoeddus. Gwnaethant gynnig y dylai'r Pwyllgor ganolbwyntio ar yr egwyddorion a ganlyn:

- llywodraethu da;
- gwella'r modd y caiff gwasanaethau cyhoeddus eu cynnal, eu llywodraethu a'u darparu;
- safonau ymddygiad uchel mewn bywyd cyhoeddus;
- yr hawl i weinyddiaeth dda a mynediad at iawn; a
- gweithredu dyletswyddau o dan gyfraith cydraddoldeb a Deddf Cenedlaethau'r Dyfodol yn effeithiol.

2. Dulliau o weithio

Cynigiodd yr ymatebwyr amrywiaeth o awgrymiadau am sut y gallai'r Pwyllgor fynd ati i graffu ar weinyddiaeth gyhoeddus, gan gynnwys:

- adeiladu ar waith presennol y Pwyllgor gydag Archwilio Cymru ar gyfrifon;
- dysgu o'r profiad o graffu ar weinyddiaeth gyhoeddus mewn mannau eraill, gan gynnwys yn rhyngwladol, ac yn arbennig o ddull y Pwyllgor Gweinyddiaeth Gyhoeddus a Materion Cyfansoddiadol yn Senedd y DU;
- cymryd tystiolaeth gan Lywodraeth Cymru a chyrff cyhoeddus perthnasol, arbenigwyr allanol, a chyn-swyddogion a chyn-Weinidogion;
- cymryd tystiolaeth gan ystod amrywiol o bobl y mae gweinyddiaeth gyhoeddus yn effeithio arnynt, ymgysylltu â phobl sy'n rhannu nodweddion gwarchodedig a phobl sydd o dan anfantais economaidd-gymdeithasol; a
- defnyddio'r dystiolaeth a'r data a gesglir gan gyrff perthnasol yn y sector cyhoeddus a'r trydydd sector.

Hefyd, cynigiodd Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru (yr Ombwdsmon) rannu canfyddiadau o'r data y mae'n eu casglu ar feysydd megis agweddau cyrff cyhoeddus tuag at ddal cwynion ac ymateb iddynt. Dywedodd yr Ombwdsmon fod y gwaith hwn yn mynd rhagddo ond y bydd y data dros y blynyddoedd nesaf yn rhoi cipolwg gwerthfawr ar sut mae cyrff cyhoeddus yn ymgysylltu â'r cyhoedd ac yn defnyddio'r data hynny i wella gwasanaethau.

Tynnodd Dr Helen Foster sylw at rai risgiau i'r Pwyllgor o ran craffu ar weinyddiaeth gyhoeddus ochr yn ochr â chraffu ar gyfrifon cyhoeddus. Dadleuodd y byddai angen i'r Pwyllgor:

- sicrhau bod craffu ar weinyddiaeth gyhoeddus yn ategu'r gwaith craffu ar gyfrifon cyhoeddus, nid ei lastwreiddio; ac
- ystyried yn ofalus a ddylid cymryd tystiolaeth gan Weinidogion yn ogystal â gweision sifil, gan gydnabod bod yn rhaid i'r Pwyllgor beidio â chwestiynu rhinweddau amcanion polisi'r Llywodraeth a'r risg y gallai'r Pwyllgor mynd yn wleidyddol a cholli hygrededd.

3. Llywodraeth Cymru

Roedd rhai ymatebwyr i'r ymgynghoriad yn canolbwyntio ar y rhan o gylch gwaith y Pwyllgor sy'n ymwneud â chraffu ar ansawdd a safonau gweinyddiaeth yn Llywodraeth Cymru, gan ganolbwyntio ar rôl a pherfformiad y gwasanaeth sifil, cynghorwyr arbennig, a Gweinidogion.

3.1. Llywodraeth Cymru fel sefydliad

Awgrymodd rhai ymatebwyr y gall Pwyllgor ddymuno edrych ar effeithiolrwydd Llywodraeth Cymru fel sefydliad. Amlygwyd y gallai'r Pwyllgor ddewis ystyried:

- pa mor effeithiol yw Llywodraeth Cymru o ran **cydgysylltu gwaith llunio polisi** ar draws cyfarwyddiaethau a phortffolios Gweinidogion, ac a oes angen i gyfeiriad cryfach ddod o **ganol y Llywodraeth**;
- rheoli **perfformiad, cymhellion, a datblygu arweinyddiaeth** yn y gwasanaeth sifil;

- a yw Llywodraeth Cymru a chyrrff cyhoeddus eraill yn **strwythuredig ac yn drefnus** yn y fath fodd ag i weithredu amcanion polisi'r Llywodraeth yn effeithiol;
- pa wersi a ddysgwyd am **effeithiolrwydd cyfundren y Llywodraeth** a chyrrff cyhoeddus yn sgil eu hymateb i COVID-19, a pha effaith y mae gweithio o bell wedi'i chael ar gapasiti a gwasanaeth y gwasanaeth sifil;
- y berthynas rhwng **gwasanaeth sifil datganoledig Cymru a gwasanaeth sifil Prydain yn ehangach.**

3.2. Gweinidogion a chynghorwyr arbennig

Yn ei ymateb ysgrifenedig, cynigiodd Leighton Andrews y gall y Pwyllgor ddymuno edrych ar rolau Gweinidogion a chynghorwyr arbennig. Yn benodol, awgrymodd y gallai'r Pwyllgor edrych ar yn canlynol:

- **Cabinet a Gweinidogion Cymru**, gan gynnwys a oes angen Llawlyfr Cabinet i Gymru (sef dogfen sy'n nodi rheolau a gweithdrefnau ynghylch gweithredu'r Llywodraeth), egwyddorion ar gyfer sefydlu Pwyllgorau Cabinet, ac archifo cofnodion y Cabinet;
- **safonau cyhoeddus**, gan gynnwys y Cod y Gweinidogion a rôl y Cynghorydd Annibynnol ar God y Gweinidogion;
- **cynghorwyr arbennig**, gan gynnwys a oes mesurau diogelu digonol yn y berthynas rhwng cynghorwyr arbennig, gweision sifil a gweinidogion; a/neu
- **gysylltiadau rhynglywodraethol** ac effaith **Adolygiad Dunlop o Alluogrwydd Undeb Llywodraeth y DU** ar weinyddiaeth gyhoeddus.

4. Llunio polisiau a'u cyflawni

4.1. Llunio polisiau

Amlinellodd rhai ymatebwyr eu barn bod Llywodraeth Cymru wedi mabwysiadu dull uchelgeisiol o lunio polisiau. Fodd bynnag, tynnodd rhai ymatebion sylw at

heriau o ran llunio polisiau yng Nghymru, gan awgrymu y gallai'r Pwyllgor edrych ar:

- ba mor dda y mae Llywodraeth Cymru yn defnyddio'r pwerau a'r ysgogiadau polisi sydd ar gael iddi;
- pa mor dda y mae Llywodraeth Cymru yn mynd i'r afael â materion polisi sy'n torri ar draws cyfarwyddiaethau neu bortffolios Gweinidogion;
- sicrhau bod pobl y mae polisi cyhoeddus yn effeithio arnynt yn ymgysylltu'n llawn yn natblygiad y polisi hwnnw;
- meithrin capasiti polisi y tu allan i Lywodraeth Cymru (yn enwedig mewn awdurdodau lleol); a
- chefnogi'r gwaith o ddatblygu ffynonellau annibynnol o gyngor a thystiolaeth polisi.

4.2. Darparu gwasanaethau cyhoeddus a rheoli perfformiad

Roedd rhai ymatebwyr yn dadlau bod Llywodraeth Cymru a'r sector cyhoeddus weithiau wedi bod yn well am lunio cyfreithiau a pholisiau uchelgeisiol na'u cyflawni. Awgrymodd Steve Martin yn ei ymateb y gall y Pwyllgor ddymuno edrych ar y rhesymau dros fylchau rhwng polisi a chyflawni a sut y gellir datblygu capasiti i gyflawni.

Cynigiodd yr ymatebwyr amrywiaeth o feysydd y gallai'r Pwyllgor eu harchwilio, gan gynnwys:

- pa mor effeithiol y mae Llywodraeth Cymru wedi darparu **llywio o'r canol** i gyrrff lleol a rhanbarthol, gan roi cymorth a sicrhau bod mentrau polisi, fframweithiau atebolrwydd a ffrydiau gyllido yn gydnaws â'i gilydd;
- rôl Llywodraeth Cymru yn **goruchwyllo cyrff cyhoeddus** (gan gynnwys gwneud penodiadau cyhoeddus a chefnogi byrddau o ran llywodraethu da);
- y defnydd o **dargedau gwasanaeth cyhoeddus a chyfundrefnau rheoli perfformiad** ac a oes angen eu symleiddio;
- rôl **cyd-gynhyrchu** rhwng darparwyr gwasanaethau cyhoeddus a defnyddwyr gwasanaethau;
- **lledaenu arfer da** a sicrhau y gall sefydliadau ddysgu oddi wrth ei gilydd; a

- mynd i'r afael ag **amrywiad, anghysondeb ac anhydraddoldeb** yn y ddarpariaeth o wasanaethau.

Awgrymodd rhai ymatebwyr y gall y Pwyllgor ddymuno edrych ar rôl **data a gwasanaethau digidol** a **chaffael** yn y ddarpariaeth o wasanaethau cyhoeddus.

4.3. Cyflawni ym meysydd allweddol cyfraith a pholisi

Awgrymodd rhai ymatebwyr y dylai'r Pwyllgor edrych ar y modd y mae meysydd penodol o ran cyfraith a pholisi yn cael eu gweithredu, ac yn benodol:

Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru)

Tynnodd Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol a Chyngor Gweithredu Gwirfoddol Cymru (CGGC) sylw at rôl y Pwyllgor o ran cefnogi a chraffu ar gyrff cyhoeddus i roi'r Ddeddf ar waith. Byddai hyn yn adeiladu ar waith y Pwyllgor blaenorol yn y Bumed Senedd.

Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru)

Awgrymodd y cyfranwyr o CGGC a Drws Ar Glo y dylai'r Pwyllgor ymchwilio i weithrediad y Ddeddf, gan ganolbwyntio ar:

- sicrhau bod sefydliadau yn cael eu dwyn i gyfrif am ddyletswyddau a nodir yn y Cod Ymarfer a bod argymhellion mewn adroddiadau arolygon yn cael eu gweithredu;
- effaith hawddfreintiau i'r Ddeddf o dan Ddeddf y Coronafeirws 2020 ar gyfer cymorth i bobl anabl a phobl hŷn;
- deall i ba raddau, a pha mor gyson, y mae egwyddorion yn y Ddeddf ynghylch llais, rheolaeth, a chyd-gynhyrchu yn cael eu cymhwyso;
- ymchwilio i gwmpas y gwaith craffu ar y Ddeddf y mae Llywodraeth Cymru yn ei gomisiynu, gan gynnwys a oes angen cynnwys ystod ehangach o ddefnyddwyr gwasanaethau a sefydliadau cymorth y trydydd sector.

Cyfraith a pholisi cydraddoldeb

Awgrymodd y cyfranwyr o'r Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol, CGGC a Drws Ar Glo y dylai'r Pwyllgor ymchwilio i'r gwaith a wneir i weithredu cyfraith a pholisi cydraddoldeb, ac yn arbennig:

- dyletswydd cydraddoldeb y sector cyhoeddus a'r ddyletswydd economaidd-gymdeithasol;
- cynlluniau cydraddoldeb, megis Fframwaith yr Hawl i Fyw'n Annibynnol, yr Adolygiad Rhywedd, Cynllun Gweithredu LHDTTC+ a'r Cynllun Gweithredu Cydraddoldeb Hiliol;
- y defnydd o Aseidiadau o'r Effaith ar Gydraddoldeb, gan gynnwys i ba raddau y cânt eu cynnal a'u gwerthuso mewn partneriaeth â defnyddwyr gwasanaethau, ac i ba raddau y gellir eu herio'n effeithiol.

4.4. Herio penderfyniadau'r Llywodraeth a'r sector cyhoeddus

Amlygodd ymateb Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru bwysigrwydd sicrhau bod pobl yn gallu herio penderfyniadau'r sector cyhoeddus a chael iawn.

Dadleuodd y bydd y Pwyllgor efallai am wneud y canlynol:

- darparu trosolwg o'r system cyfiawnder gweinyddol yng Nghymru, gan nodi meysydd i'w gwella a lle y gellir hyrwyddo cydlyniant; ac
- ymchwilio i effaith pandemig COVID-19 ar ansawdd a safonau gweinyddu a thrin cwynion, yng ngoleuni ymchwydd yn nifer y cwynion;

Wrth dynnu sylw at argymhellion gan Dr Sarah Nason o Brifysgol Bangor, dadleuodd yr Ombwdsmon y gallai'r Pwyllgor, yn y tymor hwy, ddymuno mynd ar drywydd y canlynol:

- creu Cod Gweinyddu Cyhoeddus a Chyfiawnder Gweinyddol a fyddai'n cynnwys deddfwriaeth sylfaenol ac is-ddeddfwriaeth a chanllawiau yn ymwneud, er enghraifft, ag Archwilio Cymru, Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru, ymchwiliadau, cofnodion a gwybodaeth, a thribiwnlysoedd Cymru; a/neu

- ddrafftio Deddf Gweithdrefn Weinyddol i Gymru yn y dyfodol, i gynnwys set gyfunol o ddyletswyddau gweithdrefnol seiliedig ar hawliau dynol, llesiant a chydaddoldeb ac i ddarparu trefniadau ar gyfer gwneud iawn.

5. Cydweithredu

Cydnabu'r ymatebwyr bwysigrwydd cydweithio a phartneriaeth ar gyfer darparu gwasanaethau cyhoeddus ac ar gyfer gweithredu meysydd allweddol o'r gyfraith a pholisi megis Deddf Cenedlaethau'r Dyfodol.

Roedd yr ymatebwyr hefyd yn gadarnhaol ar y cyfan am y dull a ddefnyddir yng Nghymru i weithio mewn partneriaeth rhwng cyrff cyhoeddus. Fodd bynnag, cododd rhai ohonynt bryderon ynghylch cymhlethdod trefniadau partneriaeth a sut y gall y rhain arwain yn aml at rwystrau i gydweithio.

5.1. Un Gwasanaeth Cyhoeddus Cymru

Tynnodd rhai o'r ymatebwyr sylw at uchelgais Llywodraeth Cymru i greu a **Un Gwasanaeth Cyhoeddus Cymru** ar draws y sector cyhoeddus datganoledig. Awgrymwyd y dylai'r Pwyllgor ymchwilio i sut mae'r uchelgais hwn yn cael ei ddatblygu a'r hyn a fyddai'n rhwystro ei roi ar waith.

5.2. Gweithio mewn partneriaeth: ar draws y sector cyhoeddus a thu hwnt

Yn ei ymateb, tynnodd Steve Martin sylw at gymhlethdod trefniadau llywodraethu lleol a rhanbarthol yng Nghymru, gan argymhell y bydd y pwyllgor efallai am ymchwilio i a oes ffyrdd o symleiddio trefniadau llywodraethu presennol heb beryglu enghreifftiau o gydweithredu effeithiol.

Tynnodd Archwilio Cymru a'r Ombwdsmon sylw at y diffyg eglurder mewn llinellau atebolrwydd wrth ddarparu gwasanaethau cyhoeddus. Yn benodol, cododd Archwilio Cymru'r mater o wendidau hirsefydlog o ran gweithio mewn partneriaeth rhwng cyrff cyhoeddus wrth fynd i'r afael â materion sy'n gofyn am ymatebion aml-asiantaeth, megis digartrefedd.

Tynnodd ymateb CGGC sylw at bwysigrwydd cydgysylltu rhwng y sector gwirfoddol a'r sector cyhoeddus, a dywedodd fod angen mwy o eglurder o ran sut y dylid sefydlu'r perthnasoedd hynny a'u cynnal. Galwodd hefyd am dryloywder

ynghylch pa mor effeithiol y mae cyrff partneriaeth yn ymgysylltu â chynrychiolwyr y trydydd sector a chynrychiolwyr dinasyddion ac yn cefnogi cyd-gynhyrchu gwasanaethau.

Cododd y cyfranwyr o CGGC a Drws Ar Glo bryderon ynghylch cynrychiolaeth dinasyddion, gofawyr a'r sector gwirfoddol ar Fyrddau Partneriaeth Rhanbarthol, gan ddadlau nad oedd eu cyfranogiad bob amser yn ystyrlon.

6. Rhaglen waith yn y dyfodol

Amlygwyd nifer o feysydd gwaith posibl i'r Pwyllgor fel rhan o'r broses casglu tystiolaeth.

Yn eu tystiolaeth, anogodd Leighton Andrews a Helen Foster y Pwyllgor i ganolbwyntio ar nifer gyfyngedig o flaenoriaethau ar gyfer y Senedd hon o ystyried pwysigrwydd cyfrifon cyhoeddus yng nghylch gwaith y Pwyllgor.

Ar y sail honno, rhoddir isod amlinelliad o rai meysydd gwaith sy'n tynnu ar y themâu allweddol a ddeilliodd o'r dystiolaeth i'r Pwyllgor, gan gynnwys dulliau posibl y gallai'r Pwyllgor eu defnyddio yn hyn o beth.

6.1. Ymchwiliadau posibl

Awgrymodd cyfranwyr nifer o ymchwiliadau posibl. Fodd bynnag, mae'r awgrymiadau ar gyfer ymchwiliadau yn eang; byddai angen i'r Pwyllgor wneud rhagor o waith cwmpasu i ddatblygu a mireinio cylchoedd gorchwyl unrhyw ymchwiliadau yn y dyfodol.

Llywodraeth Cymru a gweithlu'r sector cyhoeddus

Efallai y bydd y Pwyllgor yn awyddus i wneud y canlynol:

- gwahodd yr Ysgrifennydd Parhaol newydd i roi'r wybodaeth ddiweddaraf i'r Pwyllgor am fenter ei ragflaenydd i 'ddiogelu dyfodol' y gwasanaeth sifil, ac amlinellu ei flaenoriaethau ef ar gyfer Llywodraeth Cymru fel sefydliad at y dyfodol; ac
- ymchwilio i uchelgeisiau Llywodraeth Cymru ar gyfer 'Un Gwasanaeth Cyhoeddus Cymru', gan gynnwys sut mae gwaith Academi Wales a'r Ysgol

Llywodraethu Genedlaethol arfaethedig, sy'n rhan o'r Cytundeb Cydweithredu rhwng Llywodraeth Cymru a Phlaid Cymru, yn cyfrannu at y nod hwn.

Llunio polisiau a'u cyflawni

Un o'r themâu a godwyd droeon gan randdeiliaid oedd y bwlch cyflawni a gweithredu effeithiol ar draws y sector cyhoeddus o ran polisiau Llywodraeth Cymru. Mae nifer o feysydd gwaith posibl yn deillio o hyn y gallai'r Pwyllgor efallai ymchwilio iddynt:

- proses 'cydgynhyrchu' rhwng darparwyr gwasanaethau cyhoeddus a defnyddwyr gwasanaethau a sut mae'n gweithio'n ymarferol;
- lledaenu arfer da a sicrhau y gall sefydliadau ddysgu oddi wrth ei gilydd; ac
- y defnydd o dargedau gwasanaethau cyhoeddus, cyfundrefnau a fframweithiau rheoli perfformiad, ac a oes angen eu symleiddio.

Cydweithio ar draws y sector cyhoeddus

Edrychodd y Pwyllgor blaenorol ar y modd y gweithredir Deddf Cenedlaethau'r Dyfodol ar draws cyrff cyhoeddus, gan ganfod bod 'tirwedd gymhleth deddfwriaeth a chyrrff partneriaeth' yn ei gwneud yn anoddach i gyrff cyhoeddus fabwysiadu'r Ddeddf. Efallai y bydd y Pwyllgor am wneud gwaith dilynol yn y maes gwaith hwn. Mae nifer o feysydd gwaith posibl i ymchwilio iddynt yn y cyd-destun hwn:

- Yr egwyddorion a'r dull sy'n dod i'r amlwg ar gyfer 'un gwasanaeth cyhoeddus Cymru', gan gynnwys y potensial ar gyfer gwasanaethau a rennir;

6.2. Cyfleoedd i ailgynllunio gwasanaethau cyhoeddus yn y dirwedd ar ôl y pandemig, gan edrych ar ba mor ymatebol a hyblyg y mae gwasanaethau cyhoeddus wedi bod wrth gydweithio, gan gynnwys; rhwydweithio, cydweithio wrth i wasanaethau cyhoeddus symud i gyfnod gwahanol o gydweithio yng Nghymru.

Monitro data ac adroddiadau'r sector cyhoeddus

Cynigiodd yr Ombwdsmon i gefnogi'r Pwyllgor a rhoi gwybodaeth iddo i lywio ei waith craffu ar weinyddiaeth gyhoeddus ar draws cyrff cyhoeddus mewn perthynas â'i swyddogaethau.

Mae Archwilio Cymru eisoes yn gweithio'n agos gyda'r Pwyllgor ac mae'n darparu papurau briffio ac adroddiadau i gefnogi ei waith craffu ar gyfrifon. Mewn tystiolaeth ysgrifenedig, awgrymodd Archwilio Cymru fod lle i ystyried materion sy'n deillio o gyfrifon cyrff cyhoeddus a'r adroddiadau ar berfformiad gweinyddol a llywodraethu sy'n cyd-fynd â nhw.

Efallai y bydd y Pwyllgor am ymgysylltu â'r sefydliadau hynny, a nodi eraill, i ffurfioli pa wybodaeth y gallai'r Pwyllgor ei chael yn rheolaidd i lywio ei raglen waith yn y dyfodol.

Am ragor o wybodaeth cysylltwch â:

Lucy Valsamidis

0300 200 7571

Lucy.Valsamidis@senedd.cymru

Rhun Davies

0300 200 6259

Rhun.Davies@Senedd.Cymru

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon

Yn rhinwedd paragraff(au) vi o Reol Sefydlog 17.42

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon

Eitem 4

Yn rhinwedd paragraff(au) vi o Reol Sefydlog 17.42

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon

Yn rhinwedd paragraff(au) vi o Reol Sefydlog 17.42

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon

Vaughan Gething AS/MS
Gweinidog yr Economi
Minister for Economy

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Ein cyf/Our ref: MA-VG-3923-21

Paul Davies MS
Cadeirydd
Pwyllgor yr Economi, Masnach a Materion Gwledig
SeneddEconomi@senedd.cymru

16 Rhagfyr 2021

Annwyl Paul,

Mae'n bleser gennyf rannu gyda'r Pwyllgor Fframwaith Cyffredin dros dro ar gyfer Taliadau Hwyr.

Mae'r Fframwaith hwn yn pennu disgwyliaid cyffredin o ran meysydd allweddol sy'n gysylltiedig â chydweithio ac mae'n disgrifio sut y bydd gwledydd y DU yn cynnal unrhyw ymarfer yn y dyfodol o rhan pwerau Deddfwriaethol yn y maes hwn ac o fewn cyd-destun y ffaith bod y DU wedi ymadael â'r UE. Cytunodd pedair gweinyddiaeth y DU i gydweithio er mwyn pennu dulliau cyffredin, ar ffurf Fframweithiau Cyffredin, mewn meysydd polisi a arferai fod yn amodol ar gyfraith yr UE ac sy'n cyd-fynd â meysydd cymhwysedd datganoledig.

Mae swyddogion o fewn Llywodraeth Cymru, ar y cyd â swyddogion cyfatebol ar draws y DU, wedi cydweithio i ddatblygu'r Fframweithiau hyn, gan eu rhannu gyda'u Pwyllgorau craffu perthnasol fel y gall y Seneddau graffu arnynt.

Gallwch weld y gyfres o ddogfennau [yma](#).

Yn gywir,

Vaughan Gething AS/MS
Gweinidog yr Economi
Minister for Economy

Copi at: Huw Irranca-Davies AS, Cadeirydd, Y Pwyllgor Deddfwriaeth, Cyfiawnder a'r Cyfansoddiad. SeneddLJC@senedd.wales
Mark Isherwood MS, Cadeirydd, Y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus a Gweinyddiaeth Gyhoeddus. SeneddPAPA@senedd.wales

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Gohebiaeth.Vaughan.Gething@llyw.cymru
Correspondence.Vaughan.Gething@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Tudalen y pecyn 71

**Pwyllgor yr Economi,
Masnach a Materion Gwledig**

—
**Economy, Trade and
Rural Affairs Committee**

Vaughan Gething AS
Gweinidog yr Economi

Senedd Cymru

Bae Caerdydd, Caerdydd, CF99 1SN
SeneddEconomi@senedd.cymru
senedd.cymru/SeneddEconomi
0300 200 6565

—
Welsh Parliament

Cardiff Bay, Cardiff, CF99 1SN
SeneddEconomy@senedd.wales
senedd.wales/SeneddEconomy
0300 200 6565

17 Ionawr 2022

Annwyl Weinidog,

Diolch am eich llythyr ynghylch y Fframwaith Taliadau Hwyr. Mae'r Fframweithiau Cyffredin Taliadau Hwyr a Chaffael Cyhoeddus yn rychwantu cylchoedd gorchwyl Pwyllgor yr Economi, Masnach a Materion Gwledig a'r Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus a Gweinyddiaeth Gyhoeddus.

Fel rwy'n siŵr y byddwch yn deall, mae llawer o Fframweithiau'n dod o fewn cylch gorchwyl Pwyllgor yr Economi, Masnach a Materion Gwledig. Er mwyn sicrhau y rhoddir amser a sylw digonol i'r Fframweithiau Taliadau Hwyr a Chaffael Cyhoeddus, ac i roi mwy o amser i'm Pwyllgor ganolbwyntio ar y gweddill, mae Mark Isherwood a minnau wedi cytuno y bydd y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus a Gweinyddiaeth Gyhoeddus yn arwain y gwaith craffu ar y ddau fframwaith hyn.

Rwyf wedi anfon copi o'r llythyr hwn at Mark Isherwood er gwybodaeth iddo.

Cofion gorau,

Paul Davies AS
Cadeirydd: Pwyllgor yr Economi, Masnach a Materion Gwledig

Croesewir gohebiaeth yn y Gymraeg a'r Saesneg / We welcome correspondence in Welsh or English.

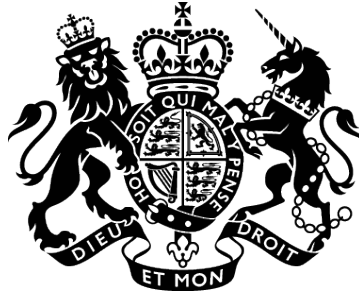

Department for
Business, Energy
& Industrial Strategy

Late Payment: Provisional Common Framework

December 2021

Late Payment: Provisional Common Framework

Presented to Parliament
by the Secretary of State for Business, Energy and Industrial Strategy
by Command of Her Majesty

December 2021

© Crown copyright 2021

This publication is licensed under the terms of the Open Government Licence v3.0 except where otherwise stated. To view this licence, visit nationalarchives.gov.uk/doc/open-government-licence/version/3 or write to the Information Policy Team, The National Archives, Kew, London TW9 4DU, or email: psi@nationalarchives.gsi.gov.uk.

Where we have identified any third-party copyright information you will need to obtain permission from the copyright holders concerned.

This publication is available from: www.gov.uk/beis

Any enquiries regarding this publication should be sent to us at: enquiries@beis.gov.uk

ISBN 978-1-5286-3102-0

E02698085 12/21

Printed on paper containing 75% recycled fibre content minimum.

Printed in the UK by HH Associates Ltd. on behalf of the Controller of Her Majesty's Stationery Office.

Tudalen y pecyn 76

Contents

Late Payment Common Framework Agreement	6
Outline	6
Section 1: What we are talking about	6
Section 2: Proposed breakdown of policy area and framework	8
Operational detail	10
Section 3: Proposed operational elements of framework	10
Section 4: Practical next steps and related issues	15
Annex A: Late Payment Framework Groups Terms of Reference	16
Late Payment Working Group Terms of Reference	16
Purpose	16
Scope & Objectives	16
Membership	16
Rules of procedure	16
Late Payment Programme Board Terms of Reference	17
Purpose	17
Scope	17
Membership	17
Rules of Procedure	18

Late Payment: Provisional Common Framework

This document sets out a provisional Common Framework Agreement on Late Payment between the UK Government (Department for Business, Energy and Industrial Strategy), the Northern Ireland Executive (Department for the Economy), the Welsh Government and the Scottish Government (hereafter referred to as the Parties):

Outline

Section 1: What we are talking about

1. Policy area

Late payment (commercial transactions)

Late Payment Directive (2011/7/EU) was designed to protect European businesses against late payment in commercial transactions.

2. Scope

The United Kingdom first implemented late payment legislation in 1998 (Late Payment of Commercial Debts (Interest) Act 1998). This saw a statutory right to interest for late payment for small businesses from large firms and the public sector, and from small firms since 2002 (Late Payment of Commercial Debts Regulations 2002). Amended late payment legislation came into force on 16 March 2013 under the Late Payment of Commercial Debts Regulations 2013, implementing recast European Directive 2011/7/EU on combatting late payment in commercial transactions. This replaced the original Late Payment Directive 2000/35/EC. Amendment Regulations were made in 2015 (SI no 1336 and SSI no 226) and minor amendments were made in 2018, under The Late Payment of Commercial Debts (Amendment) Regulations 2018 to ensure that the EU Directive was correctly implemented.

The main provisions of the Late Payment Directive (2011/7/EU) are as follows:

- Public authorities have to pay for the goods and services that they procure within 30 days.
- Enterprises have to pay their invoices within 60 days, unless they expressly agree otherwise and provided it is not grossly unfair.
- Automatic entitlement to interest for late payment and €40 minimum as compensation for recovery costs - the UK position is a fixed charge of £40, £70 or £100 depending on the size of the debt (under £1,000, under £10,000, and higher), plus additional reasonable costs incurred.
- Statutory interest of at least 8% above the European Central Bank's reference rate - the UK position is the Bank of England reference rate plus at least eight percentage points.

- EU countries may continue maintaining or bringing into force laws and regulations which are more favourable to the creditor than the provisions of the Directive.

Legislative competence for legislation relating to Late Payments is devolved in Scotland (under the Scotland Act 1998), Wales (under the Government of Wales Act 2006), and Northern Ireland (Northern Ireland Act 1998). The UK Government has laid regulations on behalf of Northern Ireland (NI) and Wales, and Scotland have made their own legislation.

As a result of the EU directive, the existing legislation has been applied uniformly across the four nations. This has limited the ability of the Parties to independently set policy in this space, as they were required to remain compliant with the standards set in the overarching EU directive. Following EU Exit, the EU directive no longer applies, creating increased scope for variation in policy. As a result, this Framework will apply UK-wide.

The Reporting on Payment Practices and Performance Regulations (2017) and Small Business Commissioner (Scope and Scheme) Regulations (2017) are out of scope for this Framework, as they are not devolved.

This Framework operates in accordance with the principles outlined in the overarching intergovernmental Memorandum of Understanding on Devolution (henceforth 'intergovernmental MoU on Devolution') and is consistent with, and complemented by, other guidance on common working arrangements, notably the principles described in the Joint Ministerial Committee (EU Negotiations) communique of 16 October 2017.

In October 2017, the Joint Ministerial Committee (EU Negotiations) (JMC(EN)) agreed principles to guide the work to create Common Frameworks. These principles are set out below:

1. *Common Frameworks will be established where they are necessary in order to:*
 - *Enable the functioning of the UK internal market, while acknowledging policy divergence.*
 - *Ensure compliance with international obligations.*
 - *Ensure the UK can negotiate, enter into and implement new trade agreements and international treaties.*
 - *Enable the management of common resources.*
 - *Administer and provide access to justice in cases with a cross-border element.*
 - *Safeguard the security of the UK.*
2. *Frameworks will respect the devolution settlements and the democratic accountability of the devolved legislatures, and will therefore:*
 - *Be based on established conventions and practices, including that the competence of the devolved institutions will not normally be adjusted without their consent.*
 - *Maintain, as a minimum, equivalent flexibility for tailoring policies to the specific needs of each territory, as is afforded by current EU rules.*

- *Lead to a significant increase in decision-making powers for the devolved administrations.*
3. *Frameworks will ensure recognition of the economic and social linkages between Northern Ireland and Ireland, and that Northern Ireland will be the only part of the UK which shares a land frontier with the EU. They will also adhere to the Belfast Agreement.*

The Late Payment Framework has been established to enable the functioning of the UK internal market, while acknowledging policy divergence.

The area of policy covered by this Common Framework does not fall directly within the provisions of the Trade and Cooperation Agreement, although both the Common Framework and that agreement will impact significantly on devolved and reserved responsibilities. Agreed outcomes of the ongoing intergovernmental relations review will be reflected in this Framework.

There is no conflict in these Framework proposals with the relevant provisions of the Belfast/Good Friday agreement, and there is no linkage in this Framework to the operation of the Ireland/Northern Ireland Protocol. As the Protocol evolves, this will be kept under review.

3. Definitions

Not applicable.

Section 2: Proposed breakdown of policy area and framework

4. Summary of proposed approach

A business operating across different parts of the UK would be directly affected by divergent regulations. For example, each of the four Parties could choose to implement different regulatory timescales for repayment or introduce different statutory interest rates on late payments. As a result, there would need to be clear-cut criteria to ascertain which regulations apply to businesses operating across different parts of the UK, and to avoid some businesses being presented with a competitive advantage or disadvantage. To manage divergence, the Parties have agreed to develop a common UK-wide approach to maintain a level playing field for business which will maintain the functioning of the UK internal market.

This is a non-legislative Framework, underpinned by an exchange of ministerial letters. This approach will maintain existing mutual understanding and joint ways of working between the Parties. It will provide a forum to consult on developments within, or between, the Parties, and to manage any divergence. The Parties have jointly agreed that legislation is not required to deliver this, with an exchange of letters being deemed appropriate to formalise existing ways of working.

The Parties considered whether a concordat was required as part of the development of this Common Framework. It has been agreed by all parties that a separate concordat is not required in this instance as it would duplicate information that is already in the framework outline agreement.

Whilst Parties have had the powers to diverge within their existing competence, a common UK approach has been maintained to date with recognition of the importance of maintaining a level

playing field across the existing body of late payment legislation, providing consistency and a uniform approach to the benefit of businesses across the UK.

5. Detailed overview of proposed Framework: legislation (primary or secondary)

There is currently effectively a level playing field across the UK in respect of Late Payment of Commercial Debts legislation, which provides for payment periods between businesses of 60 days (or more by agreement), and 30 days for public bodies to businesses. No new legislation is considered necessary to maintain this approach.

6. Detailed overview of proposed Framework: non-legislative arrangements

Existing joint working relationships have been satisfactory for all parties. Previous conversations between officials have highlighted a preference for maintaining the current degree of coordination now that the UK is outside the EU. This outline agreement, covered by an exchange of ministerial letters, will constitute the Framework.

The development of the Late Payment Framework is part of the wider programme of engagement on Common Frameworks jointly undertaken by all Parties, as agreed at the Joint Ministerial Committee in October 2017.

Several key principles have been proposed that will set out required ways of working, consistent with what is in place now, to support the Parties' work on late payment, and ensure a joined-up approach is maintained:

1. All parties agree that it is beneficial for all UK businesses that there is a Common Framework for late payment policy.
2. Parties will consider the impact of decisions on other Parties and the UK internal market and provide time for meaningful engagement on the issue in quarterly meetings of the Late Payment Working Group, containing policy leads from each of the Parties. This working group will meet regularly when required, for example for information sharing, decision-making or dispute resolution purposes. Meetings of the working group may also be convened outside the regular schedule if a substantial issue arises.
3. Any proposed legislative changes should be shared with the other Parties at an official level at the earliest possible point, typically through email exchange initially. The party or parties proposing to diverge from existing arrangements will notify and consult the other parties in respect of their intended action. Should any of the other governments object to the proposed action, the parties will endeavour to identify a mutually acceptable common approach which would achieve an equivalent, or preferably identical outcome. If no mutually acceptable resolution is found, the objecting party or parties may initiate the formal dispute resolution procedure set out in point 5. This Framework will not prejudice the right of Parties to opt to 'agree to disagree' or 'agree to diverge' in certain circumstances.
4. Future collaborative meetings will be conducted at official level and without prejudice to ministerial views. Official level meetings will be scheduled quarterly to foster regular engagement and ensure Parties do not lose touch with key officials. Additional meetings will be scheduled on an ad hoc basis if any significant issues arise.
5. Whilst it is not anticipated that any dispute will arise, any action under dispute should be paused pending resolution through the dispute resolution mechanism. This process will be guided by an agreement to resolve disputes at the lowest possible level of

governance. If one Party wishes to diverge, the Party must first see if a common approach can be agreed that accommodates that individual Parties' desired outcomes and does not disproportionately impact on the UK internal market.

6. Escalations, if necessary, should be done first at official level via the Late Payment Working Group. If a satisfactory resolution cannot be found, the matter should then be escalated to the Late Payment Programme Board, made up of senior officials. If a resolution cannot be reached, it will be escalated to Ministers to provide input or hold a multilateral discussion. Existing routes of multilateral engagement between the Parties should be used for this process. If a resolution cannot be reached at this level, the matter may be referred to appropriate intergovernmental structures – although both parties will strive to resolve issues at official or ministerial level between Departments.

Terms of Reference for the Late Payment Working Group and Late Payment Programme Board can be found at Annex A.

7. Detailed overview of areas where no further action is thought to be needed

Not applicable.

Operational detail

Section 3: Proposed operational elements of framework

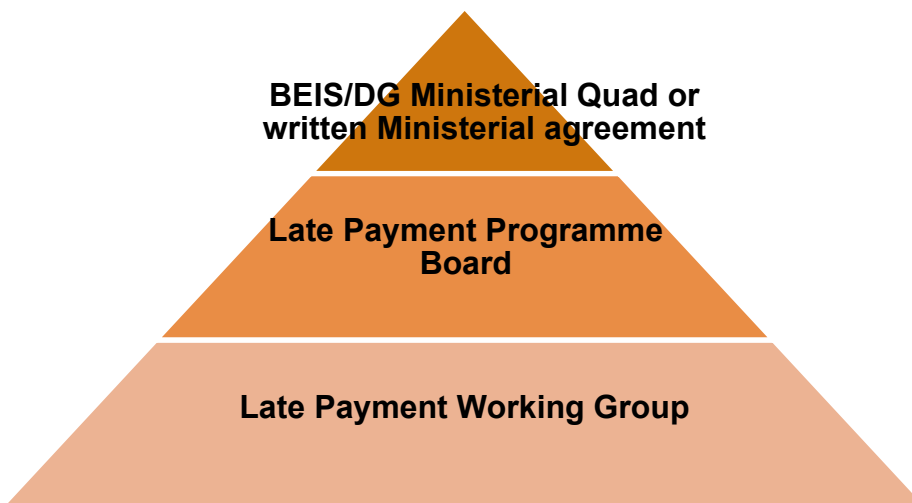
8. Decision making

The principles were agreed through exchange of letters drafted in cooperation between the Parties. The Common Framework will only be put in place once there is unanimous agreement between all Parties.

Decisions will be made in accordance with the principles outlined in “6. Detailed overview of proposed Framework: non-legislative arrangements”, as well as the Common Framework principles agreed at JMC(EN). The agreed quarterly meetings of the Late Payment Working Group will involve all four governments to ensure joint working and information sharing is conducted for this policy area. All parties will have equal decision-making standing.

Decisions will pass through the Late Payment Working Group to the Late Payment Programme Board, made up of senior officials from all four governments, and then ministers. However, not every decision will need to be escalated to the Late Payment Programme Board, nor to ministerial level. Below is a diagram which outlines how decisions are expected to be made, where required. In the unlikely event that a decision cannot be made at ministerial level, the matter will be referred to the dispute resolution mechanism.

Figure 1: Decision making diagram

9. Roles and responsibilities of each party to the Framework

The following sets out the role and responsibilities of officials and ministers in this Framework.

Officials

Policy officials will hold regular discussions on the policy covered by the Late Payment Framework, and put advice to ministers with the rationale for the approach taken within the policy area (e.g. a UK/GB-wide approach), or why divergent policies may be necessary. Officials across Parties will convene to discuss policy issues as appropriate and will discuss any ramifications that policy will have across different parts of the UK. If officials do not agree when making decisions, issues discussed at the Late Payment Working Group can be escalated to senior officials in the Late Payment Programme Board, in line with the Framework's dispute avoidance and resolution mechanism.

Senior Officials

Senior officials (e.g. Deputy Directors and Directors) will provide strategic direction on the policy areas governed by the Late Payment Framework and take key operational decisions. They may review an issue as per the Framework's dispute avoidance and resolution mechanism if officials are not able to agree an approach, or if ministers have disagreed with advice from officials in the first instance, in another attempt to reach agreement. Senior officials will convene to discuss issues as appropriate, on an ad hoc basis, through the Late Payment Programme Board.

Ministers

Ministers may receive advice from their officials either concurrently across Parties as issues arise, or in the course of business as usual for individual Parties. Ministers may accept advice, or they may reject it. If work is remitted to senior officials and an issue remains unresolved, the issue may be escalated to ministers. Where ministers are considering issues as part of the

Framework's dispute avoidance and resolution mechanism this could be via several media, including inter-ministerial meetings or by correspondence.

Information sharing

As per the current MoU on Devolution and with regard to the outcomes of the Intergovernmental Relations Review, each Party will aim to provide each other with as full and open as possible access to policy information including statistics and research and, where appropriate, representations from third parties.

Parliamentary and stakeholder communication and engagement

There is no regular planned Parliamentary or stakeholder engagement for this policy area. Communication takes place on an ad hoc basis.

10. Roles and responsibilities of existing or new bodies

There are no existing or new bodies that have a formal role with respect to the operation of this Framework.

11. Monitoring and enforcement

Monitoring

The Late Payment Working Group will oversee the functioning of the Framework, and any request to amend any element of the Framework will be considered at this group. The group will agree what information it will need to see to provide assurance that the Framework is operating effectively, and on what frequency the information should be collected and reviewed.

Enforcement

Enforcement needs further consideration, and the mechanisms available for providing assurance that the Framework will be adhered to will depend on the way in which the Framework is implemented. The dispute resolution mechanisms provide the first means for ensuring that the Framework is adhered to, with issues to be referred to overarching intergovernmental dispute resolution mechanisms where appropriate.

12. Review and amendment

This Framework will be reviewed annually with all Parties through the Late Payment Working Group. The review will look at compliance with the Framework, as well as evaluating whether it is still suitable to ensure all Parties can achieve their aims on late payment policy. Ad-hoc reviews can also be scheduled on the request of any Party if a substantial issue arises.

Review Stage

1. The Late Payment Working Group will review the Framework one year after final sign off, and every three years thereafter, to ensure it is working effectively, or if any amendments should be made. If changes to the Framework are required, senior officials and ministers will need to agree to triggering the amendment stage.
2. An exceptional review can be triggered by a *significant issue*:
 - a. To constitute a significant issue, an issue must be time-sensitive, and fundamentally impact on the operation and/or the scope of the Framework.

- b. An example would be an issue that means the Framework no longer adheres to the Common Frameworks principles agreed at JMC(EN) in October 2017.

Amendment Stage

3. The amendment stage can only be triggered through unanimous agreement by ministers. The existing Framework will remain in place until a final amendment has been agreed.
4. All amendments to the Framework must be agreed by ministers from all parties, and a new non-legislative agreement signed.

Third parties can be used by any party to the Framework to provide advice at any stage in the review or amendment process. If agreement is not reached in either the review or amendment stage, parties to the Framework can raise it as a dispute through the Framework's dispute avoidance and resolution process.

13. Dispute resolution

Disputes could potentially arise at official level (i.e. where officials cannot agree to either recommending a common approach, or recommending that divergence is appropriate, and outlining the impact that this may have on the internal market); or at ministerial level (where Ministers cannot agree on the response to the recommendation put forward to them by officials, or where a dispute cannot be resolved at official level and is escalated to Ministers, who can also not reach a decision).

Dispute resolution processes should only be used if resolution through normal working processes has not been possible. The Late Payment governance provides mechanisms for good communication and cooperation, which should reduce the likelihood of disputes arising. In some areas, commonality of approach will not be needed to meet the JMC principles and therefore an "agreement to diverge" would be acceptable.

Ministerial dispute resolution

In rare instances where Ministers do not reach unanimous agreement on a joint recommendation, or where officials cannot agree an approach (and the dispute is escalated to Ministers for a decision), then a ministerial dispute resolution mechanism will be required at the portfolio level (i.e. there should be a process for Ministers to seek to resolve dispute and reach agreement). Where disputes do arise, they should be handled with adherence to the same principles as the officials' dispute resolution process. In the first instance, the matter should return to officials (with a steer on areas of further work), who should review the available technical material and present further advice to Ministers as appropriate. If this is not sufficient to resolve the dispute, a panel of senior officials from the four nations could meet to discuss possible approaches and a way forward.

Once all of the other options outlined above have been exhausted, and if a disagreement has still not been resolved, the disagreement will be referred to the appropriate intergovernmental structures.

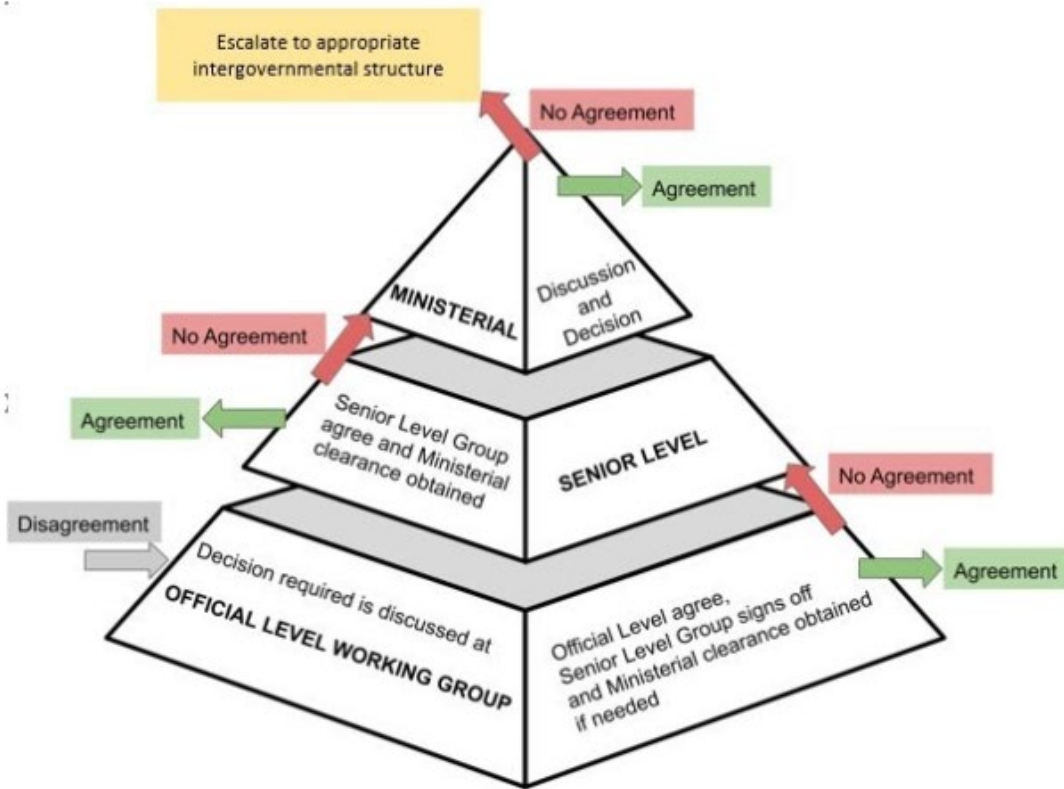
Decisions will be made in accordance with the key principles in "*6. Detailed overview of proposed Framework: non-legislative arrangements*", as well as the Common Framework principles agreed at JMC(EN) in October 2017. The Late Payment governance provides mechanisms for good communication and cooperation, which should reduce the likelihood of

disputes arising. In the unlikely event that a disagreement does arise, a resolution will be sought by following the below principles:

- It does not always follow that, where disagreements emerge, they will need to be escalated or a 'solution' established. This Framework will not prejudice the right of Parties to opt to 'agree to disagree' in certain circumstances.
- In the unlikely event that a common approach cannot be agreed, and divergence is not considered acceptable by one or more of the Parties, the dispute resolution mechanism should be engaged. This should only happen if:
 - genuine agreement cannot be made;
 - one or more party considers the core principles or terms of reference agreed for the Framework to have been breached; or
- One party considers that a Common Framework principle has not been respected, or undue weight has been placed on one principle (or part of a principle) at the expense of another.
- This process will be guided by the principle to resolve at the lowest possible level of governance. If a satisfactory resolution cannot be agreed at working level, the matter will be escalated to senior officials, before being escalated to Ministers. Issues will be referred to the overarching dispute avoidance and resolution mechanism outlined in the MoU on Devolution.
- Actions under dispute should be paused pending resolution through the dispute resolution mechanism.

The Dispute Resolution Mechanism is outlined below:

Figure 2: Dispute resolution diagram

Section 4: Practical next steps and related issues

14. Implementation

The final framework will be fully in place once scrutiny has been completed across all legislatures and Ministerial letters exchanged.

Annex A: Late Payment Framework Groups Terms of Reference

Late Payment Working Group Terms of Reference

Purpose

The purpose of the Late Payment Working Group is to bring together the four Parties to:

- Facilitate multilateral policy development.
- Seek to maintain a level playing field across the existing body of late payment legislation, providing consistency and a uniform approach to the benefit of businesses across the UK.
- Manage potential divergence in a way that respects the devolution settlements.

Scope & Objectives

While policy on late payment is a devolved matter, there are a number of wider policy initiatives and regulations that operate on a UK-wide basis. The Late Payment Working Group will be a collegiate group which facilitates collaboration across the Parties within this policy area. It will provide a forum for policy officials to engage on policy development, provide updates on progress, and raise concerns and awareness of cross-cutting issues.

Membership

Core membership:

- Department for Business Energy and Industrial Strategy (BEIS)
- Scottish Government (SG)
- Welsh Government (WG)
- Department for the Economy (NI)

Rules of procedure

- BEIS will chair and provide secretariat support for the group. However, this will be kept under constant review by the members.
- Regular meetings will be scheduled to take place, with ad-hoc meetings when required.
- The meeting date, time and location will be agreed with all Parties.
- The Group will review its Terms of Reference against its objectives on a 12-month basis or more regularly if required to ensure it continues to add value.

Late Payment Programme Board Terms of Reference

Purpose

The purpose of the Late Payment Programme Board is to bring together the four Parties to:

- Facilitate multilateral policy development by resolving disputes relating to the Late Payment Working Group.
- Make decisions, by consensus of the Parties, on recommendations made by the Late Payment Working Group.
- Provide strategic planning decisions as identified by the Late Payment Working Group.
- Provide a mechanism of dispute resolution as needed and as referred by the Late Payment Working Group.
- Decide, by consensus of the Parties, to refer disputes of the Late Payment Working Group to Ministers.
- Manage potential divergence in a way that respects the devolution settlements.

Scope

While policy on late payment is a devolved matter, there are a number of wider policy initiatives and regulations that operate on a UK-wide basis. The Late Payment Programme Board will be a collegiate group which has oversight over the Late Payment Working Group within this policy area. It will, where identified by the Late Payment Working Group, act as a key mechanism of the dispute resolution procedure within the Common Framework Agreement.

The Late Payment Programme Board maintains an oversight of relevant decisions of the Late Payment Working Group, and the scope of the Late Payment Programme Board is inclusive of relevant matters as identified by the Late Payment Working Group. Specifically, the Late Payment Programme Board will meet where dispute resolution is needed.

The primary objectives of the Late Payment Programme Board are to resolve disputes arising from to the Late Payment Working Group. The Late Payment Programme Board may decide, by consensus of the Parties, to refer matters to Ministers in each Party.

Membership

Core membership:

- Department for Business Energy and Industrial Strategy (BEIS)
- Scottish Government (SG)
- Welsh Government (WG)
- Department for the Economy (NI)

Rules of Procedure

- The position of chair will rotate among members at each meeting.
- BEIS will provide secretariat support for the group. However, this will be kept under constant review by the members.
- The Group will meet where dispute resolution is needed or for financial and/or strategic planning decisions.
- The meeting date, time and location will be agreed with all Parties.
- The Group will review its Terms of Reference against its objectives on a 12-month basis or more regularly if required to ensure it continues to add value.

If you need a version of this document in a more accessible format, please email enquiries@beis.gov.uk. Please tell us what format you need. It will help us if you say what assistive technology you use.

ISBN 978-1-5286-3102-0

E02698085

Tudalen y pecyn 96

Rebecca Evans AS/MS

Y Gweinidog Cyllid a Llywodraeth Leol

Minister for Finance and Local Government

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Ein cyf/Our ref MA/RE/3862/21

Mark Isherwood MS

Cadeirydd

Y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus a Gweinyddiaeth Gyhoeddus

Senedd Cymru

Bae Caerdydd

Caerdydd

CF99 1SN

SeneddPAPA@senedd.wales

Cc

Paul Davies AS

Cadeirydd

Pwyllgor yr Economi, Masnach a Materion Gwledig

SeneddEconomi@senedd.cymru

Cc

Huw Irranca-Davies AS

Cadeirydd

Y Pwyllgor Deddfwriaeth, Cyfiawnder a'r Cyfansoddiad

SeneddDCC@senedd.cymru

27 Ionawr 2022

Annwyl Mark,

Rwyf yn falch o rannu gyda'r Pwyllgor, y fersiwn dros dro wedi'i chwblhau o'r Fframwaith Cyffredin ar gyfer Caffael Cyhoeddus.

Mae'r Fframwaith hwn yn sefydlu disgwyliaid cyffredin o ran meysydd cydweithredu allweddol ar gyfer caffael cyhoeddus yng nghyd-destun ymadawiad y DU â'r UE. Cytunodd pob un o bedair gweinyddiaeth y DU i gydweithio i sefydlu dulliau gweithredu cyffredin, a elwir yn Fframweithiau Cyffredin, mewn meysydd polisi a oedd gynt yn cael eu llywodraethu gan gyfraith yr UE ac sy'n croestorri â meysydd lle mae cymhwysedd wedi ei ddatganoli.

Mae swyddogion Llywodraeth Cymru, ynghyd â'u swyddogion cyfatebol ledled y DU, wedi bod yn gweithio ar y cyd i ddatblygu'r Fframwaith hwn i'w rhannu â'u Pwyllgorau craffu priodol i graffu arnynt.

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Correspondence.Rebecca.Evans@gov.wales
Gohebiaeth.Rebecca.Evans@llyw.cymru

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Deallaf y bydd swyddogion cyfatebol ar draws y gweinyddiaethau datganoledig yn cymryd camau tebyg i ymgysylltu â'u seneddau priodol.

Mae'r ddogfen i'w gweld yn:

<https://www.gov.uk/government/publications/public-procurement-provisional-common-framework>

Edrychaf ymlaen at glywed gennych yn fuan.

Yn gywir,

A handwritten signature in black ink that reads "Rebecca Evans". The signature is written in a cursive, flowing style.

Rebecca Evans AS/MS

Y Gweinidog Cyllid a Llywodraeth Leol
Minister for Finance and Local Government

Common Framework for Public Procurement

Updated Provisional Framework Agreement

January 2022

CP 609

Common Framework for Public Procurement

Updated Provisional Framework Agreement

Presented to Parliament by the Paymaster General by Command of Her Majesty

27 January 2022

CP 609

© Crown copyright 2022
Produced by Cabinet Office

This publication is licensed under the terms of the Open Government Licence v3.0 except where otherwise stated. To view this licence, visit nationalarchives.gov.uk/doc/open-government-licence/version/3.

Where we have identified any third party copyright material you will need to obtain permission from the copyright holders concerned.

This publication is available at www.gov.uk/official-documents.

Any enquiries regarding this publication should be sent to us at publiccorrespondence@cabinetoffice.gov.uk

ISBN 978-1-5286-3060-3

E02697730 01/22

Printed on paper containing 75% recycled fibre content minimum

Printed in the UK by HH Associates Ltd. on behalf of the Controller of Her Majesty's Stationery Office

Contents

Common Framework for Public Procurement	8
1. Policy area	8
2. Preamble	8
3. Scope	9
4. Definitions	11
5. Summary of proposed approach	11
6. Overview of proposed framework: legislation (primary or secondary)	12
7. Overview of proposed framework: non-legislative arrangements	12
8. Decision making	12
9. Roles and responsibilities of each Party to the Common Framework	14
10. Roles and responsibilities of existing or new bodies	15
11. Monitoring and enforcement	15
12. Review and amendment mechanism	15
13. Dispute resolution	17
14. Implementation	18
Annex A: Common Framework for Public Procurement Officials Groups – Terms of Reference	19

Common Framework for Public Procurement

1. Policy area

1.1. Public Procurement

2. Preamble

- 2.1. The UK Government, Scottish Government, Welsh Government and Northern Ireland Executive have agreed to work together to establish common approaches, or frameworks, in some areas that have historically been governed by EU law but which otherwise fall within areas of devolved competence¹. The establishment and content of frameworks are guided by the principles ('the Frameworks Principles') set out in the Joint Ministerial Committee (EU Negotiations) (JMC(EN)) communique of 16 October 2017.
- 2.2. This Common Framework for public procurement is being established because it is considered necessary in order to achieve the following outcomes set out in the Frameworks Principles:
- enable the functioning of the UK internal market, while acknowledging policy divergence
 - ensure compliance with international obligations, and
 - ensure the UK can negotiate, enter into and implement new trade agreements and international treaties
- 2.3. This Common Framework is to be read in conjunction with the:
- a. Devolution Memorandum of Understanding and supplementary agreements ("the MoU") dated October 2013 between the UK Government and the Scottish Ministers, the Welsh Ministers, and the Northern Ireland Executive, taking into account any future amendments to the MoU.
 - b. Devolution settlements for Scotland, Wales and Northern Ireland.²
- 2.4. References to devolved competence, devolved matters and reserved matters are to be construed in accordance with the relevant devolution settlement.
- 2.5. This Common Framework between the UK Government, the Scottish Government, the Welsh Government, and the Northern Ireland Executive ("the Parties", also referred to as "the Parties to the Common Framework"), is not intended to confer any rights or obligations which are legally enforceable.

¹https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/652285/Joint_Ministerial_Committee_communique.pdf.

² The Acts of Parliament dealing with devolution: the Scotland Acts 1998, 2012 and 2016, the Government of Wales Act 1998 and 2006 and Wales Act 2014 and 2017, and the Northern Ireland Act 1998.

3. Scope

- 3.1. This Common Framework (see definitions in section 4) will establish agreed working practices between the Parties in relation to domestic and international public procurement policy and legislation. Specifically, it will cover:
- Consultation and exchange of information
 - Development of policies and legislation
 - Engagement between the Parties on World Trade Organisation Government Procurement Agreement (WTO GPA) business
 - International agreements e.g. the EU-UK Trade and Cooperation Agreement
- 3.2. Management of common resources is not part of the rationale for this Common Framework.
- 3.3. It is intended to guide the actions of the Parties in respect to these matters, in particular the actions of officials working on procurement policy.
- 3.4. The relevant legislation (“the Procurement Regulations”) for this Common Framework, as may be amended from time to time, is as follows:
- The Public Contracts Regulations 2015
 - The Concession Contracts Regulations 2016 and
 - The Utilities Contract Regulations 2016

In Scotland the following regulations apply:

- The Public Contracts (Scotland) Regulations 2015
- The Concession Contracts (Scotland) 2016 and
- The Utilities Contracts (Scotland) Regulations 2016

The Procurement Regulations were transposed from a series of EU Directives:

- 2014/23/EU Concession Contracts Directive 2014
- 2014/24/EU Public Contracts Directive 2014
- 2014/25/EU Utilities Contracts Directive 2014
- 89/665/EEC Remedies Directive as amended by 2007/66/EC

- 3.5. The EU Commission and Member States negotiated the contents of the Directives.
- 3.6. The Directives provided a framework based around the Treaty principles of equal treatment, non-discrimination, proportionality, and transparency.
- 3.7. The Public Procurement (Amendment etc.) (EU Exit) Regulations 2020 and the Public Procurement etc. (EU Exit) (Scotland) (Amendment) Regulations 2020³ were laid to amend the Procurement Regulations at the end of the transition period to ensure they continued to

³ The Public Procurement (Amendment etc.) (EU Exit) Regulations 2020. <https://www.legislation.gov.uk/ukdsi/2020/9780348212952> and The Public Procurement etc. (EU Exit) (Scotland) (Amendment) Regulations 2020 <https://www.legislation.gov.uk/sdsi/2020/9780111047545/contents?title=procurement>

work. These statutory instruments implemented the Withdrawal Agreement and fixed deficiencies that were caused by the UK leaving the EU.

- 3.8. There was considerable flexibility within the rules for different parts of the UK to transpose Directives differently. However, Parties have not diverged significantly when transposing the Directives.
- 3.9. The UK has participated in the WTO GPA under EU membership since its inception and continued to participate as if it were an EU member during the transition period. The UK joined the WTO GPA in its own right from 1 January 2021 and consequently will continue to comply with the WTO GPA rules.
- 3.10. Each of the Parties will develop and publish their own policies for procurement.
- 3.11. Public procurement is governed by legislation and seeks to align itself with other policies/principles where appropriate and proportionate including, but not limited to:
- [Anti-corruption strategy](#)⁴
 - Value for public money principles (see HMT [Managing Public Money](#)⁵, WG [Managing Welsh public money](#)⁶, [Scottish Public Finance Manual](#)⁷, [NI Public Expenditure Guidance](#)⁸)
 - [Transparency policy](#)⁹, [Welsh Government Publication Scheme](#)¹⁰, [Scottish Procurement Open Contracting Strategy](#)¹¹, [NI Publication Scheme](#)¹²
 - Public sector duties/code of conduct/[Corporate Governance Code/Open government](#)¹³.
 - Social value/wellbeing legislation e.g. [Well-Being of Future Generations \(Wales\) Act 2015](#)¹⁴, [Northern Ireland Public Procurement Policy](#)¹⁵, [UKG Public Procurement Policy](#)¹⁶, Scottish Government's [National Performance Framework](#)¹⁷, [Welsh Government Public Procurement Policy](#)¹⁸
 - Government funding policies
- 3.12. The outcomes of the intergovernmental relations review are in the process of being implemented. Once confirmation has been provided from each government, the outcomes of the review and appropriate intergovernmental structures will be reflected in this Common Framework.
- 3.13. The policy area covered by this Common Framework intersects with the EU-UK Trade and Cooperation Agreement and therefore topics relevant to the framework may be considered from time to time by relevant TCA Specialised Committees or the Partnership Council.

⁴ <https://www.gov.uk/government/publications/uk-anti-corruption-strategy-2017-to-2022>

⁵ <https://www.gov.uk/government/publications/managing-public-money>

⁶ <https://gov.wales/managing-welsh-public-money>

⁷ [Scottish Public Finance Manual - gov.scot \(www.gov.scot\)](#)

⁸ <https://www.finance-ni.gov.uk/topics/finance/public-expenditure-guidance>

⁹ <https://www.gov.uk/government/groups/public-sector-transparency-board>

¹⁰ <https://gov.wales/welsh-government-publication-scheme-2018>

¹¹ [Scottish procurement: open contracting strategy - gov.scot \(www.gov.scot\)](#)

¹² <https://www.finance-ni.gov.uk/foi-and-publication-scheme>

¹³

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/609903/P_U2077_code_of_practice_2017.pdf

¹⁴ <https://www.futuregenerations.wales/about-us/future-generations-act/>

¹⁵ <https://www.finance-ni.gov.uk/topics/procurement/public-procurement-policy-northern-ireland>

¹⁶ <https://www.gov.uk/government/collections/procurement-policy-notes>

¹⁷ <https://nationalperformance.gov.scot>

¹⁸ <https://gov.wales/procurement-policy-notes>

Where a UK-EU meeting agenda includes an item concerning implementation in an area of devolved competence, the UK Government should facilitate the attendance of the Scottish Government, Welsh Government and Northern Ireland Executive of a similar level to that of the UK Government representatives with final discretion as to the UK delegation a matter for the UK co-chair. The UK Government should engage the Scottish Government, Welsh Government and Northern Ireland Executive as fully as possible in preparation for these meetings regardless of attendance, and on all relevant implementation matters.

3.14. There is no intersection between procurement policy and the Northern Ireland Protocol.

3.15. **Not in scope**

The following are out of the scope of this Common Framework:

- contract award procedures which are
 - covered by the Defence and Security Public Contracts Regulations 2011
 - worth less than the relevant WTO GPA thresholds or
 - otherwise excluded from the scope of the Procurement Regulations
- Procurement Reform (Scotland) Act 2014 and Procurement (Scotland) Regulations 2016

4. Definitions

- “**UKG**” refers to the UK Government, while “**SG**” refers to the Scottish Government, “**WG**” refers to the Welsh Government and “**NIE**” refers to the Northern Ireland Executive.
- The “**Parties**” means the UK Government, the Scottish Government, the Welsh Government, and the Northern Ireland Executive.
- A “**Common Framework**” sets out a common approach to certain policy areas that fall under devolved competence, which were previously governed by means of EU legislation, where it has been recognised that a particular level of continued cooperation is required. This Common Framework proposes to formalise agreed approaches through an exchange of ministerial letters.
- References to “**devolved competence**”, “**devolved matters**” and “**reserved matters**” are to be construed in accordance with the relevant devolution settlement¹⁹.
- The “**Frameworks Principles**” means the principles set out for the development of Common Frameworks in the JMC(EN) communique of October 2017.
- The **Common Framework Working Group** (also referred to here as “**the Working Group**”) and The **Common Framework Liaison Group** (also referred to here as “**the Liaison Group**”) are the two official level working groups operating as part of this Common Framework. Terms of Reference are linked at Annex A.

5. Summary of proposed approach

5.1. With due regard to the democratic accountability of the UK Parliament and the devolved legislatures, in a way that respects the devolution settlements, the Common Framework

¹⁹ The Acts of Parliament dealing with devolution: the Scotland Acts 1998, 2012 and 2016, the Government of Wales Act 1998 and 2006 and Wales Act 2014 and 2017, and the Northern Ireland Act 1998.

ensures that decision making in relation to public procurement is carried out consistently with the Framework Principles.

- 5.2. Each of the Parties will continue to develop and publish their own policies for procurement, and the Common Framework provides the vehicle to discuss those policies. The Parties will ensure that they give full and proper consideration to each other's views and will endeavour to achieve consensus in areas of mutual interest without prejudice to the respective competence of each of the Parties. Ministers and officials of each of the Parties will maintain close working relationships and will inform each other at an early stage of any relevant proposals or other developments at domestic level on, or which may affect, public procurement, including any proposals to legislate or litigation of potentially wider significance. The Parties undertake to conduct their relationship on a "no surprises" basis. The Parties also agree to the need for confidentiality of discussions, without which it would be impossible to maintain such close working relationships.
- 5.3. The Common Frameworks Principles agreed at JMC (EN) state that frameworks will be established where necessary to ensure the UK can negotiate, enter into and implement new trade agreements and international treaties, and ensure compliance with international obligations. These principles were established in the context of an ambition for close working between the UK Government and the Devolved Governments on reserved matters that significantly impact devolved responsibilities in Common Frameworks.
- 5.4. Common Frameworks will allow the Parties, in a timely manner, to ascertain the impact of international trade on managing UK policy divergence. All Parties to the framework will consider any impact in a way that meets the requirements of the JMC (EN) principles. Common Frameworks will afford an opportunity to consider any implications stemming from international trade which have a direct bearing on the operation of a Common Framework. The scope of this consideration will not extend beyond Common Frameworks.
- 5.5. International policy formulation will be developed in line with the current Devolution MoU and its accompanying International Relations Concordat. International obligations will be implemented in line with these agreements. In this respect, the Parties will automatically use any updated IR Concordat, and the wider outcomes of the Joint IGR Review, as the basis for such international considerations.

6. Overview of proposed framework: legislation (primary or secondary)

- 6.1. Legislation will not be required to implement this Common Framework.

7. Overview of proposed framework: non-legislative arrangements

- 7.1. An exchange of ministerial letters will formalise these arrangements.

8. Decision making

General

- 8.1. In considering any new such policies relating to public procurement, and any proposals to legislate, the Parties commit to work consistently with the Frameworks Principles. The Parties will also maintain principles of non-discrimination, equal treatment and transparency in respect of economic operators from the UK.
- 8.2. The Parties acknowledge that contracting authorities and UK businesses can benefit from consistent approaches to public procurement policy and regulation and will therefore, where

it is deemed advantageous, seek to identify common approaches in these areas. Any common approach will be subject to agreement between the Parties. The Parties reserve the right to develop policies and regulate independently in accordance with their respective competence where they consider it appropriate.

- 8.3. Where one or more of the Parties does identify an area in which they wish to take a policy or regulatory approach which is different in substance from that taken by the other Parties, they should assess the impact of that approach on the other Parties and its compatibility with the Frameworks Principles. In accordance with the mechanisms set out in this Common Framework, where such an approach is likely to impact upon another of the Parties, the Party or Parties will notify and consult the other Parties in respect of their intended action at a monthly official level Common Framework Working Group. Should any of the Parties object to the action in question on the grounds that it is contrary to the provisions set out in the Common Framework, the Parties will endeavour to identify a mutually acceptable approach which would achieve an equivalent, or preferably identical, outcome. If no mutually acceptable resolution is found, the objecting Party or Parties may initiate the formal dispute avoidance and resolution procedure set out in the Common Framework.
- 8.4. In addition to the monthly official level Working Group, a twice-yearly Common Framework Liaison Group meeting will be held between officials. This will provide the Parties with the opportunity to consult on any matters relating to the operation of this Common Framework or the furtherance of its objectives. The Parties will share the chairing of this meeting on a rotating basis.
- 8.5. Decisions will be tracked through the minutes of the official level monthly Common Framework Working Group and biannual Common Framework Liaison Group, which will include representatives from each of the Parties. Individual Parties will clear any amendments/updates to the Common Framework through their own processes.
- 8.6. No decisions will need to be taken by third parties.
- 8.7. The following roles will apply in the context of decision making and dispute avoidance:

Role	Description
Officials	Put advice to ministers with rationale for UK wide approach or why divergence is appropriate. If officials don't agree, escalate to senior officials.
Senior Officials	Senior officials may review an issue if officials are not able to agree an approach, or if ministers have remitted the advice back to officials, in another attempt to reach consensus.

Role	Description
Ministers	Advice from officials is submitted to ministers for decision. Ministers will serve as the primary actors in the joint decision-making process. If an issue is remitted to senior officials and remains unresolved it may be escalated to ministers via the dispute avoidance process.
Senior Minister	Where required on a case by case basis, Ministers may need to seek the approval of Senior Ministers.
<p>Dispute resolution mechanism agreed following the implementation of the intergovernmental relations review.</p> <p>If ministers and senior ministers cannot resolve an issue, escalation to the overarching process for dispute avoidance and resolution through the appropriate intergovernmental structure takes place.</p>	

Roles and Responsibilities of Common Framework Parties on WTO GPA business

- 8.8. Interests of all Common Framework Parties will be represented at the WTO GPA Committee by the UKG.
- 8.9. Agenda items on areas of devolved competence (or areas that may impact on devolved competence) will be shared by UKG policy leads with other Common Framework Parties for comment as soon as practicable once received from the WTO. The UKG lead will consult with SG, WG and NIE officials on the most appropriate involvement of SG, WG and NIE officials related to issues relevant to their devolved responsibilities.
- 8.10. For interventions in an area of devolved competence, the UKG GPA lead will involve relevant officials of the other Common Framework Parties as fully as possible in the intervention process and seek to agree the approach and wording prior to the GPA Committee meeting. This is to ensure consistency of the UK's membership 'voice'. SG, WG and NIE commit to providing timely information to support UK interventions, engagement and notifications as needed.
- 8.11. UKG leads are responsible for distribution of, and final clearance for, any GPA Committee materials and sharing updates and information with other Common Framework Parties following GPA Committee meetings.

9. Roles and responsibilities of each Party to the Common Framework

- 9.1. The Parties confirm their commitment to consult and exchange information on matters which will impact upon another of the Parties in relation to the handling of policy issues on public procurement, including any proposals to legislate, in a timely and cooperative manner, and to give appropriate consideration to the views of each other. There will be regular consultation between public procurement officials from the Parties to ensure that

there is effective cooperation between the Parties and that the business of all operates effectively and efficiently in relation to these matters. To this end and unless agreed otherwise, there will be a monthly Common Framework Working Group meeting between officials of the Parties, normally by teleconference, to discuss general operational matters.

- 9.2. In accordance with the coordination mechanisms set out in the MoU, advance notification of and consultation on policy initiatives and associated announcements likely to impact upon one or more of the Parties, as well as all legislative proposals relating to public procurement (including subordinate legislation), will normally take place between officials not less than one month prior to the announcement. In the case of legislative proposals, including subordinate legislation, advance notification and consultation will normally take place at least three months prior to the introduction of primary legislation and the making of secondary legislation.
- 9.3. In addition to official-level engagement, Ministers from the Parties will continue to correspond in writing as appropriate.
- 9.4. In accordance with the MoU, all Parties will also encourage joint working by, for example, inviting officials of the other Parties to joint working groups which may be of interest to them.
- 9.5. The monthly Working Group and twice-yearly Liaison Group described in paras 8.3 and 8.4 above will provide Parties with the opportunity to consult on any matters relating to the operation of this Common Framework or the furtherance of its objectives.

10. Roles and responsibilities of existing or new bodies

- 10.1. External bodies do not currently have any role and a future role is not anticipated except as engaged in the Review and Amendment mechanism (see below).
- 10.2. Each of the Parties will continue to consult existing third parties/groups on matters of procurement policy, and significant policy changes will be subject to engagement with key stakeholders including representative sector groups. There is also an option to consult such parties/groups on amendments to the Common Framework.

11. Monitoring and enforcement

- 11.1. The twice-yearly Common Framework Liaison Group meeting will provide for full proper consultation and cooperation between the Parties and assess:
 - intergovernmental cooperation and collaboration as a result of the Common Framework
 - whether Parties are implementing and complying with the Common Framework
 - whether divergence has taken place in contravention of the Framework principles
 - the impact of divergence across the UK
 - if a change is required to the Common Framework as a result of any dispute
- 11.2. The outcome of this meeting will be used to inform joint decision-making going forward and the next review and amendment process. If there is an unresolved disagreement, the dispute avoidance and resolution mechanism should be used.

12. Review and amendment mechanism

- 12.1. The Common Framework, and the functioning of intergovernmental relations generally, will be reviewed after one year of its coming into operation, and every three years thereafter.

Any of the Parties may request an additional ('exceptional') review if they consider it necessary (for example to propose new provisions as the relationship develops).

- 12.2. This Review and Amendment Mechanism (RAM) ensures the Common Framework can adapt to changing policy and governance environments in the future. There are two types of review which are outlined below. The process for agreeing amendments should be identical regardless of the type of review.
- 12.3. The RAM relies on consensus at each stage of the process from the Ministers responsible for the policy areas covered by the Common Framework.
- 12.4. At the outset of the review stage, Parties to the Common Framework must agree timelines for the process, including the possible amendment stage.
- 12.5. If agreement is not reached in either the review or amendment stage, Parties to the Common Framework can raise it as a dispute through the Common Framework's dispute avoidance and resolution mechanism.

12.6. **Review Stage**

- After the initial review following the first year of operation, a periodic review of the Common Framework will take place every three years, in line with official or ministerial level meetings.
 - The period of three years starts from the conclusion of a periodic review and any amendment stages that follow.
 - During the periodic review, Parties to the Common Framework will discuss whether the governance and operational aspects of the Common Framework are working effectively, and whether decisions made over the previous three years suggest the Common Framework needs to be updated.
- An exceptional review of the Common Framework is triggered by a 'significant issue'.
 - A 'significant issue' could be time sensitive or fundamentally impact the operation and/or the scope of the Common Framework.
 - The exceptional review may include a review of governance structures if all Parties agree it is required. Otherwise, these issues are handled in the periodic review.
 - The same significant issue cannot be discussed within six months of the closing of that issue.
- The amendment stage can only be triggered through unanimous agreement by ministers. If Parties agree that no amendment is required, the relevant time period begins again from date of that agreement for both review types (for example, it will be three years until the next periodic review and at least six months until the same significant issue can trigger an exceptional review).

12.7. **Amendment Stage**

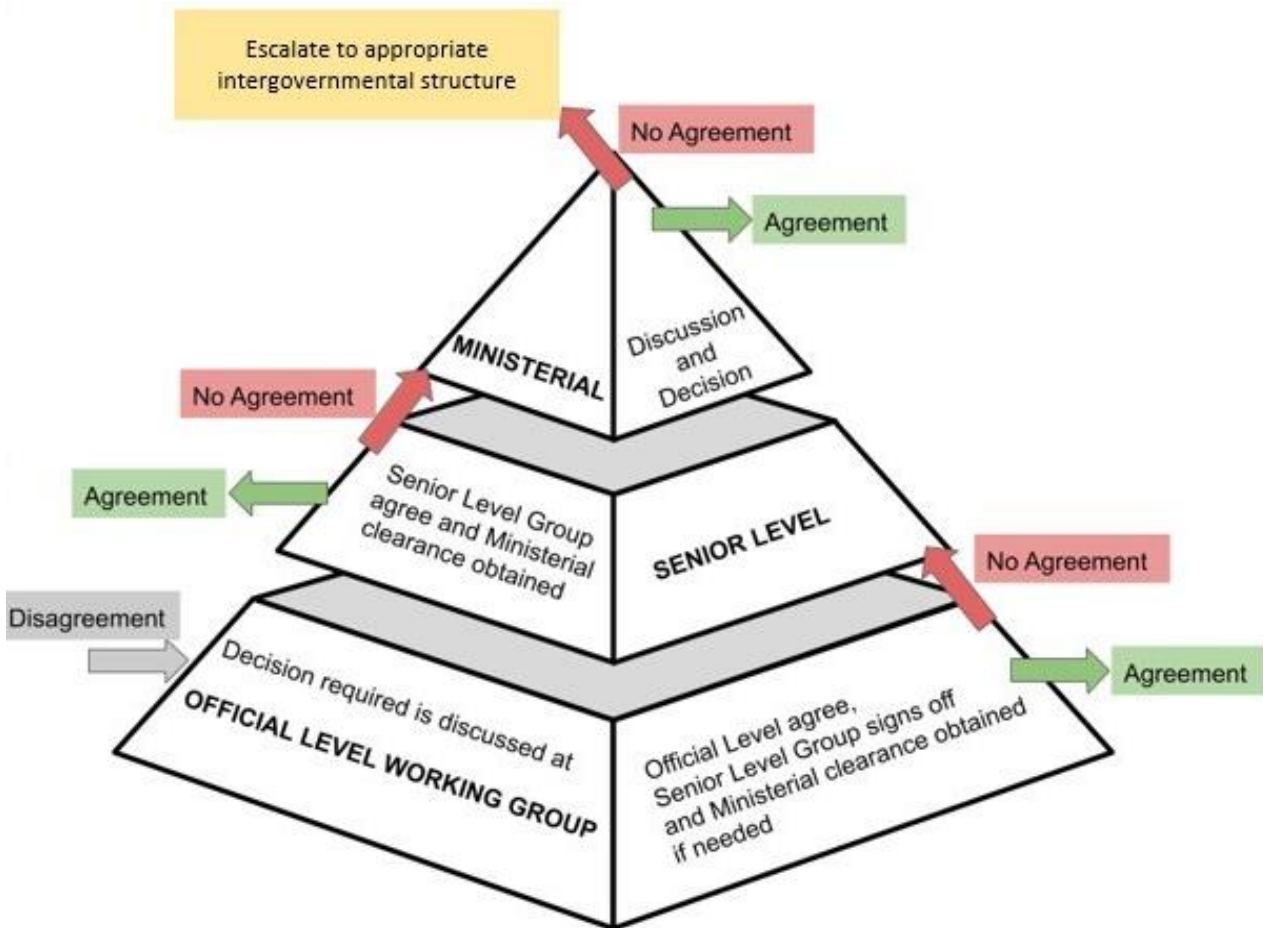
- Following agreement that all Parties wish to enter the amendment stage, Parties will enter into discussion around the exact nature of the amendment. This can either be led by one Party to the Common Framework or all.
- If an amendment is deemed necessary during either type of review, the existing Common Framework will remain in place until a final amendment has been agreed.
- All amendments to the Common Framework must be agreed by all Parties and a new non-legislative agreement signed by all Parties.
- If Parties cannot agree whether or how the Common Framework should be amended this may become a disagreement and as such could be raised through the Common Framework's dispute avoidance and resolution mechanism.

Any changes to this Common Framework must be agreed unanimously by ministers in writing.

13. Dispute resolution

- 13.1. A difference may arise in cases where one or more of the Parties consider that another of the Parties has taken or intends to take an action which does not adhere to the provisions set out in the Common Framework. This is termed a 'disagreement'. A disagreement between Parties of this Common Framework becomes a 'dispute' when it enters the formal dispute avoidance and resolution process set out in the overarching MoU on Devolution that is the subject of the ongoing Intergovernmental Relations Review.
- 13.2. The main intention of the Common Framework is to provide a framework for full and proper consultation and cooperation. The Parties intend that this will minimise the chances of disagreements and disputes occurring. Where differences do arise, the Parties should endeavour in good faith to resolve them at the earliest and lowest possible level, through the general framework for consultation set out in the Common Framework, the monthly official level Working Group meetings and with the involvement of senior officials if necessary, to avoid unnecessary escalation and the invoking of the dispute resolution mechanism in the overarching MoU on devolution.
- 13.3. If a change is required to the Common Framework as a result of any dispute it will be referred to the twice-yearly Common Framework Liaison Group meeting, or if necessary an extraordinary Liaison Group meeting will be called.
- 13.4. If it is not possible to resolve a difference at the lowest level, a disagreement may be triggered by one or more of the Parties. In such a case, the complaining Party or Parties will notify the other Parties in writing, detailing the disagreement and establishing the reasons for invoking the Common Framework's formal dispute avoidance and resolution process. This mechanism will be utilised only when genuine agreement cannot be reached and divergence would impact on the ability to meet the Frameworks Principles.
- 13.5. In the first instance, a meeting will be convened involving officials from each of the Parties and, if appropriate, the Parties' respective legal departments. The purpose of such a meeting will be to identify a course of action acceptable to all of the Parties, in accordance with the mechanisms and principles set out in the Common Framework and the MoU. If no mutually acceptable resolution is identified during this meeting, a further meeting of senior officials, at deputy director or director level, will be convened with a view to identifying a mutually acceptable resolution.
- 13.6. In the event that senior officials are unable to find a mutually acceptable resolution, the disagreement may be escalated to the Parties' respective Ministers, who may provide a steer to their officials for further engagement. At this point or subsequent to this, Ministers may also, subject to mutual agreement, choose to engage informally at pre-existing Ministerial fora or to convene a formal quadrilateral meeting.
- 13.7. Where no satisfactory resolution is found regarding a disagreement, despite the best endeavours of the Parties to do so via the procedures set out in the Common Framework, then a dispute may be referred to the appropriate intergovernmental structures.

13.8. The below diagram states the levels of escalation of a disagreement to a dispute and the interaction between each level:

14. Implementation

14.1. An exchange of ministerial letters will formalise arrangements once Parties have provided final confirmation.

Annex A: Common Framework for Public Procurement Officials Groups – Terms of Reference

	Common Framework Working Group	Common Framework Liaison Group
Purpose	The Public Procurement Common Framework Working Group (“the Working Group”) provides a vehicle for the Parties to the Common Framework to discuss matters affecting public procurement at an early stage of any relevant proposals or other developments at international and domestic level.	The Public Procurement Common Framework Liaison Group (“the Liaison Group”) provides for full proper consultation and cooperation between the Parties, to facilitate decision-making, monitoring, enforcement, and review and amendment of the Common Framework.
Timing	Monthly	Biannually, or by exception
Role of Group	<p><u>General</u> The Working Group will provide a monthly forum for:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Discussion on the development of policies and legislation. • Consultation and exchange of information on public procurement where there may be an impact with other Parties. • Procurement-related proceedings. <p><u>Decision making</u> Parties will discuss any planned approaches that are likely to impact on other parties and track any decisions in Working Group minutes, in line with the decision making processes outlined in the Common Framework.</p> <p>Not in scope of this Group are-</p> <p><u>Review and amendment</u> After the first year of operation, a periodic review of the Common Framework will take place every three years by the</p>	<p><u>Monitoring and enforcement</u> The Liaison Group will provide a biannual forum to assess:</p> <ul style="list-style-type: none"> • intergovernmental cooperation and collaboration as a result of the Common Framework. • whether Parties are implementing and complying with the Common Framework. • whether divergence has taken place in contravention of the Common Framework principles. • the impact of divergence across the UK. • if a change is required to the Common Framework as a result of any dispute. <p><u>Decision making</u> The outcome of this meeting will be used to inform joint decision-making going forward and the next review. If there is an unresolved disagreement, the dispute avoidance and resolution mechanism should be used. Any substantial changes to the Common Framework will be subject to ministerial clearance and scrutiny by the relevant legislature committees.</p>

Tudalen y pecyn 118

	Common Framework Working Group	Common Framework Liaison Group
	<p>Common Framework Liaison Group, in line with official or ministerial level meetings.</p> <p><u>Dispute avoidance and resolution</u> If the Common Framework Working Group recognises that a change is required to the Common Framework as a result of any dispute, it will be referred to the twice-yearly Common Framework Liaison Group meeting, or if necessary an extraordinary Common Framework Liaison Group meeting will be called.</p>	<p><u>Review and amendment</u> After the initial review following the first year of operation, a periodic review of the Common Framework will take place every three years, in line with official or ministerial level meetings.. Any substantial changes to the Common Framework will be subject to ministerial clearance and scrutiny of the relevant administrations legislative committees.</p>
Membership	<p>Officials from public procurement policy teams in Northern Ireland, Welsh Government, Scottish Government and UK Government. Officials attending may vary depending on the topics being discussed.</p> <p>Parties may invite other relevant colleagues and legal teams if needed. Prior notice should be given to other parties when responding to the Chair's invitation.</p>	<p>Officials from public procurement policy teams in Northern Ireland, Welsh Government, Scottish Government and UK Government and other relevant colleagues as appropriate.</p> <p>Parties may invite other relevant colleagues and legal teams if needed. Prior notice should be given to other parties when responding to the Chair's invitation.</p>
Roles and Responsibilities of Parties	<p>The membership of the Working Group will commit to:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● undertaking the role of chair (on a rotating basis). ● representatives attending all scheduled meetings. ● disseminating the role of the Working Group within their administrations. ● sharing topics of discussion and where necessary accompanying papers in advance of meetings to allow subject matter experts to attend and enable an informed discussion. 	<p>The membership of the Liaison Group will commit to:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● undertaking the role of chair (on a rotating basis). ● representatives attending all scheduled meetings. ● disseminating the role of the Liaison Group within their administrations. ● sharing all communications and information, including any accompanying papers, across all the Liaison Group members in advance of the meeting to allow subject matter experts to attend and to enable an informed

	Common Framework Working Group	Common Framework Liaison Group
	<ul style="list-style-type: none"> ● sharing all communications and information across all the Working Group members. ● where possible making timely decisions and taking action to enable policy development to move forward. ● provide members with reasonable notification and input into any communications regarding procurement policies and the Common Framework. ● notifying members of the Working Group, as soon as practical, if any matter arises which may be deemed to affect the Common Framework. <p>Members of the Working Group will expect:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● that each member will be provided with complete, accurate and meaningful information in a timely manner. ● to be given reasonable time to make key decisions to allow policy development to move forward. ● to be alerted to potential risks and issues that could impact the Common Framework, as they arise. ● open and honest discussions in the spirit of transparency. 	<p>discussion.</p> <ul style="list-style-type: none"> ● where possible, making decisions and taking action in a timely manner so as to not hold up policy development. ● notifying members of the Liaison Group, as soon as practical, if any matter arises which may be deemed to affect the Common Framework. <p>Members of the Liaison Group will expect:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● that each member will be provided with complete, accurate and meaningful information in a timely manner. ● to be given reasonable time to make key decisions and to allow proper discussion and consideration. ● to be alerted to potential risks and issues that could impact the Common Framework, as they arise. ● open and honest discussions in the spirit of transparency. ● outcomes from the ongoing 'health checks' of the overall status and 'health' of the Common Framework to be discussed and properly addressed.
Meetings	<ul style="list-style-type: none"> ● All meetings will be chaired on a rotating basis between the Parties of the Common Framework. ● A meeting quorum will be at least one member from each of the Parties to the Common Framework. ● Meeting venue and times will be organised by the Party responsible for chairing the meeting. 	<ul style="list-style-type: none"> ● All meetings will be chaired on a rotating basis between the Parties of the Common Framework. ● A meeting quorum will be at least one member from each of the Parties to the Common Framework. ● Meeting venue and times will be organised by the Party responsible for chairing the meeting.

	Common Framework Working Group	Common Framework Liaison Group
	<ul style="list-style-type: none"> • Meeting agendas will be provided by the Party responsible for Chairing at least one week in advance of the meeting. • Meeting minutes will be provided within one week of the subject meeting by the Party that chaired the meeting and focus on collective decisions and action points, not contributions. • Meetings will be held monthly. • If required, subgroup meetings will be convened outside of these times at a time convenient to subgroup members. 	<ul style="list-style-type: none"> • Meeting agendas will be provided by the Party responsible for Chairing at least one week in advance of the meeting. • Meeting minutes will be provided, within one week of the meeting, by the Party that chaired the meeting, and focus on collective discussions and action points, not contributions. • Meetings will be held twice a year, or by exception. • If required, subgroup meetings will be convened outside of these times at a time convenient to subgroup members.
Amendment, Modification or Variation	These Terms of Reference may be amended, varied or modified in writing after consultation and agreement by ministers of the Parties to the Common Framework.	These Terms of Reference may be amended, varied or modified in writing after consultation and agreement by ministers of the Parties to the Common Framework.
Term	These Terms of Reference are effective from [date of final confirmation] and will be ongoing until terminated by agreement between the Parties.	These Terms of Reference are effective from [date of final confirmation] and will be ongoing until terminated by agreement between the Parties.

E02697730 01/22

ISBN 978-1-5286-3060-3

Tudalen y pecyn 127

Eitem 5.1

Comisiynydd
**Cenedlaethau'r
Dyfodol**
Cymru

**Future
Generations**
Commissioner
for Wales

Trwy e-bost

19^{ed} Ionawr 2022

Annwyl Mark,

Diolch i chi am eich cais am ddadansoddiad o'r ceisiadau am gymorth y mae fy swyddfa wedi'u derbyn ers mis Mai 2018.

Amgaeaf y wybodaeth y gofynnwyd amdani.

Mae'r ddogfen Excel yn cynnwys rhestr o'r holl geisiadau ffurfiol y mae fy nhîm wedi'u derbyn rhwng mis Mai 2018 (pan ddechreuodd fy nhîm gofnodi'r rhain mewn fformat cyson) a 14 Rhagfyr 2021 (sef y dyddiad y gwnaed y dadansoddiad y gofynnwyd amdano). Disgwylwn efallai na fydd rhai ceisiadau ychwanegol wedi'u cofnodi – yn enwedig y rheini a gynhaliwyd mewn cyfarfodydd neu a gyrhaeddodd drwy sianeli llai ffurfiol nag e-bost. Hefyd, nid yw hyn yn cynnwys y cyngor digymell a roddwyd gan fy nhîm yn ystod cyfarfodydd na'r areithiau neu gyflwyniadau niferus a roddwyd gan fy nhîm a minnau mewn cynadleddau, gweithdai neu gyfarfodydd.

Mae'r tabl yn cofnodi ceisiadau am ein cymorth yn uniongyrchol i ni yn ysgrifenedig ac mae'n rhoi trosolwg defnyddiol o nifer y ceisiadau a gyfeirir at fy swyddfa.

I grynhoi, rydym wedi derbyn **1,061** o geisiadau i gyd gan bawb ers mis Mai 2018 pan ddechreuodd ein cofnodion. O'r rhain, mae fy nhîm wedi llwyddo i gwblhau **708** (~68% o'r holl geisiadau a dderbyniwyd). Mae'r gweddill naill ai wedi'u gwrthod oherwydd capasiti neu oherwydd eu bod y tu hwnt i'm maes ffocws; yn dal i fynd rhagddynt; neu wedi cael eu canslo am resymau fel diffyg ymateb gan y person sy'n gofyn am gymorth.

Nifer y ceisiadau y mae fy swyddfa wedi'u cael gan gyrff cyhoeddus yn ystod y cyfnod hwn yw **362** (~34% o'r holl geisiadau). Mae **157** o'r rhain wedi dod o Lywodraeth Cymru.

Ers cyhoeddi eich adroddiad ar y rhwystrau i roi'r Ddeddf ar waith, rwyf wedi bod yn treialu cael tîm penodedig i weithredu fel pwynt cyswllt ar gyfer pob corff cyhoeddus, a ariennir gan fy nghronfeydd wrth gefn hanesyddol. Mae hyn wedi arwain at gynydd o 179% o geisiadau dros y flwyddyn ddiwethaf.

Fel rhan o'r cynllun peilot, rydym wedi gofyn i gyrff cyhoeddus pa gymorth yr hoffent ei gael wrth symud ymlaen ac mae 22 o Gyrff Cyhoeddus wedi gofyn am gymorth penodol sydd wedi'i deilwra. Yn gyffredinol, nid yw'r ceisiadau hyn yn syml. Maent yn cynnwys ceisiadau am gyngor a chymorth 'dal llaw' mewn meysydd polisi mawr megis cais Bro Morgannwg am gymorth ar dlodi bwyd a gweithio gyda'r trydydd sector, 4 awdurdod lleol yn gofyn am gymorth i roi'r Ddeddf ar waith ym maes caffael, cyngor CNC ar eu gweledigaeth ar gyfer 2050 a chynllun, cais Bwrdd Iechyd Cwm Taf Morgannwg am gymorth i fynd i'r afael ag anghydraddoldebau iechyd ar ôl covid, Cyngor Celfyddydau yn gofyn am gymorth i wreiddio eu hamcanion llesiant yn well yn eu dull gweithredu sefydliadol

Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru

Siambrau'r Farchnad, 5-7 Heol Eglwys Fair
Caerdydd, CF10 1AT

cystylltwchani@cenedlaethaurdyfodol.cymru
cenedlaethaurdyfodol.cymru

Future Generations Commissioner for Wales

Market Chambers, 5-7 St Mary Street
Cardiff, CF10 1AT

contactus@futuregenerations.wales
futuregenerations.wales

Tudalen y pecyn 128

Comisiynydd
**Cenedlaethau'r
Dyfodol**
Cymru

**Future
Generations**
Commissioner
for Wales

cyfan, cais gan Dorfaen i helpu aelodau pwyllgor craffu i wneud defnydd gwell o'r Ddeddf mewn Craffu, Bwrdd Iechyd Caerdydd a'r Fro ar eu cynllun llunio dyfodol clinigol.

Fel y gwyrddoch ac yr ydych wedi'i gydnabod yn eich adroddiad, mae capasiti a lefel fy adnoddau yn broblem ar gyfer cyflawni'r gwaith hwn, yn enwedig gan mai ymarfer pŵer yw hwn yn hytrach na chyflawni fy nyletswyddau craidd. Eleni, wrth i ni symud tuag at gyllidebu ar sail angen, rwyf wedi gofyn i Lywodraeth Cymru am fwy o adnoddau i'm helpu i gynnig mwy o gymorth i gyrff cyhoeddus a'r rheini a all helpu i gyflawni'r nodau llesiant a nodir yn y Ddeddf ac i roi eich argymhellion ar waith.

Os na chytunir ar y cynnydd hwn, bydd fy nghyllid sylfaenol yn golygu y bydd yn rhaid i mi wrthod hyd yn oed mwy o geisiadau wrth i mi ganolbwyntio fy adnoddau cyfyngedig ar fy nyletswyddau craidd i hyrwyddo'r egwyddor datblygu cynaliadwy yn gyffredinol a monitro ac asesu i ba raddau y mae amcanion llesiant yn cael eu cyflawni.

Gobeithio y bydd y wybodaeth hon yn ddefnyddiol i chi.

Yr eiddoch yn gywir,

Sophie

Sophie Howe
Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru

Comisiynydd
**Cenedlaethau'r
Dyfodol**
Cymru

**Future
Generations**
Commissioner
for Wales

Eitem 5.2

Cyfarwyddwr Cyffredinol Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol/
Prif Weithredwr GIG Cymru
Grŵp Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol

Director General Health and Social Services/
NHS Wales Chief Executive
Health and Social Services Group

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Mark Isherwood MS Chair
Clerc y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus
a Gweinyddiaeth Gyhoeddus
Welsh Parliament
Cardiff Bay
CF99 1SN

Ein Cyf: JP/LC

31 Ionawr 2022

Annwyl Cadeirydd,

Diolch am lythyr y Pwyllgor ar 10 Rhagfyr 2021 yn dilyn fy sesiwn ar 17 Rhagfyr 2021. Gweler isod ymateb i'ch camau gweithredu yn y drefn y'u codwyd yn eich llythyr.

Gofal Cymdeithasol

Mae Gofalwn Cymru wedi bod yn cynnal ymgyrch recriwtio a chadw staff barhaus a ddechreuodd ym mis Awst 2021 gan ddefnyddio amrywiaeth o hysbysebion, yn cynnwys hysbysebion teledu, hyrwyddo ar y cyfryngau cymdeithasol, hysbysebion sinema, arddangosiadau digidol mewn archfarchnadoedd a hysbysebion print mewn gorsafoedd bysiau.

Mae hyn wedi arwain at fwy o draffig ar borth swyddi Gofalwn.Cymru: mae wedi amrywio ond mae wedi bod cymaint â theirgwaith yr hyn ydoedd o gymharu â chyn dechrau'r ymgyrch. Cyrhaeddodd hysbysebion teledu 65% o'r boblogaeth oedolion yng Nghymru yn ystod dau fis cyntaf yr ymgyrch (Awst/Medi 2021). Yn anffodus, gan fod gofal cymdeithasol yn faes amrywiol ac yn y sector annibynnol yn bennaf, nid oes gennym fynediad at ystadegau pellach ar yr effaith ar ymgeisio am swyddi neu lenwi swyddi.

Mae cynlluniau ar gyfer gweithgarwch pellach yn y cyfryngau yn parhau tan ddiwedd y flwyddyn ariannol hon, gyda chyfanswm o £481,000 wedi'i fuddsoddi, gan gynnwys cynhyrchu hysbyseb deledu newydd i ysgogi mwy o ddiddordeb yn y sector.

Mae porth swyddi Gofalwn.Cymru yn hysbysebu cannoedd o swyddi ar unrhyw un adeg. Mae holl weithgarwch yr ymgyrch yn cael ei gyfeirio at y porth, sydd hefyd â gwybodaeth am hyfforddiant "Cyflwyniad i Ofal Cymdeithasol" ar-lein am ddim, rhaglen 3 diwrnod ar-lein sy'n cwmpasu'r hanfodion sydd eu hangen i ddechrau gweithio ym maes gofal cymdeithasol megis cyfathrebu, diogelu ac arferion gwaith. Mae slotiau amser gyda'r nos ar gael hefyd i sicrhau bod y rhaglen yn gwbl hyblyg.

Cyfarpar Diogelu Personol (PPE)

O ystyried y gwaith sydd eisoes yn mynd rhagddo yn y maes hwn, nid oes gan Lywodraeth Cymru unrhyw gynlluniau ar hyn o bryd i gynnal na chomisiynu'r math o astudiaeth a ddisgrifir yn llythyr y Pwyllgor, ond bydd yn disgwyl gyda diddordeb ganlyniadau unrhyw astudiaeth o'r fath yn Lloegr.

Fel sy'n ofynnol gan yr Awdurdod Gweithredol Iechyd a Diogelwch (HSE), mae Byrddau Iechyd yn ymchwilio i holl farwolaethau staff i bennu a ddylid eu hadrodd fel cysylltiad galwedigaethol o dan RIDDOR (Rheoliadau Adrodd ar Anafiadau, Clefydau neu Ddigwyddiadau Peryglus 2013).

Ymchwilir i bob claf a gafodd COVID-19 yn yr ysbyty fel sy'n ofynnol gan y Rheoliadau *Gweithio i Wella*. Mae Llywodraeth Cymru wedi buddsoddi yn y gwaith hwn i sicrhau cwrmpas llawn a chyflym iddo.

Cyllid

Ar 31 Rhagfyr 2021, mae sefydliadau'r GIG yn adrodd am ddiffyg cronol cyffredinol o £34.5 miliwn ac yn rhagweld diffyg alldro diwedd blwyddyn o £49.1 miliwn. Mae'r diffyg cyffredinol yn deillio'n gyfan gwbl o sefyllfaoedd ariannol Byrddau Iechyd Prifysgol Hywel Dda a Bae Abertawe. Mae'r ddau sefydliad hyn yn rhagweld diffyg alldro diwedd blwyddyn o £25 miliwn yn achos Hywel Dda a £24.4 miliwn yn achos Bae Abertawe. Mae holl sefydliadau eraill y GIG yn adrodd tanwariant bach ar ddiwedd mis Rhagfyr, ac maent yn rhagweld y byddant wedi mantoli'r gyllideb neu wedi tanwario ychydig ar ddiwedd y flwyddyn.

Fel y nodwyd yn y cynllun adfer cenedlaethol "GIG Cymru Covid-19 Edrych tua'r Dyfodol" ym mis Mawrth 2021, roedd angen adferiad ar draws y system er mwyn sicrhau tegwch ac adferiad realistig. Nododd yn glir feysydd blaenoriaeth allweddol y dylai'r buddsoddiad ychwanegol eu targedu bryd hynny ac yn y dyfodol;

- Lleihau anghydraddoldebau iechyd i sicrhau Cymru decach – mae enghreifftiau'n cynnwys mwy o ymchwil i gefnogi'r gwaith o gyflawni'r safonau amddiffyn rhyddid newydd, ac i ddarparu cymorth iechyd ychwanegol i garchardai.
- Adeiladu gofal sylfaenol a chymunedol mwy ymatebol - mae enghraifft yn cynnwys buddsoddiad ychwanegol i gefnogi dileu'r ôl-groniad o archwiliadau iechyd blynyddol ar gyfer cyflyrau cronig. Cymorth fferylliaeth i gynyddu ystod y gwasanaethau sydd ar gael drwy wasanaethau fferylliaeth gymunedol
- Creu gwasanaethau iechyd meddwl cefnogol - Ailddylunio gwasanaethau a chymorth amgen megis cymorth ar-lein a thros y ffôn a buddsoddiad ychwanegol i gefnogi cynllun iechyd meddwl
- Gwasanaethau ysbyty mwy effeithiol ac effeithlon - yn cael eu rhoi yn uniongyrchol i fyrddau iechyd i gefnogi gwasanaethau diagnostig, triniaeth ac adolygu ychwanegol a ddarperir yn fewnol neu drwy drefniadau comisiynu allanol

- Gweithio gwell rhwng iechyd a gwasanaethau cymdeithasol - buddsoddiad ychwanegol i fyrddau partneriaeth rhanbarthol i gefnogi atebion partneriaeth effeithiol, yn enwedig o ran gwella oedi wrth drosglwyddo gofal a llif drwy'r system
- Cefnogi ac adeiladu gweithlu gwydn - darparwyd arian ychwanegol i gefnogi lles gweithlu'r GIG a'r gweithlu gofal cymdeithasol. Fe'i defnyddiwyd hefyd i gefnogi gweithgarwch recriwtio a chadw ychwanegol ar draws y ddau sector.
- Darparu cymorth digidol hygyrch - cynyddu cymorth digidol i'r system gofal brys 111, gan gynyddu'r cymorth digidol ar gyfer cynnal adolygiadau rhithwir o gleifion mewn gofal sylfaenol ac eilaidd

Nod y cynllun adfer a blaenoriaethu'r buddsoddiadau oedd lleihau effaith sylweddol Covid-19 ar ein system iechyd a gofal cymdeithasol, cleifion a staff. Mae'r meysydd a nodwyd yn darparu strwythur i nodi ble y dylid targedu buddsoddiad wrth i ni ddechrau ar y llwybr i adferiad.

Lefelau Stoc Cyfarpar Diogelu Personol (PPE)

Mae'r wybodaeth ddiweddaraf am gyhoeddi data stoc PPE wedi'i chynnwys o dan Argymhelliad 5 yn yr adran **Adroddiad yr Archwilydd Cyffredinol – PPE** isod.

Er mwyn sicrhau bod PPE priodol yn cael ei ddefnyddio ym mhob lleoliad, mae Cymru'n dilyn y gofynion PPE a nodir yng nghanllawiau Atal a Rheoli Heintiau (IPC) y DU. Mae'r canllawiau IPC ar gyfer pedair gwlad y DU ac maent yn seiliedig ar adolygiad parhaus o'r dystiolaeth sydd ar gael.

Gydol y pandemig, drwy fod yn aelod o grŵp IPC y DU, mae Cymru wedi gwneud, ac yn parhau i wneud, cyfraniad gweithredol at y gwaith o ddatblygu a gwerthuso'r canllawiau IPC yn barhaus, gan gynnwys y gofyniad sy'n seiliedig ar risg am PPE mewn lleoliadau iechyd a gofal cymdeithasol. Mae Cymru, fel holl wledydd y DU, wedi cadw at y canllawiau hyn a bydd yn parhau i wneud hynny.

Partneriaeth Cydwasanaethau GIG Cymru (NWSSP) sy'n gyfrifol am gaffael a chyflenwi'r eitemau PPE gofynnol mewn lleoliadau iechyd a gofal cymdeithasol, ac fe'i cefnogir gan Labordy Profi Deunyddiau Llawfeddygol (SMTL) NWSSP i sicrhau bod y PPE a ddarperir yn bodloni safonau technegol ac ansawdd.

Mae sefydliadau'r GIG a darparwyr gofal cymdeithasol yn gyfrifol am weithredu'r canllawiau mewn lleoliadau iechyd a gofal cymdeithasol unigol.

Hoffwn hefyd fanteisio ar y cyfle hwn i sicrhau'r Pwyllgor bod cyflenwi a dosbarthu PPE o safon uchel i weithwyr iechyd a gofal cymdeithasol rheng flaen yn parhau i fod yn rhan allweddol o ymateb Llywodraeth Cymru i'r pandemig COVID-19 parhaus.

Ers dechrau'r pandemig, mae dros 1.2 biliwn o eitemau o PPE wedi'u darparu. O'r rhain, mae dros 500 miliwn wedi'u darparu i ofal cymdeithasol. Nid yw Cymru wedi rhedeg allan o PPE ar lefel genedlaethol ar unrhyw adeg.

Mae'r sefyllfa PPE yng Nghymru yn parhau'n sefydlog. Adlewyrchwyd y gwersi a ddysgwyd ar ddechrau'r pandemig yn *PPE Winter Plan* NWSSP (Medi 2020) ac yn *Longer-term PPE Plan* presennol NWSSP (Hydref 2021). Elfennau allweddol y ddau gynllun yw sicrhau bod PPE am ddim yn cael ei gaffael a'i gyflenwi yn barhaus i leoliadau iechyd, gofal

cymdeithasol a gofal sylfaenol ehangach. Yn ogystal, gofynnwyd i NWSSP gynnal cyflenwad wrth gefn o eitemau PPE craidd a fyddai'n para o leiaf 16 wythnos (yn seiliedig ar y gyfradd ddosbarthu pan oedd y pandemig ar ei anterth) i sicrhau ein bod yn barod.

Ar gyfer eitemau lle nad oes gennym y lefelau wrth gefn hyn neu fwy, mae archebion wedi'u gwneud ac mae fframwaith PPE newydd sy'n cydymffurfio'n llawn yn cael ei sefydlu ar gyfer eitemau PPE craidd er mwyn sicrhau gwydnwch parhaus cadwyni cyflenwi.

Bydd y lefel hon o gymorth ar ddarparu PPE yn parhau, gyda'r Rhaglen Lywodraethu yn ymrwymo Llywodraeth Cymru i barhau i ddarparu PPE am ddim ar gyfer iechyd a gofal cymdeithasol cyhyd ag y bo angen i ymdrin â'r pandemig.

Bydd y dull hwn yn cael ei adolygu'n gyson, gan gynnwys mewn ymateb i ganfyddiadau ffrwd waith PPE yr *UK Review of Emergency Preparedness Countermeasures Advisory Board* y mae Llywodraeth Cymru yn ei ddisgwyl yn gynnar yn 2022.

Marwolaethau Covid-19 fesul Bwrdd Iechyd

Mae nifer y cleifion a allai fod wedi cael COVID-19 tra yn yr ysbyty yng Nghymru yn cael ei adrodd drwy'r dangosfwrdd gwyliadwriaeth Covid-19 Cyflym, gyda'r dudalen berthnasol ar gael drwy'r ddolen isod:

[Rapid COVID-19 virology - Public | Tableau Public](#)

Mae'r wybodaeth wedi'i rhannu yn ôl diffiniadau amrywiol o ddechrau'r haint, a gellir ei dadansoddi yn ôl dyddiad ac ardal Bwrdd Iechyd.

Gellir gweld gwybodaeth sy'n ymwneud â marwolaethau COVID-19 drwy'r dangosfwrdd yn yr un modd, gyda'r ddolen i'r adran berthnasol isod. Noder bod y ffigurau marwolaethau yn cynnwys unrhyw adroddiad i Iechyd Cyhoeddus Cymru am farwolaeth claf mewn ysbyty neu breswlydd cartref gofal lle mae COVID-19 wedi'i gadarnhau gyda phrawf Labordy cadarnhaol a lle mae'r clinigwr yn amau bod hwn yn ffactor achosol yn y farwolaeth. Mae'r Swyddfa Ystadegau Gwladol yn cynhyrchu ystadegau marwolaethau rheolaidd yn seiliedig ar dystysgrifau marwolaeth.

[Rapid COVID-19 virology - Public | Tableau Public](#)

Mae dadansoddiad pellach o farwolaethau sy'n gysylltiedig â COVID-19 yn cael ei gynnal a byddaf yn rhannu allbynnau hynny gyda'ch pwyllgor pan fydd ar gael.

Brechu teg

Mae brechu teg yn bwysig o safbwynt iechyd y cyhoedd, ac mae hefyd yn fater o gyfiawnder cymdeithasol. Gwyddom fod y Coronafeirws wedi effeithio'n anghymesur ar lawer o'r grwpiau hynny sy'n ei chael hi'n anodd cael mynediad at wasanaethau yn ein cymunedau. Rydym yn ymwybodol hefyd fod y pandemig wedi gwaethygu anghydraddoldebau iechyd sylweddol. At hynny, cydnabyddir bod petruster brechu yn llawer mwy cyffredin yn y grwpiau poblogaeth sy'n ei chael hi'n anodd cael mynediad at wasanaethau yn ein cymdeithas.

Mae brechu teg yn un o egwyddorion allweddol rhaglen frechu Cymru. Mae'r ymgyrch 'neb yn cael ei adael ar ôl' a nodir yn Strategaeth Frechu Covid-19 ar gyfer yr Hydref a'r Gaeaf

(Atodiad B) cam 3 wedi'i hadeiladu ar y rhagdybiaeth y dylai pawb gael mynediad teg a chyfle teg i fanteisio ar y cynnig o frechiad COVID-19.

Sefydlwyd Pwyllgor Brechu Teg (VEC) COVID-19 ar y cyd gan Lywodraeth Cymru ac Iechyd Cyhoeddus Cymru yn gynnar yn y broses o gyflwyno'r Rhaglen Frechu i nodi rhwystrau i fanteisio ar y cynnig ac achosion petruster a chynghori ar gymorth ychwanegol i gynyddu'r ddarpariaeth ar draws grwpiau sy'n ei chael hi'n anodd cael mynediad at wasanaethau yn ein cymunedau. Mae'n cynnwys llawer o sefydliadau ambarél sy'n gweithio gyda grwpiau sy'n ei chael hi'n anodd cael mynediad at wasanaethau ac yn cynrychioli buddiannau'r grwpiau hyn, gan ddarparu dealltwriaeth o'r cymunedau hyn a mynediad atynt.

Mae'r VEC a'r Strategaeth Brechu Teg COVID-19 ategol yn nodi'r nod y dylai pawb yng Nghymru sy'n gymwys i gael brechiad COVID-19 gael mynediad teg a chyfle teg i gael eu brechu. Caiff ei lywio gan adroddiad gwyliadwriaeth uwch misol Iechyd Cyhoeddus Cymru sy'n monitro ac yn tynnu sylw at fylchau tegwch yn y nifer sy'n manteisio ar y cynnig i gael eu brechu ac yn helpu i deilwra gweithgarwch ymgysylltu a chyfathrebu.

Mae gan bob Bwrdd Iechyd weithwyr allgymorth a chynlluniau cyfathrebu sydd â'r nod o fynd i'r afael â'r pryderon penodol a godwyd sy'n rhoi llais i bobl o gefndiroedd amrywiol ac mewn ardaloedd o amddifadedd economaidd-gymdeithasol. Mae cynnig cyfleoedd i ddal i fyny ac ymyriadau lleol i fynd i'r afael â rhwystrau yn bwysig er mwyn parhau i gau'r bylchau.

Gan weithio gyda Byrddau Iechyd ac ystod eang o bartneriaid, rydym yn annog pobl i fanteisio ar y cynnig i gael eu brechu drwy ei gwneud hi mor hawdd â phosibl i gael brechlyn drwy gynnig gwasanaeth hyblyg yn ôl amgylchiadau lleol. Er enghraifft:

- Mae canolfannau brechu torfol ledled Cymru yn cynnig oriau estynedig gyda'r nos ac maent ar agor ar benwythnosau.
- Mae mentrau trafnidiaeth neu deithio wedi bod ar waith mewn sawl ardal;
- Mae gwasanaethau allgymorth, clinigau dros dro a gwasanaethau symudol wedi cyflwyno'r brechlyn i gymunedau na fyddent wedi manteisio ar y cynnig fel arall o bosibl.
- Gyda chymorth partneriaid, cynhaliwyd clinigau brechu mewn lleoliadau cyfarwydd megis canolfannau ffydd, diwylliannol a chymunedol.

Mae hi hefyd yn bwysig bod pobl yn gallu cael gafeael ar wybodaeth gywir, ddibynadwy a hygyrch fel y gallant wneud dewis gwybodus ynghylch manteisio ar y cynnig i gael eu brechu. Dyma pam, er enghraifft:

- Cynhyrchwyd deunyddiau gwybodaeth ar gyfer gwahanol gynulleidfaoedd ac mewn ystod eang o ieithoedd a fformatau hygyrch;
- Cafwyd digwyddiadau ymgysylltu a gweminarau gwybodaeth, dan ofal arweinwyr ffydd neu arbenigwyr clinigol yn aml.
- Bydd Byrddau Iechyd yn ystyried sut a ble y gellir rhoi gwersi a nodwyd yn ystod camau cyntaf y rhaglen frechu ar waith wrth gyflwyno'r pigiad atgyfnerthu.

Bydd brechu teg yn parhau i fod yn egwyddor allweddol wrth i ni ddechrau'r broses o drosglwyddo'r rhaglen frechu COVID-19 i fod yn fusnes fel arfer.

Y Gweithlu Brechlyn

Mewn ymateb i'r wybodaeth a oedd yn dod i'r amlwg am Omicron a'i effaith, datblygwyd cynllun i gyflymu'r broses o roi'r pigiad atgyfnerthu ar 13 Rhagfyr i wella'n gyflym allu'r gweithlu i gynnig pigiad atgyfnerthu i bawb cymwys cyn 31 Rhagfyr. Roedd hyn yn cynnwys:

Adleoli staff y GIG o wasanaethau a thimau eraill

- Adleoli staff y GIG o dimau cenedlaethol neu ganolog
- Personél y gwasanaeth tân
- Personél awdurdodau lleol
- Cymorth milwrol (MACA) gyda 70 o staff mewn ystod o rolau i gefnogi brechu tan ddiwedd mis Ionawr
- Archwilio'r defnydd o staff yn adrannau eraill y llywodraeth.

Oherwydd natur y pandemig a'r angen i roi'r amddiffyniad gorau posibl i bobl mewn ymateb i donnau amrywiolion dros y flwyddyn ddiwethaf, bu adegau pan fu angen cynyddu'r gweithlu brechu yn sylweddol.

Un enghraifft o ymdrech fer a sydyn o'r fath oedd mewn ymateb i Omicron; cynyddwyd capasiti'r gweithlu brechu yn sylweddol drwy'r mecanweithiau a nodwyd uchod, am gyfnod byr, i sicrhau bod pawb cymwys yn cael cynnig pigiad atgyfnerthu cyn 31 Rhagfyr. Er mwyn lliniaru'r effaith ar y GIG gymaint â phosibl, cafwyd ymgyrch i ddefnyddio gwirfoddolwyr o weithluoedd nad ydynt yn rhan o'r GIG o wasanaethau cyhoeddus a brys eraill, y sector gwirfoddol, pobl sydd wedi ymddeol a myfyrwyr. Fodd bynnag, yn ddiau, cafwyd effaith ar ofal wedi'i drefnu, gwasanaethau a thriniaethau eraill y GIG. Wedi i'r niferoedd sy'n manteisio ar y cynnig ddechrau lleihau, mae modelau a rotas y gweithlu wedi'u haddasu, gyda staff wedi'u hadleoli yn dychwelyd i'w gwasanaethau arferol (cyn brechu). Mae gwasanaethau arferol eisoes wedi aildechrau ers dechrau'r Flwyddyn Newydd.

Yn ogystal, mae cyfraddau salwch tymor byr a hunanynysu uwch wedi cael mwy o effaith ar y cam presennol nag yn y camau blaenorol oherwydd nifer uwch o achosion o COVID-19 yn y gymuned.

Mae cynllunio'r gweithlu yn y dyfodol ar lefel genedlaethol a lleol wedi ystyried y pwysau ychwanegol ar y system iechyd a gofal, a bydd yn parhau i wneud hynny. Nod holl sefydliadau GIG Cymru yw defnyddio model gweithlu wedi'i rannu rhwng staff craidd a staff hyblyg. Cryfder y model hwn yw'r hyblygrwydd i gynyddu a lleihau gweithgarwch yn dibynnu ar lwybr y pandemig, unrhyw donnau yn y dyfodol a chynlluniau brechu yn y dyfodol.

Mae ymgyrch recriwtio ar gyfer gweithwyr proffesiynol heb eu cofrestru yn parhau ym mhob Bwrdd Iechyd i sefydlogi modelau'r gweithlu. Mae Byrddau Iechyd yn cynllunio ar gyfer gofynion presennol, megis brechu plant 5-11 oed sy'n wynebu risg sy'n gofyn am staff pediatrig, a gofynion yn y dyfodol, megis unrhyw bigiadau atgyfnerthu pellach.

Mae'r broses o recriwtio staff o'r hysbyseb i gychwyn yn y swydd yn cael ei adolygu'n gyson i gwtogi'r broses ar gyfer y swyddi blaenoriaeth hyn. Mae hon yn broses sy'n cael ei harwain gan dimau'r gweithlu yn y Byrddau Iechyd/yddiriedolaethau a NHSSSP.

Materion trawsffiniol

Mae pob un o'r pedair gwlad wedi cadw at gyngor y Cyd-bwyllgor ar Imiwneiddio a Brechu (JCVI) gydol y rhaglen frechu. Er y gallai'r ddarpariaeth weithredol amrywio ychydig, mae'r

cymhwysedd a'r blaenoriaethu craidd yr un fath ym mhob un o'r pedair gwlad. Rydym yn cyfarfod fel pedair gwlad bob wythnos i drafod datblygiadau, cyflenwad, darpariaeth, cynnydd a heriau.

Mae gan Fyrddau Iechyd gysylltiadau da hefyd â'u cymheiriaid dros y ffin yn Lloegr sy'n cefnogi'r bobl hynny sy'n byw yng Nghymru ac yn cael mynediad at wasanaethau iechyd yn Lloegr ac i'r gwrthwyneb.

Mae gennym gytundeb rhannu data ar waith rhwng Cymru a Lloegr ar gyfer trosglwyddo data brechu, ac mae hyn yn digwydd. Rydym hefyd yn gweithio gyda gwledydd eraill y DU a thiriogaethau dibynnol ar y Goron wrth gytuno ar y llysoedd data angenrheidiol. Bydd hyn yn datrys y problemau o ran diffyg gwelededd brechiadau a weinyddir mewn tiriogaethau daearyddol eraill yn y DU. Nid ydym yn ymwybodol o unrhyw broblemau trawsffiniol fel y'u cyflwynwyd.

Trefniadau Llywodraethu Pwyllgor Gwasanaethau Iechyd Arbenigol Cymru

Mewn perthynas â'r tri argymhelliad ar gyfer Llywodraeth Cymru a gynhwysir yn adroddiad Archwilydd Cyffredinol Cymru ym mis Mai 2021 ar drefniadau Llywodraethu Pwyllgor Gwasanaethau Iechyd Arbenigol Cymru (WHSSC), gweler yr ymateb isod:

Argymhelliad 5: Recriwtio Aelod Annibynnol

Ym mis Gorffennaf 2021, cytunodd y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol y dylid gwneud mwy o waith gyda'r GIG yng Nghymru i archwilio system o gydnabyddiaeth ariannol i aelodau annibynnol WHSSC er mwyn denu a chadw aelodau. Wedi hynny, bu swyddogion Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol Llywodraeth Cymru yn gweithio gyda Chadeirydd ac Ysgrifennydd Pwyllgor WHSSC ar yr egwyddorion a ddylai fod yn sail i newid o'r fath. Ystyriwyd papur gan Gadeiryddion GIG Cymru ar 5 Hydref a chafwyd ymgysylltiad pellach â chynrychiolwyr y Cadeiryddion yn dilyn y cyfarfod hwnnw hefyd.

Mae'r risg uniongyrchol i gworwm WHSSC wedi'i osgoi drwy benodi dau aelod newydd o dan y trefniadau presennol, heb gydnabyddiaeth ariannol, ond mae angen dal angen sicrhau gwydnwch wrth symud ymlaen. Felly, mae mesurau i dalu aelodau annibynnol WHSSC yn cael eu datblygu i'w cytuno gan aelodau WHSSC yn ystod y misoedd nesaf, a byddant yn cael eu hadolygu ar ôl iddynt fod ar waith am 12 mis. Mae cydnabyddiaeth ariannol aelodau annibynnol WHSSC yn cydnabod yr ymrwymiad amser ychwanegol sy'n ofynnol gan aelodau annibynnol y Bwrdd Iechyd wrth gyflawni rôl aelod annibynnol WHSSC. Fodd bynnag, os nad cydnabyddiaeth ariannol yw'r ateb, cydnabyddir, fel y nodwyd yn adroddiad Archwilio Cymru, y gallai fod angen diwygiad deddfwriaethol er mwyn darparu ar gyfer ehangu'r gronfa y gellir dethol aelodau annibynnol ohoni. Pe bai angen hyn, byddai angen ei ystyried yng ngoleuni blaenoriaethau deddfwriaethol y Gweinidog, ac nid yw ar y rhaglen ar hyn o bryd.

Bydd swyddogion Llywodraeth Cymru yn parhau i weithio ochr yn ochr â WHSSC wrth iddynt fwrw ymlaen â chytuno ar y trefniadau ar gyfer penodi'r aelodau annibynnol drwy drefniadau llywodraethu'r Cydbwyllgor.

Argymhelliad 6: Rheoli rhaglenni is-ranbarthol a rhanbarthol (yn gysylltiedig ag argymhelliad 2 a gyfeiriwyd at WHSSC); ac

Argymhelliad 7: Trefniadau llywodraethu ac atebolrwydd ar gyfer gwasanaethau arbenigol yn y dyfodol

Mae WHSSC wedi nodi ei fod yn cryfhau ei allu ei hun mewn perthynas â rheoli'r rhaglen o amgylch gwasanaethau arbenigol newydd a gomisiynwyd. Cyflawnir hyn drwy benodi amryw o staff allweddol a defnyddio dull cyffredin o reoli prosiectau. Pan nad WHSSC yn unig sy'n gyfrifol am wasanaethau, byddant yn cyfrannu at drefniadau rhaglenni.

O ran y darlun ehangach, rydym hefyd yn dal i ystyried, gyda Gweinidogion, gynlluniau ar gyfer gweithrediaeth genedlaethol newydd, fel y nodir yn Cymru Iachach, i ddarparu arweinyddiaeth gryfach a chyfeiriad strategol i'r system iechyd. Cafodd y gwaith hwn ei oedi er mwyn canolbwyntio ymdrechion ar yr ymateb i'r pandemig, ac ni allaf fynd o flaen penderfyniad y Gweinidog ar y cynlluniau hyn yn y llythyr hwn. Fodd bynnag, rwy'n ymrwymo i ysgrifennu atoch eto i nodi'r meysydd hyn yn fanylach unwaith y bydd penderfyniad wedi'i wneud.

Er nad wyf yn rhagweld y bydd y cynlluniau ar gyfer gweithrediaeth genedlaethol yn effeithio'n uniongyrchol ar WHSSC, gwnaethom ymrwymo yn Cymru Iachach i adolygu rhannau eraill o lywodraethu GIG Cymru, gan gydnabod, er enghraifft, fod rhai o'r trefniadau ar gyfer swyddogaethau cenedlaethol yn gymhleth. Er mai ein bwriad o hyd fyddai adolygu'r trefniadau hyn, ni ellir eu hystyried yn flaenoriaeth yn ystod y pandemig presennol.

Adroddiad yr Archwilydd Cyffredinol – Cyfarpar Diogelu Personol

Gwnaethoch ofyn am ddiweddariad ysgrifenedig ar y camau a gymerwyd mewn ymateb i argymhellion Adroddiad yr Archwilydd Cyffredinol, gan gynnwys rhagor o fanylion am y cynllun caffael a'r disgwyliadau y mae Llywodraeth Cymru bellach yn eu rhoi ar ddarpar gyflenwyr. Gweler yr isod.

Argymhelliad 1 – *Fel rhan o ddull gwersi-a-ddysgwyd ehangach, dylai Llywodraeth Cymru weithio gyda gwledydd eraill y DU lle y bo'n bosibl i ddiweddarau cynlluniau i gadw pentwr ar gyfer pandemig i sicrhau ei fod yn ddigon hyblyg i ateb galwadau pandemig a allai ddeillio o wahanol fathau o feirysau.*

Camau a gymerwyd – Mae cynrychiolwyr Llywodraeth Cymru yn mynychu cyfarfodydd o'r *UK Review of Emergency Preparedness Countermeasures Advisory Board* (dan gadeiryddiaeth DHSC) ac maent yn disgwyl i'r ffrwd waith PPE adrodd yn gynnar yn 2022. Mae Iechyd Cyhoeddus Cymru hefyd yn cymryd rhan a byddant yn rhoi cyngor i Lywodraeth Cymru ar yr argymhellion PPE wrth i'r gwaith ddatblygu.

Yn y cyfamser ac i gynnal parodrwydd, mae Llywodraeth Cymru wedi gofyn i NWSSP gynnal cyflenwad wrth gefn o'r holl eitemau PPE allweddol a fyddai'n para o leiaf 16 wythnos (yn seiliedig ar y gyfradd ddefnyddio 16 wythnos uchaf pan oedd y pandemig ar ei waethaf).

Argymhelliad 2 - *Wrth ddiweddarau ei chynlluniau ei hun ar gyfer ymateb i bandemig yn y dyfodol, dylai Llywodraeth Cymru gydweithio gyda chyrrff cyhoeddus eraill i ddiffinio set o drefniadau llywodraethu ar draws y sector cyhoeddus ar gyfer cynllunio, caffael a chyflenwi Cyfarpar Diogelu Personol fel nad oes angen datblygu'r rhain o'r dechrau un.*

Camau a gymerwyd - Fel yr adlewyrchir yn adroddiad Archwilydd Cyffredinol Cymru, mae cydweithio â rhanddeiliaid wrth wraidd ymateb Llywodraeth Cymru a NWSSP o ran caffael a chyflenwi PPE. Mae arfer gorau a gwersi a ddysgwyd ar PPE wedi'u casglu gydol y pandemig, ac mae'r rhain yn cynnwys cydnabyddiaeth bod fframweithiau llywodraethu a chyllid, mewn rhai achosion, yn cael eu dylunio wrth i'r pandemig fynd rhagddo, gan arwain

at rywfaint o ddyblygu ymdrech. Er mwyn mynd i'r afael â hyn, mae Llywodraeth Cymru wedi adolygu'r holl drefniadau llywodraethu ar PPE ac wedi sicrhau bod y cylch gorchwyl yn glir ar yr atebolrwydd rhwng grwpiau a thimau llywodraethu. Mae'r adolygiad yn sicrhau hefyd fod y fframwaith gwneud penderfyniadau a mesurau rheoli ar gyfer PPE wedi'i gyfleu a'i gytuno ymlaen llaw fel y gellir cynnwys gofynion llywodraethu PPE mewn cynlluniau wrth gefn.

Mae'r trefniadau hyn yn cael eu hadolygu'n gyson, er enghraifft, er mwyn sicrhau aliniad â dull ehangach y Pedair Gwlad a Pharodrwydd am Argyfyngau.

Argymhelliad 3 - *Dylai'r Cydwasanaethau weithio gyda'r GIG a chyrrff y sector gofal cymdeithasol i gynnal system gwybodaeth reoli gyfoes ar gyfer stoc sy'n darparu data amserol ar stociau lleol a chenedlaethol o Gyfarpar Diogelu Personol y gellir tynnu arnynt yn gyflym mewn pandemig yn y dyfodol i gefnogi amcanestyniadau o'r galw ac argaeledd yn ogystal â darparu ffynhonnell wybodaeth gadarn ar gyfer briffio rhanddeiliaid.*

Mae NWSSP wedi dweud eu bod bellach wedi prynu a chyflwyno eu system PPE Stockwatch ar draws yr holl storfeydd Covid yn y GIG a gofal cymdeithasol. Yn ogystal, mae gwybodaeth am gyflenwadau PPE bellach yn cael ei chasglu o fewn system Oracle Inventory NWSSP fel rhan o adroddiadau busnes fel arfer NWSSP.

Argymhelliad 4 - *Wrth ddiweddarau'r ymagwedd strategol tuag at Gyfarpar Diogelu Personol, dylai'r Cydwasanaethau a Llywodraeth Cymru gydweithio i ddatblygu cyfeiriad eglur o ran:*

- *Dychwelyd at gaffael cystadleuol a diwedd ar esemptiadau brys.*
- *Ystyriaeth lawnach i'r meini prawf ehangach a gymhwysir fel arfer i brosesau caffael, megis datblygu cynaliadwy a pholisiau ar gaethwasiaeth fodern.*
- *Y bwriadau a'r dyheadau mewn perthynas â'r farchnad Cyfarpar Diogelu Personol gartref, gan gynnwys y cydbwysedd rhwng manteision posibl cydnerthedd trwy gapasiti cynhyrchu lleol a'r costau a allai fod yn uwch o'i gymharu â gweithgynhyrchwyr rhyngwladol.*
- *Maint a natur y pentwr ar gyfer pandemig y maent yn bwriadu ei ddal, gan ystyried manteision a chostau dal a chynnal stoc ac amseriad pryniadau o ystyried yr amhariadau parhaus i'r farchnad Cyfarpar Diogelu Personol.*

Mae *Longer-term PPE Plan* presennol NWSSP (Hydref 2021) wedi'i gwblhau a'i gytuno gan grwpiau llywodraethu PPE Llywodraeth Cymru a NWSSP. Mae'r cynllun hwn yn nodi dull strategol NWSSP o gaffael a chyflenwi PPE yn barhaus.

Yn unol â'r cynllun hwn, mae contract fframwaith sy'n cydymffurfio'n llawn ar gyfer caffael cystadleuol yn y dyfodol wedi'i dendro ar gyfer pum eitem graidd o PPE (Menig, Masgiau Math IIR, Feisorau, Gynau Dolen Bawd a Chlytiau). Mae gan gynhyrchion nad ydynt wedi'u cynnwys ar y Fframwaith, megis masgiau FFP3, linellau cyflenwi mewnol cadarn drwy drefniadau caffael canolog y DU. Mae'r contract fframwaith wedi'i werthuso a'i ddyfarnu'n rhannol, gyda phroffion terfynol ar gynhyrchion ar y gweill gan SMTL. Bydd yn dod yn gwbl weithredol yn ystod mis Ionawr a mis Chwefror 2022. Roedd dyfarnu'r contract fframwaith newydd yn ystyried yn llawn y pwyntiau a godwyd, gan gynnwys gwydnwch y gadwyn gyflenwi, yr economi sylfaenol, caethwasiaeth fodern, Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol a datgarboneiddio.

Mae pentwr y pandemig ar gyfer PPE yn cael ei reoli ar hyn o bryd i sicrhau cyflenwad wrth gefn a fyddai'n para 16 wythnos (yn seiliedig ar y gyfradd ddosbarthu pan oedd y pandemig ar ei waethaf) ar gyfer pob eitem graidd o PPE. Bydd gwydnwch ein llinellau cyflenwi mewnol a mynediad at ffynonellau newydd o PPE (os oes angen) drwy'r fframwaith contract yn sicrhau bod y cyflenwad hwn yn adlewyrchu lefel wydn a chadarn o ddiogelwch i ateb y galw nawr ac yn y dyfodol.

Argymhelliad 5 - *I gynyddu hyder mewn stociau a chyflenwadau ar y lefel genedlaethol, dylai'r Cydwasanaethau weithio gyda Llywodraeth Cymru i gyhoeddi manylion faint o stoc y maent yn eu dal o bob eitem ochr yn ochr â chyhoeddi data'n rheolaidd ar niferoedd yr eitemau a ddyroddwyd.*

Camau a gymerwyd – Nid oedd Gweinidogion yn teimlo y byddai'n gymesur cyhoeddi data cenedlaethol ar stoc fel mater o drefn. Dylid nodi hefyd na fyddai cyhoeddi data cenedlaethol ar stoc yn rhoi darlun cywir o lefelau stoc gan na fyddai'n adlewyrchu cyflenwadau lleol sy'n aml yn sylweddol.

Mae Llywodraeth Cymru yn parhau i gyhoeddi datganiad ystadegol misol ar eitemau PPE a ddosbarthwyd yn seiliedig ar wybodaeth reoli a ddarparwyd i Lywodraeth Cymru gan NWSSP. Ar hyn o bryd, mae data ar lefelau stoc yn cael ei gyhoeddi ar gais.

Argymhelliad 6 - *Dylai'r Cydwasanaethau: wirio eu bod wedi cyhoeddi hysbysiadau dyfarnu contract ar gyfer pob contract lle mae'n ofynnol iddynt wneud hynny; adolygu'r rhai y maent wedi'u cyhoeddi i sicrhau eu bod yn gywir; a sicrhau eu bod yn cyhoeddi hysbysiadau dyfarnu contract o fewn y ffrâm amser ofynnol ar gyfer contractau yn y dyfodol.*

Camau a gymerwyd - mae NWSSP wedi adolygu'r holl ddyfarniadau contract presennol ac wedi cymryd camau unioni lle bo angen i sicrhau bod hysbysiadau dyfarnu contractau wedi'u cyhoeddi.

Yn ogystal, aeth NWSSP ati i adnewyddu eu gweithdrefnau gweithredu mewnol er mwyn sicrhau cydymffurfiaeth yn y dyfodol â'r gofynion i gyhoeddi hysbysiadau ar gyfer contractau.

Argymhelliad 7 - *Dylai Llywodraeth Cymru adolygu a oes angen diweddarau gwefan GwerthwchiGymru i alluogi cyrff i gyhoeddi hysbysiadau dyfarnu contract ôl-weithredol yn fwy effeithlon heb ddibynnu ar gyflenwyr i gofrestru.*

Camau a gymerwyd - mae NWSSP wedi diweddarau GwerthwchiGymru i adlewyrchu'r holl ddyfarniadau uniongyrchol. Cynhaliodd Llywodraeth Cymru adolygiad o wefan GwerthwchiGymru a nododd opsiynau posibl ar gyfer cyhoeddi dyfarniadau uniongyrchol yn y dyfodol, ond roedd yr opsiynau hyn yn gofyn am ymdrech weinyddol gan y prynwr a'r gwerthwr. Yn ogystal, mae NWSSP wedi dweud bod sefydlu Fframwaith PPE newydd yn golygu bod llai o risg o ddyfarniadau uniongyrchol yn y dyfodol o ystyried y bydd cadwyn gyflenwi fwy gwydn ar waith – ar y sail hon, ni chafodd yr opsiynau a nodwyd yn adolygiad Llywodraeth Cymru eu datblygu.

Argymhelliad 8 - *O ystyried diddordeb y cyhoedd yn y modd y dyfarnwyd contractau Cyfarpar Diogelu Personol ac i hybu hyder yn y system gaffael, dylai Llywodraeth Cymru a'r Cydwasanaethau gyhoeddi manylion y contractau a ddyfarnwyd dan esemptiadau brys mewn un lle y mae'n hawdd cael mynediad ato.*

Camau a gymerwyd – mae NWSSP wedi cyhoeddi rhestr lawn o gontractau PPE a ddyfarnwyd ar eu gwefan.

Adroddiad yr Archwilydd Cyffredinol – rhaglen frechu

Wrth i ni drosglwyddo o bandemig i endemig, mae'n anochel y bydd brechu rhag Covid-19 yn rhan o'r broses o ddysgu i fyw gyda'r feirws. Wrth addasu i ddull busnes fel arfer (yn debyg i raglenni imiwneiddio eraill), byddwn yn parhau i gael ein harwain gan y dystiolaeth a'r cyngor clinigol a gwyddonol diweddaraf gan y JCVI, sydd wedi bod yn briodol ac yn gymesur gydol y pandemig, o ran amseru dosau atgyfnerthu yn y dyfodol a phwy sy'n gymwys i'w cael.

Ar lefel genedlaethol a lleol, rydym bellach yn edrych ar sut beth fyddai System Frechu Integredig, o safbwynt Covid-19 ac o safbwynt yr holl imiwneiddiadau eraill. Rydym yn ystyried ac yn cynllunio ar gyfer sut mae cyflwyno'r rhaglen frechu Covid-19 yn cyd-fynd ag imiwneiddiadau eraill – gan gymryd yr hyn rydym wedi'i ddysgu o'r broses o gynnig y brechlyn hyd yma. Mae gennym gyfrifoldeb i sicrhau gwasanaeth yn y dyfodol sy'n addas i'r diben wrth symud ymlaen, gan gynnwys sicrhau ei fod yn ddigon gwydn i ymdopi ag achosion neu ddigwyddiadau mawr yn y dyfodol. Mae manteisio ar sefyllfa'r gweithlu yn bwysig hefyd, gan sicrhau bod yr arbenigedd brechu a enillir gan staff yn cael ei ddefnyddio a'i ddatblygu. Mae ystyried sefyllfa'r dyfodol o safbwynt gwerth am arian, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd yn hanfodol, ynghyd â darparu gwasanaeth cyfeillgar, hygyrch a theg i gleifion.

Wrth i ni symud o ymateb brys, mae wedi rhoi amser i resymoli ein trefniadau goruchwyllo a llywodraethu, rhoi'r gorau i gyfarfodydd dyddiol ac adroddiadau ar y sefyllfa bresennol i ddarparu mwy o le ar gyfer cyfuniad o waith ymatebol a chynllunio at y dyfodol. Rydym yn parhau i adrodd i'r Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol a'r Prif Weinidog yn rheolaidd ac mae Bwrdd Rhaglen Frechu Covid-19 yn parhau i gyfarfod bob pythefnos i ddarparu goruchwyliaeth.

Caiff y trefniadau llywodraethu hyn eu hadolygu yn unol â'n ffocws cynyddol ar gynllunio yn y dyfodol tuag at ddull mwy integredig.

Fel yr amlinellir uchod, bydd rhaglen frechu Covid-19 yn parhau i fanteisio i'r eithaf ar y seilwaith a'r dulliau presennol o gyrraedd y cymunedau mwyaf agored i niwed a'r rhai sy'n ei chael hi'n anodd cael mynediad at wasanaethau, gan lywio gwasanaethau i estyn allan i gymunedau yn unol â data a gwybodaeth leol. Ni fyddwn yn colli golwg ar ein hegwyddor 'neb yn cael ei adael ar ôl'.

Mae cynllunio lefel uchel wedi dechrau datblygu cynllun gweithlu system gyfan ar gyfer cam nesaf y rhaglen sydd, fel yr amlinellir uchod, yn edrych ar y potensial i ddatblygu gwasanaeth brechu integredig gyda'r nod o ddarparu model a all addasu i ofynion iechyd poblogaeth gynyddol.

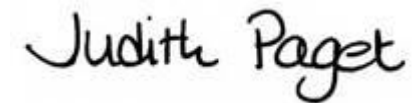
Ers dechrau mis Rhagfyr, ni sydd wedi bod â'r rhaglen pigiad atgyfnerthu gyflymaf yn y DU. Rydym wedi rhoi mwy nag 1.8 miliwn o bigiadau atgyfnerthu a thrydydd dosau. Mae hynny'n fwy na dwy ran o dair o'n poblogaeth 12 oed a hŷn (67%).

Fel rhan o gynllunio at y dyfodol, rhagdybir y bydd angen i'r ystad frechu fod yn hyblyg i ymateb i unrhyw gynnydd mewn achosion, gyda'r tebygolrwydd y bydd tonnau ac

amrywiolion yn y dyfodol yn bresennol drwy'r amser. Bydd angen i'r seilwaith addasu i gydfynd â'r galw presennol, gan gynnwys y cyflenwad o frechlynnau, y gweithlu a'r ystad. Bydd model cyfunol effeithiol Byrddau Iechyd yn parhau i gael ei ddilyn, gan sicrhau hyblygrwydd ar gyfer gwasanaethau a hygyrchedd a thegwch i gleifion.

Gobeithio fy mod wedi rhoi eglurder ar y meysydd a nodwyd yn eich llythyr ond, os hoffech gael rhagor o wybodaeth, rhowch wybod i mi.

Yn gywir

Judith Paget CBE

cc: Y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol
Y Dirprwy Weinidog Gwasanaethau Cymdeithasol

Albert Heaney

Steve Elliot

Lisa Wise

Claire Rowlands

Andrew Sallows

Nick Wood

Chris Jones

Mark Isherwood AS
Cadeirydd y Pwyllgor
Y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus a Gweinyddiaeth Gyhoeddus
Senedd Cymru
Bae Caerdydd
CF99 1NA

31 Ionawr 2022

Annwyl Mr Isherwood

Rwy'n ysgrifennu mewn ymateb i'ch llythyr dyddiedig 10 Rhagfyr 2021, ar ôl imi fod yn bresennol yng nghyfarfod y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus a Gweinyddiaeth Gyhoeddus ar 1 Rhagfyr 2021.

Gweler isod ymateb i bob un o'r camau gweithredu a godwyd ym meysydd Cyllid Llywodraeth Lleol a Chynghorau Cymuned a Thref.

CYLLID LLYWODRAETH LEOL

Gwybodaeth fanwl am gronfeydd wrth gefn Awdurdodau Lleol

Fel y crybwyllwyd yng nghyfarfod y Pwyllgor, nid yw Llywodraeth Cymru yn cadw'r wybodaeth fanwl am gronfeydd wrth gefn awdurdodau lleol a oedd yn destun cyfres o gwestiynau a ofynnwyd gan Aelod o'r Pwyllgor. Fodd bynnag, ers hynny rydym wedi ymgynghori â Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru a Chymdeithas Trysoryddion Cymru i weld pa mor syml fyddai darparu'r wybodaeth fanwl hon, ac mae gwaith yn mynd rhagddo i ddarparu ymateb. Rwy'n gobeithio y bydd Aelodau'r Pwyllgor yn deall bod timau cyllid awdurdodau lleol yn brysur iawn ar yr adeg hon am eu bod wrthi'n pennu cyllidebau cynghorau a'r dreth gyngor ar gyfer 2022-2023, ond byddaf yn ysgrifennu atoch eto pan fydd rhagor o wybodaeth gennyf.

Lefelau newidiol o gronfeydd wrth gefn defnyddiadwy

Cyhoeddir cipolwg ar gronfeydd wrth gefn ar ddiwedd y flwyddyn ariannol. O ganlyniad i'r ansicrwydd yn sgil y pandemig, a'r effeithiau ar wariant yn sgil yr oedi sy'n gysylltiedig â hynny i rai rhaglenni a phrosiectau, roedd awdurdodau yn adrodd eu bod yn cadw cronfeydd wrth gefn sy'n uwch na'r arfer.

Mae 'cronfeydd wrth gefn defnyddiadwy' yn aml wedi'u clustnodi at ddibenion penodol a nodir yn eu datganiadau ariannol, gyda chyfran gymharol fach ohonynt wedi'u dynodi'n 'gronfeydd wrth gefn cyffredinol' y gellir eu defnyddio at unrhyw ddiben. Gall cronfeydd wrth gefn amrywio yn dibynnu ar gynlluniau tymor hwy awdurdodau lleol, er enghraifft cynlluniau i'w defnyddio ar gyfer gwaith ailstrwythuro, neu er mwyn newid gwasanaethau, neu ar gyfer prosiectau cyfalaf mawr. Er enghraifft, gallai cyngor â chronfeydd wrth gefn sy'n llai fod

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

newydd gwblhau prosiect mawr. Yn gyffredinol, mae cydberthynas agos rhwng maint awdurdod a lefel y cronfeydd wrth gefn defnyddiadwy. Fodd bynnag, bydd pob awdurdod yn awyddus i sicrhau ei fod yn cadw cyn lleied o gronfeydd wrth gefn absoliwt â phosibl. Mae hyn yn golygu y gallai awdurdodau sy'n gymharol fach fod â chanran uwch o gronfeydd wrth gefn defnyddiadwy.

Dylai pob awdurdod barhau i sicrhau bod ei gronfeydd wrth gefn yn ddigonol ar gyfer anghenion wedi'u cynllunio neu ddigwyddiadau annisgwyl, heb osod cyfyngiadau gormodol ar wariant presennol. At hynny, gallai rhai cynghorau fod yn llai awyddus i gymryd risgiau'n ymwneud â'u strategaethau ar gyfer eu cronfeydd wrth gefn neu eu cynlluniau ar gyfer buddsoddiad ychwanegol penodol mewn gwasanaethau.

Grantiau busnes ac unrhyw danwariant

O ran y grantiau busnes, roedd rhai Awdurdodau Lleol wedi tanwario yn ystod y cylchoedd ariannu ers mis Ebrill 2020, ac roedd rhai eraill wedi gorwario. Rydym wedi cysylltu â phob Awdurdod Lleol, ac mae unrhyw danwariant cyfun wedi cael ei ddefnyddio ar gyfer y gronfa gwerth £120m a gyhoeddwyd yn ddiweddar mewn ymateb i'r cyfyngiadau a roddwyd ar waith ar 26 Rhagfyr 2021. Cynhelir ymarfer arall ar ddiwedd y flwyddyn ariannol i adennill unrhyw danwariant o'r cylch ariannu diweddaraf hwn.

CYNGHORAU CYMUNED A THREF

Yr wybodaeth ddiweddaraf am argymhellion y Panel Adolygu Annibynnol ar Gynghorau Cymuned a Thref

Pan oeddwn yn bresennol yng nghyfarfod y Pwyllgor, gofynnwyd am yr wybodaeth ddiweddaraf yn ysgrifenedig am y meysydd i weithredu arnynt mewn ymateb i argymhellion y Panel Adolygu Annibynnol ar Gynghorau Cymuned a Thref yng Nghymru. Mae'r Gweinidog Cyllid a Llywodraeth Leol yn ddiweddar wedi rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf i'r Pwyllgor Tai a Llywodraeth Leol am y meysydd i weithredu arnynt. Mae'r wybodaeth hon yn adlewyrchu'r sefyllfa ddiweddaraf ac rwyf yn ei hatodi i'r llythyr hwn ar ffurf Atodiad.

Gwybodaeth a gedwir gan y Gymdeithas Clercod Cynghorau Lleol a'r ymateb i'r cynigion ar gymwysterau ar gyfer clercod

Rydym wedi cysylltu â'r Gymdeithas Clercod Cynghorau Lleol i drafod y data a gedwir ganddi ar lefelau cymwysterau clercod cynghorau cymuned. Mae wedi cadarnhau ar 1 Rhagfyr 2021 fod 73 o glercod â Thystysgrif mewn Gweinyddiaeth Cynghorau Lleol (CiLCA), pedwar clerc â chymhwyster Lefel 4 (hy Tystysgrif Addysg Uwch) a dau â chymhwyster Lefel 6 (hy BA (Anrh)). Gall clerc fod â mwy nag un cymhwyster.

Daeth yr ymgynghoriad i ben ar 24 Medi 2021 mewn perthynas â chynigion i bennu'r cymwysterau sydd eu hangen ar glerc cymuned er mwyn i'r cyngor benderfynu ei fod yn gymwys i arfer y pŵer cymhwysedd cyffredinol. Cyhoeddwyd crynodeb o'r ymatebion ar 3 Rhagfyr ac mae ar gael yn y ddolen isod. Gosodwyd y rheoliadau wedyn ar 13 Rhagfyr 2021 a byddant yn dod i rym ar 5 Mai 2022. Cafwyd cefnogaeth eang ar gyfer y cymwysterau a nodwyd yn yr ymgynghoriad, gan gynnwys cymhwyster CiLCA.

<https://llyw.cymru/sites/default/files/consultations/2021-12/crynodeb-o%E2%80%99r-ymatebion.pdf>

Cymorth i helpu'r aelodau i ddeall eu dyletswyddau fel cyflogwyr corfforaethol y clercod, o ran eu hawliau cyflogaeth

Mae amrywiaeth o gymorth ar gael i'r aelodau – rhai presennol a rhai newydd – i'w helpu i ddeall eu dyletswyddau fel cyflogwyr corfforaethol clercod o ran eu hawliau cyflogaeth. Mae Un Llais Cymru yn cynnig modiwl hyfforddiant i bob cyngor sy'n trafod y cyngor fel cyflogwr. Mae Strategaeth Hyfforddiant Cymru i gynghorau cymuned a thref, a ddatblygwyd ar y cyd â phartneriaid yn y sector drwy'r Grŵp Cynghori Cenedlaethol ar Hyfforddiant, yn nodi y bydd disgwyl i gynghorwyr gymryd y modiwl hwn yn ystod eu blwyddyn gyntaf yn y swydd fel un o gymwyseddau craidd y rôl. Drwy hyn, yn ogystal â'r ddyletswydd ar gynghorau i ddatblygu cynllun hyfforddiant o dan a67 o Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau 2021, rydym yn weddol hyderus y bydd cynghorwyr yn rhoi blaenoriaeth i'r hyfforddiant hwn. Hefyd, mae Canllaw y Cynghorydd Da ar gyfer Cynghorwyr Cymuned a Thref, a gaiff ei ddiweddarau ar gyfer cynghorwyr newydd, yn cynnig gwybodaeth gynhwysfawr i gynghorwyr am eu dyletswyddau, gan gynnwys eu dyletswyddau fel cyflogwyr.

Byddwn yn falch o ddarparu rhagor o wybodaeth neu eglurder ar unrhyw un o'r pwyntiau uchod.

Yn gywir

Tracey Burke

Cyfarwyddwr Cyffredinol, Addysg a Gwasanaethau Cyhoeddus

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Ein cyf/Our ref: RE/616 /21

John Griffiths AS
Cadeirydd – y Pwyllgor Cymunedau, Cydraddoldeb a Llywodraeth Leol
Senedd Cymru
Bae Caerdydd
Caerdydd
CF99 1SN

SeneddCymunedau@senedd.cymru

30 Hydref 2021

Annwyl John,

Diolch am eich llythyr yn gofyn am ragor o wybodaeth am rai o'r materion a drafodwyd gennym pan ddeuthum i'r Pwyllgor Llywodraeth Leol a Thai ar 22 Medi.

Yn y cyfarfod, addewais roi rhagor o fanylion am waith Panel Annibynnol Cymru ar Gydabyddiaeth Ariannol (y Panel). Y Panel yw'r corff annibynnol sydd â'r brif swyddogaeth o wneud penderfyniadau ar y cyflogau a'r taliadau y mae prif gynghorau, cynghorau cymuned, awdurdodau tân ac achub ac awdurdodau parciau cenedlaethol yn eu gwneud i'w haelodau etholedig. Mae ei bwerau hefyd yn cynnwys gwneud argymhellion ar unrhyw newidiadau arfaethedig i gyflogau prif weithredwyr prif gynghorau a phrif swyddogion tân.

Mae cylch gwaith presennol y Panel yn cynnwys cynghorau sir a chynghorau bwrdeistref sirol, cynghorau tref a chymuned, awdurdodau parciau cenedlaethol ac awdurdodau tân ac achub. Mae pwerau Gweinidogion Cymru mewn perthynas â'r Panel yn gyfyngedig, ac fe'u nodir ym Mesur 2011, ac yn Neddf Llywodraeth Leol (Cymru) 2015 ("Deddf 2015").

Er mwyn arfer ei swyddogaeth, mae'r Panel:

- Yn cynnal deialog rheolaidd ag aelodau a swyddogion y cyrff y mae'n gyfrifol am bennu cydnabyddiaeth ariannol ar eu cyfer;
- Yn cynnal dadansoddiad o newidiadau mewn strwythurau cydnabyddiaeth cymaradwy priodol;
- Yn ystyried unrhyw faterion penodol a allai effeithio ar y lefel briodol o gydnabyddiaeth ariannol i'r cyrff dan sylw;

- Ymgysylltu â chyrrff perthnasol yng Nghymru mewn perthynas â chydabyddiaeth cynrychiolwyr etholedig, h.y. Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru ac Un Llais Cymru.

Mae'n ofynnol i'r Panel lunio adroddiad blynyddol, sy'n rhagnodi'r taliadau a'r lwfansau i gynghorwyr ac aelodau'r sefydliadau a restrir uchod, a gall lunio Adroddiadau Atodol ar unrhyw adeg y mae'n ystyried eu bod yn angenrheidiol. Wrth baratoi ei adroddiadau, mae'n ofynnol i'r Panel ystyried effaith ariannol debygol ei benderfyniadau ar yr awdurdod o dan sylw.

Ar hyn o bryd mae'r Panel yn ymgynghori ar ei Adroddiad Blynyddol ar gyfer 2022/2023. Daw'r ymgynghoriad i ben ar 26 Tachwedd ac ar ôl hynny bydd y Panel yn ystyried unrhyw sylwadau a fydd yn llywio penderfyniadau ynghylch penderfyniadau terfynol a chynnwys yr Adroddiad terfynol. Gellir gweld yr ymgynghoriad [yma](#).

Addewais hefyd roi'r wybodaeth ddiweddaraf am hynt y gwaith o ymateb i argymhellion y Panel Adolygu Annibynnol ar Gynghorau Cymuned a Thref yng Nghymru.

Er mai argymhellion i bob sector eu hystyried a'u datblygu oedd y rhain, nododd Llywodraeth Cymru nifer o gamau allweddol yr oedd yn bwriadu eu cymryd i ymateb. Rhoddodd y Gweinidog blaenorol ddiweddariad ysgrifenedig ar waith Llywodraeth Cymru gyda'r sector cynghorau cymuned a thref, a'r cymorth iddo, ym mis Mawrth 2020 [[dolen](#)]. Rwyf wedi atodi diweddariad manylach ar y cynnydd o ran y meysydd gweithredu yn **Atodiad A**. Fel yr amlinellwyd yn y datganiad ysgrifenedig, mae rhai cwestiynau heb eu datrys o hyd wedi'u codi gan yr adolygiad ac mae angen eu hystyried ymhellach. Mae'r angen i ganolbwyntio ar y pandemig wedi achosi oedi cyn y gellir rhoi ystyriaeth briodol iddynt. Rwy'n bwriadu ailedrych ar y cwestiynau hyn ystod tymor y Senedd hon, gan weithio gyda'n partneriaid i ddatblygu cynigion clir, y gallai fod angen deddfwriaeth bellach ar gyfer rhai ohonynt.

Roeddech yn gofyn am ragor o fanylion am y cymorth sydd ar gael i glercod cynghorau, gan gynnwys pecynnau hyfforddi i bobl sy'n newydd i'r rôl, ac a oes unrhyw waith yn cael ei wneud neu'n cael ei gynllunio i ddiweddarau disgrifiadau swydd er mwyn sicrhau bod gan ymgeiswyr ddealltwriaeth glir o'r rôl a bod ganddynt brofiad perthnasol.

O ran cymorth Llywodraeth Cymru, yn 2021-22, rydym wedi dyrannu tua £70,000 i ddarparu cyllid ar gyfer cost lawn ymgymryd â'r Dystysgrif mewn Gweinyddu Cynghorau Lleol (CiLCA) ar gyfer tua 70 o glercod. Rydym hefyd yn darparu tua £2k ar gyfer hyfforddiant cyffredinol ychwanegol i glercod, er enghraifft, i glercod newydd yn eu swyddi ymgymryd â Chyflwyniad i Weinyddu Cynghorau Lleol (ILCA); ac anghenion datblygu proffesiynol parhaus eraill. I roi rhywfaint o gyd-destun: yn ystod y ddwy flynedd flaenorol, gwnaethom gynnig £6k a £3k yn y drefn honno i gefnogi ac ysgogi hyfforddiant clercod ac ni chafodd y rhain eu gwario'n llawn. Rwy'n agored i gynyddu'r cyllid sydd ar gael pe bai'r galw'n cynyddu, ac rwy'n gweithio gydag Un Llais Cymru a Chymdeithas Clercod Cynghorau Lleol (SLCC) i annog hyn. Bydd y gofyniad newydd i gynghorau cymuned gyhoeddi cynlluniau hyfforddi yn rhoi cipolwg ar eu hanghenion hyfforddi.

Cymdeithas Clercod Cynghorau Lleol yw'r corff proffesiynol ar gyfer clercod cynghorau lleol ac mae'n cynorthwyo ei aelodau i ennill yr wybodaeth, yr hyfforddiant a'r sgiliau angenrheidiol ar gyfer eu rôl. Mae'n cynnig gwasanaeth mentora ar gyfer clercod newydd yng Nghymru. Mae'n cynnal dau weminar bob blwyddyn sydd wedi'u hanelu'n benodol at glercod newydd ac yn cynhyrchu taflen wirio i gefnogi clercod sydd wedi dechrau yn eu rôl

yn ddiweddar. Maent yn rhoi cyngor ar rôl a disgrifiad swydd y clerc, gan gynnwys disgrifiad swydd enghreifftiol. Mae Un Llais Cymru yn darparu amrywiaeth o wasanaethau a deallwn y byddai hyn yn cynnwys cymorth i gynghorau sy'n dymuno penodi clerc newydd.

Roeddech yn gofyn hefyd am ragor o wybodaeth am y trefniadau i sicrhau bod Cyd-bwyllgorau Corfforedig (CBCau) yn atebol yn ddemocrataidd.

Nod CBCau yw dod â mwy o gydlyniant i drefniadau llywodraethu rhanbarthol, a chael gwared ar rywffaint o gymhlethdod y trefniadau llywodraethu rhanbarthol - cryfhau atebolrwydd democrataidd lleol drwy sicrhau mai aelodau etholedig lleol sy'n gwneud penderfyniadau gyda'i gilydd am wasanaethau llywodraeth leol mewn modd agored a thryloyw ac er budd eu dinasyddion a'u cymunedau. Bydd arweinwyr pob cyngor cyfansoddol yn aelodau o'r CBCau a byddant yn atebol i'w cynghorau cyfansoddol am y penderfyniadau a wnânt fel rhan o'u CBC.

Bydd yn ofynnol i CBC sefydlu trefniadau trosolwg a chraffu priodol gan ymgynghori a chytuno â'i gynghorau cyfansoddol. Bydd hyn yn rhan bwysig o atebolrwydd democrataidd y CBC. Bydd hefyd yn ofynnol i CBC gael ei is-bwyllgor llywodraethu ac archwilio ei hun a fydd â'r un swyddogaethau ag un mewn awdurdod lleol - gan gynnwys adolygu a chraffu ar faterion ariannol, rheoli risg a rheolaeth fewnol CBC.

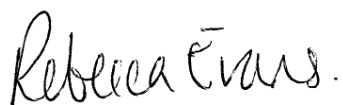
Mae atebolrwydd cyhoeddus hefyd yn elfen allweddol o sicrhau atebolrwydd democrataidd CJC. Bydd yn ofynnol i CBC annog y cyhoedd i gymryd rhan yn y broses o wneud penderfyniadau, gan sicrhau bod unigolion yn gallu cyfrannu at lunio gwasanaethau y maent hwy a'u teuluoedd yn dibynnu arnynt ac sy'n cael effaith sylweddol ar eu bywydau bob dydd. Bydd y cyhoedd hefyd yn gallu cael mynediad i gyfarfodydd CBC, gan gynnwys cyfarfodydd gwyllo, yn yr un modd ag y maent ar hyn o bryd ar gyfer awdurdodau lleol.

Bydd swyddogion Cyd-bwyllgor Corfforedig yn ddarostyngedig i'r un gofynion o ran ymddygiad, tryloywder ac atebolrwydd â chyflogeion awdurdodau lleol.

Yn olaf, yn ystod y cyfarfod cyfeiriais at *Ddiwygio Cyllid Llywodraeth Leol yng Nghymru: Crynodeb o'r Adroddiad Canfyddiadau* a dywedais y byddwn yn croesawu barn y Pwyllgor ar yr opsiynau a nodwyd. <https://llyw.cymru/diwygio-cyllid-llywodraeth-leol-yng-nghymru-crynodeb-or-canfyddiadau>

Rwyf wedi ysgrifennu ar wahân atoch chi a Chadeirydd y Pwyllgor Cyllid ynghylch y dyraniadau ariannol a wnaed o'r £2 biliwn heb ei neilltuo yng nghyllideb atodol mis Mehefin.

Yn gywir,

Rebecca Evans AS/MS

Y Gweinidog Cyllid a Llywodraeth Leol
Minister for Finance and Local Government

Atodiad A – Y Panel Adolygu Annibynnol ar Gyngorau Cymuned a Thref yng Nghymru

Meysydd Gweithredu Llywodraeth Cymru - Diweddariad Hydref 2021

THEMA 1: Egluro rôl y sector

Mae Llywodraeth Cymru wedi cadarnhau'n gyson y rôl bwysig y mae'n ei gweld ar gyfer y sector, a amlygwyd gan y cyfraniad a wnaed at ymateb i'r pandemig a chefnogi eu cymunedau. Rydym wedi deddfu i roi'r potensial i gyngorau cymuned a thref chwarae rhan fwy sylweddol a mwy gweladwy yn eu cymunedau.

Er enghraifft, rydym wedi rhoi pŵer cymhwysedd cyffredinol newydd i gyngorau cymuned a thref drwy Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau 2021. Rydym hefyd wedi gosod gofyniad newydd ar y sector i ystyried sut maent yn ymgysylltu, yn cynllunio, yn cynnal ac yn adrodd i'w hetholwyr drwy gyflwyno adroddiadau blynyddol.

Rydym yn cyfathrebu'n rheolaidd â chyngorau cymuned a thref drwy ddiwyddiadau cenedlaethol a drefnir gan Gymdeithas Clercod Cyngorau Lleol ac Un Llais Cymru. Mae Un Llais Cymru yn gweithio gyda chymunedau'n lleol i hyrwyddo gwerth cyngorau cymuned. Credwn fod hon yn rôl sy'n gweddu orau i'r rhai sydd agosaf at y cymunedau. Ein rôl ni yw eu cefnogi i lywodraethu'n dda.

Mae ein partneriaid yn y sector yn bwrw ymlaen â gwaith i egluro rolau o ran y gwasanaethau y gallai cyngorau cymuned a thref eu darparu. Mae Un Llais Cymru a Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru (CLILC) wedi sefydlu grŵp gorchwyl a gorffen i ymchwilio i drosglwyddo asedau a dirprwyo gwasanaethau, a datblygu cynllunio'n seiliedig ar leoedd. Rydym yn cytuno â hwy y dylai penderfyniadau ynghylch egluro 'pwy sy'n gwneud beth' gael eu gwneud yn lleol yn hytrach na chael eu gorfodi gan lywodraeth genedlaethol.

THEMA 2: Gwella democratiaeth a chyfranogi

Argymhellodd yr adolygiad y dylid adolygu ffiniau cymunedol yn rheolaidd. Argymhellodd hefyd y dylid cymryd camau i wella'r mynediad democrataidd at gyngorau a'r cyfle i gymryd rhan ynddynt.

Mae defnyddio'r pwerau presennol i sicrhau bod Adolygiadau Cymunedol yn cael eu cynnal yn rheolaidd yn ymateb cymesur i sicrhau bod ffiniau unigol yn parhau'n berthnasol. Mae'r Comisiwn Ffiniau i Gymru newydd gwblhau cylch o arolygon etholiadol a fydd yn dod i rym cyn yr etholiadau llywodraeth leol cyffredin nesaf. Mae rhai o'r rhain wedi gwneud newidiadau i drefniadau cyngorau cymuned, ac mae argymhellion yr adolygiad cymunedol yn Sir Fynwy hefyd yn cael eu gweithredu. Ar ôl cwblhau'r ymarfer hwn, bydd Llywodraeth Cymru yn gweithio gydag awdurdodau lleol i edrych yn ôl ar y broses a chynllunio ar gyfer y cylch nesaf. Er enghraifft, efallai y byddai'n synhwyrol adolygu amseriad adolygiadau cymunedol er mwyn sicrhau eu bod yn cael eu cwblhau mewn da bryd i hysbysu'r adolygiadau etholiadol.

O ran ymgysylltu â'u cymunedau a chynyddu cyfranogiad, rydym yn annog cyngorau cymuned a thref i wneud mwy o ddefnydd o adnoddau a llwyfannau sydd

Atodiad A – Y Panel Adolygu Annibynnol ar Gyngorau Cymuned a Thref yng Nghymru Meysydd Gweithredu Llywodraeth Cymru - Diweddariad Hydref 2021

ar gael am ddim. Rydym wedi darparu cymorth penodol drwy ddefnyddio tystiolaeth a gasglwyd gan gyngorau cymuned a thref i baratoi a chyhoeddi canllaw i'r cyfryngau digidol, [Cysylltu â'ch Cymuned Leol](#) ym mis Ionawr 2021.

Er mwyn gwella ymwybyddiaeth y cyhoedd a mynediad at waith cyngorau cymuned a thref, darparodd Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 i gyngorau cymuned wneud trefniadau i alluogi mynediad rhithwir i gyfarfodydd y cyngor. O ran cyfranogiad y cyhoedd mewn cyfarfodydd, ymddengys nad yw cynnal cyfarfodydd cyhoeddus blynyddol yn cael llawer o effaith o ran cyfranogiad y cyhoedd yn Lloegr. Felly, rydym wedi mabwysiadu dull mwy rheolaidd - o fis Mai 2022 ymlaen, bydd gan aelod o'r cyhoedd hawl i wneud sylwadau rhesymol ar eitem fusnes mewn unrhyw gyfarfod cyngor cymuned a thref. Teimlwn y bydd hyn yn dileu rhwystrau i aelodau cymunedau ymgysylltu â'u cyngor.

Rydym hefyd wedi cymryd camau i annog mwy o bobl i sefyll etholiad i gyngorau cymuned a thref. Ym mis Hydref, lansiodd Cronfa Mynediad i Swyddfa Etholedig i gefnogi ymgeiswyr anabl sydd am geisio cael eu hethol yn etholiadau llywodraeth leol y flwyddyn nesaf. Mae'r gronfa'n talu am gymorth ymarferol i ganiatáu i bobl anabl gymryd rhan lawn yn y broses wleidyddol.

Rydym wedi ariannu Un Llais Cymru i ddatblygu ffilmiau hyrwyddo i'w rhannu ar draws amrywiaeth o lwyfannau cyfryngau.

Rydym yn cydnabod bod y gwaith hwn yn broses gyson a pharhaus. Er mwyn llywio ein gwaith ar hyn yn y dyfodol rydym wedi:

- Llunio arolwg ar gyfer cyngorwyr cymuned i gael gwybod mwy am eu profiadau a'r hyn sy'n eu rhwystrro, i lywio cam nesaf y gwaith hwn;
- Comisiynu adolygiad llenyddiaeth o gydnabyddiaeth ariannol cyngorwyr mewn gwledydd eraill;
- Comisiynu arolwg omnibws er mwyn deall canfyddiad y cyhoedd o gyngorau a chynghorwyr yn well.

THEMA 3: Meithrin gallu

Y camau allweddol o dan y maes hwn oedd darparu mynediad at y pŵer cymhwysedd cyffredinol i gyngorau cymuned cymwys, a gwnaethom hynny o dan Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021. Daw'r ddarpariaeth hon i rym o fis Mai 2022. Bu ymgysylltu helaeth ar y cynnig i ddarparu mynediad at y pŵer cyffredinol, y bwriad i gynnwys amodau, a beth fyddai'r amodau hynny.

Ers dechrau 2020, rydym wedi darparu cyllid ar gyfer tua 70 o leoedd wedi'u hariannu'n llawn ar gyfer y Dystysgrif mewn Gweinyddu Cyngorau Lleol (CiLCA) i gefnogi cyflwyno'r pŵer cyffredinol.

Atodiad A – Y Panel Adolygu Annibynnol ar Gyngorau Cymuned a Thref yng Nghymru Meysydd Gweithredu Llywodraeth Cymru - Diweddariad Hydref 2021

Rydym wedi sicrhau bod cyllid ar gael yn gyson i gyngorau cymuned a thref ddatblygu trefniadau cyflawni ar y cyd drwy grant i annog trefniadau o'r fath. Fodd bynnag, nid oedd yr awydd gan y sector yn cyfateb i'r hyn yr oeddem efallai wedi'i ragweld, ac ar gyfer 2020-21 ymlaen cafodd yr adnoddau ar gyfer cydweithio eu hailgyfeirio i gefnogi mwy o bwyslais ar reoli ariannol a hyfforddiant llywodraethu.

THEMA 4: Meithrin gallu

Rydym yn gweithio gyda'r chyrff y sector, Un Llais Cymru a Chymdeithas Clercod Cyngorau Lleol (SLCC) - drwy'r Grŵp Cyngori Hyfforddiant Cenedlaethol (NTAG) - i nodi anghenion hyfforddi craidd ar gyfer clercod a chynghorwyr.

Er nad oes awydd am hyfforddiant craidd gorfodol gan y sector, mae Llywodraeth Cymru wedi darparu bwrsariaethau i annog cynghorwyr a chlercod i fanteisio ar hyfforddiant mewn meysydd penodol, yn enwedig o ran rheolaeth ariannol a llywodraethu. Mae hyn yn cynnwys y fwrsariaeth CiLCA uchod ar gyfer clercod cyngorau cymuned a thref.

Er mwyn cefnogi gwelliant parhaus yn y sector, rydym yn archwilio sut y gallwn wneud mwy i gefnogi'r sector i werthuso'u hun a gwella'i hun. Mae gwaith ar y gweill ar offeryn hunanasesu sydd i'w dreialu yr hydref hwn. Bwriad yr offeryn hunanasesu, a gydgyhyrchwyd gydag Un Llais Cymru a SLCC gyda chynghor gan Archwilio Cymru, yw helpu cynghorau i ddeall eu rhwymedigaethau archwilio, a'u cynorthwyo i wella eu trefniadau llywodraethu.

THEMA 5: Gwella'r berthynas

Aeth Un Llais Cymru a CLILC ati i sefydlu grŵp gorchwyl a gorffen i ystyried sut y gellid cryfhau'r berthynas allweddol rhwng cyngorau cymuned a thref a phrif gyngorau – gan gynnwys a ddylid gwneud strwythurau penodol yn orfodol. Bu oedi yn ystod y pandemig, ond disgwylir y bydd y gwaith hwn yn ailgychwyn.

Rydym yn dal i bryderu am achosion lle mae'r berthynas waith yn chwalu mewn cyngorau cymuned a thref. Mae Llywodraeth Cymru wedi hwyluso ymgysylltu rhwng swyddfa'r Ombwdsmon a chyrff cynrychioliadol y sector ac maent gyda'i gilydd yn datblygu canllaw i gyngorau cymuned a thref mewn perthynas â chwynion swyddogion am fwlio ac aflonyddu gan gyngorwyr unigol. Disgwylir i hwn gael ei gyhoeddi gan Un Llais Cymru a SLCC yn ystod y misoedd nesaf.

Cyhoeddwyd datganiad ysgrifenedig yn ddiweddar ar yr [Adolygiad o Fframwaith Safonau Moesegol Cymru](#), a argymhellodd rai newidiadau i'r Cod Ymddygiad craidd. Mae'r pecyn cymorth hunanasesu ar gyfer cyngorau cymuned a thref yn cynnwys eitem restr wirio i sicrhau bod pob cyngorydd wedi darllen a chytuno â'r Cod Ymddygiad.

**Atodiad A – Y Panel Adolygu Annibynnol ar Gyngorau Cymuned a Thref yng Nghymru
Meysydd Gweithredu Llywodraeth Cymru - Diweddariad
Hydref 2021**

THEMA: Gwella Atebolrwydd

Gwnaed darpariaeth yn Neddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 i'w gwneud yn ofynnol i gynghorau cymuned a thref adrodd yn flynyddol i'w cymunedau. Bydd y canllawiau ar gyfer adroddiadau blynyddol yn helpu cynghorau i fod yn dryloyw i'w cymunedau ar weithgareddau diweddar a'u cynlluniau ar gyfer y dyfodol.

Bydd y canllawiau hefyd yn annog cynghorau i weithio ar sail cylch o ymgysylltu, cynllunio, cynnal ac adrodd. Bydd y dull hwn yn cael ei atgyfnerthu o fewn y pecyn cymorth hunanasesu ar gyfer cynghorau cymuned a thref. Mae Canllaw'r Cynghorydd Da, sy'n nodi'r hyn a ddisgwylir a'r hyn a olygir wrth 'arfer da', wrthi'n cael ei ddiweddarau cyn yr etholiadau llywodraeth leol ym mis Mai.

Bydd hefyd yn ofynnol i gynghorau cymuned a thref baratoi a chyhoeddi cynllun hyfforddi ar gyfer cynghorwyr a chlercod. Mae'n bwysig i gynghorau fod yn dryloyw ynglŷn â'u hanghenion a'u blaenoriaethau hyfforddi er mwyn rhoi hyder bod y sgiliau angenrheidiol ganddynt i gefnogi eu cymunedau.

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Rhif: WG43570

Llywodraeth Cymru
Ymgynghoriad – crynodeb o'r ymatebion

Ymgynghoriad ar reoliadau cymwysterau clercod
cynghorau cymuned

Rhagfyr 2021

Trosolwg

Cynhaliodd Llywodraeth Cymru ymgynghoriad ar reoliadau drafft a oedd yn pennu'r cymwysterau y mae'n rhaid i glerc cyngor cymuned feddu arnynt er mwyn i gyngor cymuned fodloni'r ail amod o blith tri i fod yn gymwys i arfer y pŵer cymhwysedd cyffredinol. Mae'r ddogfen hon yn rhoi crynodeb o'r ymatebion a gafwyd.

Camau i'w Cymryd

Mae'r ddogfen hon er gwybodaeth yn unig.

Rhagor o wybodaeth a dogfennau cysylltiedig

Gellir gwneud cais am fersiynau o'r ddogfen hon mewn print bras, Braille ac mewn ieithoedd eraill.

Manylion cyswllt

Am ragor o wybodaeth:

Is-adran Perfformiad a Phartneriaethau Llywodraeth Leol
Llywodraeth Cymru
Parc Cathays
Caerdydd
CF10 3NQ

E-bost: LGPartnerships@llyw.cymru

Copïau ychwanegol

Ar ffurf electronig yn unig y caiff y crynodeb hwn o ymatebion a chopïau o'r holl ddogfennaeth ymgynghori eu cyhoeddi, a gellir eu gweld ar wefan Llywodraeth Cymru.

Dolen i'r ddogfennaeth ymgynghori: <https://llyw.cymru/rheoliadau-cymwysterau-clercod-cynghorau-cymuned>

Cynnwys

Cynnwys.....	3
Cyflwyniad – Cefndir yr ymgynghoriad	4
Y broses ymgynghori.....	4
Crynodeb o'r ymatebion	5
Cwestiwn 1.....	6
Cwestiwn 2	8
Cwestiwn 3.....	9
Cwestiwn 4.....	11
Cwestiwn 5.....	12
Cwestiwn 6.....	13
Ystyriaethau	16
Y camau nesaf	18
Atodiad A – Rhestr o'r ymatebwyr i'r ymgynghoriad	20

Cyflwyniad – Cefndir yr ymgynghoriad

Mae adran 24 o Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 ('Deddf 2021') yn rhoi pŵer cymhwysedd cyffredinol (y 'pŵer cyffredinol') i awdurdodau lleol cymwys. Mae'r pŵer cyffredinol yn rhoi'r pŵer i'r awdurdodau hyn wneud unrhyw beth y gall unigolyn ei wneud, cyhyd â'u bod yn gweithredu'n rhesymegol ac yn unol â'r gyfraith. Pennir awdurdodau lleol cymwys yn Neddf 2021 fel prif gynghorau a 'chynghorau cymuned cymwys'.

Mae'r amodau y mae'n rhaid i gyngor cymuned eu bodloni er mwyn pasio penderfyniad ei fod yn 'gyngor cymuned cymwys' fel a ganlyn:

- datganwyd bod o leiaf ddau draean o gyfanswm aelodau'r cyngor wedi'u hethol, boed mewn etholiad cyffredin neu mewn is-etholiad;
- mae clerc y cyngor yn dal unrhyw gymhwyster neu ddisgrifiad o gymhwyster o fath a bennir gan Weinidogion Cymru drwy reoliadau;
- mae'r cyngor wedi cael barn archwilio ddiamod gan Archwilydd Cyffredinol Cymru, am ddwy flwyddyn ariannol yn olynol. Mae'n rhaid i'r farn archwilio ddiamod ddiweddaraf fod wedi'i chael yn ystod y 12 mis cyn y diwrnod y cafodd penderfyniad y cyngor ei basio.

Y broses ymgynghori

Cynhaliodd Llywodraeth Cymru ymgynghoriad ffurfiol ar reoliadau drafft a oedd yn pennu'r cymwysterau y mae'n rhaid i glerc cyngor cymuned feddu arnynt er mwyn i'r cyngor cymuned fodloni'r ail amod o blith tri i fod yn gymwys i ddod yn gyngor cymuned cymwys. Roedd yr ymgynghoriad ar agor i ymatebion rhwng 28 Mehefin 2021 a 24 Medi 2021.

Darparwyd fersiynau ar-lein o'r ddogfen ymgynghori ffurfiol a'r rheoliadau drafft yn Gymraeg ac yn Saesneg ar wefan Llywodraeth Cymru. E-bostiwyd dolen i'r ymgynghoriad i bob cyngor cymuned a thref, yn ogystal ag amrywiaeth o randdeiliaid eraill.

Yr ymatebion a gafwyd

Cafwyd cyfanswm o 117 o ymatebion erbyn y dyddiad cau. Ni chafwyd unrhyw ymatebion eraill ar ôl y dyddiad cau.

Roedd yr ymatebion a gafwyd fel a ganlyn:

- 87 o ymatebion gan y sector cynghorau cymuned a thref
- 1 ymateb gan gyngor sirol neu gyngor bwrdeistref sirol
- 4 ymateb gan gyrff archwilio/arolygu/rheoleiddio/comisiynwyr
- 3 ymateb gan gyrff cynrychioliadol, cyrff proffesiynol neu gymdeithasau
- 12 o ymatebion gan aelodau o'r cyhoedd
- 10 ymateb dienw

Crynodeb o'r ymatebion

Diben y ddogfen hon yw rhoi crynodeb o'r ymatebion a gafwyd. Nid yw'n ceisio cyfleu pob pwynt a wnaed gan ymatebwyr yn fanwl.

Gofynnwyd chwe chwestiwn yn y ddogfen ymgynghori a chrynhair yr ymatebion i bob un isod.

Nid atebodd pob ymatebydd bob cwestiwn, a rhoddodd rai ymateb cyffredinol i'r ymgynghoriad yn hytrach nag ateb cwestiynau penodol. Os felly, rydym wedi cynnwys eu hymateb o dan y cwestiwn mwyaf priodol neu yn y crynodeb o'r ymatebion i gwestiwn chwech.

Cwestiwn 1: A yw'r math o gymwysterau a bennir yn rhoi hyder ichi fod y clerc yn meddu ar wybodaeth, sgiliau a dealltwriaeth graidd i helpu cyngor cymuned i arfer y pŵer cymhwysedd cyffredinol?

Cafwyd cyfanswm o 102 o ymatebion 'ydy / nac ydy' uniongyrchol i'r cwestiwn hwn. Roedd 70 ohonynt yn cytuno bod y math o gymwysterau a bennir yn rhoi hyder bod y clerc yn meddu ar wybodaeth, sgiliau a dealltwriaeth graidd i helpu cyngor cymuned i arfer y pŵer cymhwysedd cyffredinol. Dywedodd tri ymatebydd arall na allent roi ateb pendant i'r cwestiwn, gan nodi eu bod yn tybio y byddai'r cymwysterau yn rhoi'r lefel o gymhwysedd sy'n ofynnol. Ychwanegodd ymatebydd arall sylw mewn ymateb i'r cwestiwn ei fod yn credu bod pob clerc yn meddu ar yr wybodaeth graidd sydd ei hangen.

Ychwanegodd rhai ymatebwyr a roddodd ateb cadarnhaol i'r cwestiwn hwn ragor o sylwadau, gan gynnwys:

- Dylai Tystysgrif mewn Gweinyddiaeth Cyngorau Lleol (CiLCA) fod yn ofyniad sylfaenol a dylai cymwysterau eraill ddibynnu ar faint y cyngor.
- Mae cymhwyster CiLCA yn ddigon ar gyfer cyngorau cymuned bach a chanolig.
- Mae'r cymwysterau y cyfeirir atynt yn yr ymgynghoriad yn rhai addas sy'n benodol i'r sector ac maent yn gyson â'r ffordd yr ymdrinnir â'r pŵer cymhwysedd cyffredinol yn Lloegr.
- Rhaid i'r cymhwyster gael ei gydnabod fel gofyniad sylfaenol pan benodir clercod newydd, a dylai gael ei nodi yn yr hysbyseb.
- Mae'n hollbwysig bod clercod yn sicrhau bod eu gwybodaeth a'u sgiliau yn gyfredol, ac ystyriwyd y byddai angen datblygiad proffesiynol parhaus gofynnol ar ôl cyfnod penodol wedi ennill cymhwyster CiLCA.
- Rhaid neilltuo amser i'r clercod presennol ennill y cymhwyster os bydd yn hanfodol.
- Mae angen hefyd i glercod gael hyfforddiant sylfaenol o fewn tri mis i'w penodiad.

Dywedodd nifer bach o'r rhai a oedd yn cytuno bod y cymwysterau a bennwyd yn rhoi hyder bod y clerc yn meddu ar yr wybodaeth graidd y dylid hefyd gydnabod y rhai sydd wedi gweithio yn y rôl am nifer o flynyddoedd.

O blith y 32 o ymatebwyr a oedd yn anghytuno'n benodol y byddai'r cymwysterau a bennwyd yn rhoi hyder bod y clerc yn meddu ar wybodaeth, sgiliau a dealltwriaeth graidd i helpu cyngor cymuned i arfer y pŵer cyffredinol newydd, codwyd y pwyntiau allweddol canlynol:

- Nid yw'r rhestr arfaethedig o gymwysterau yn cydnabod yr amrywiaeth o gymwysterau y mae uwch-swyddogion llywodraeth leol yn meddu arnynt.
- Dim ond rhan o'r broses o asesu a all rhywun berfformio'n effeithiol yw cymhwyster. Mae pethau eraill fel cymwyseddau, profiad a gwybodaeth leol yn bwysig hefyd.
- Dylid ystyried cymwysterau eraill (gan gynnwys cymwysterau cyllid a galwedigaethol) a phrofiad.

- Efallai fod y cymwysterau yn addas ar gyfer y cyngorau mwy o faint, ond ni fyddai eu hangen ar gyfer cyngor cymuned bach.
- Dylid hefyd gydnabod hyd gwasanaeth, er enghraifft pedair blynedd neu fwy yn y swydd.
- Ni ddylid disgwyl i glercod profiadol ennill cymhwyster ychwanegol.
- Dylai fod ystod o hyfforddiant craidd i glercod, ac ni ddylai fod yn hanfodol iddynt feddu ar y cymhwyster cyn dechrau yn y rôl, gan y byddai hyn yn gwaethgu'r problemau o ran recriwtio.
- Mae angen rhagor o fanylion am y cymwysterau er mwyn gwneud sylwadau ynghylch a fyddent yn rhoi hyder.

Awgrymodd rhai ymatebwyr fod cymwysterau eraill a fyddai'n cynnig yr un lefel o hyder, gan gynnwys:

- Cymhwyster mewn cydraddoldeb, tegwch ac amrywiaeth a rhagfarn ddiarwybod.
- Cymhwyster hyd at lefel gradd neu gymhwyster cyfatebol
- Cymwysterau eraill megis Gradd Feistr mewn Gweinyddiaeth Gyhoeddus ynghyd â dwy flynedd o brofiad fel clercc neu bum mlynedd fel dirprwy glerc neu gynghorydd.

Cododd rhai ymatebwyr heriau ymarferol:

- Bydd yn rhaid i gostau'r cwrs gael eu talu gan y cyngor, yn ychwanegol at gyflog y clercc, ac ni fydd gan gynghorau bach ddigon o gyllid i alluogi eu clercc i gwblhau'r hyfforddiant.
- Bydd y gofyniad yn ei gwneud yn fwy anodd recriwtio clerccod.

Ymhlith y pwyntiau eraill a godwyd mewn ymateb i'r cwestiwn hwn roedd y canlynol:

- Dylai clerccod newydd gwblhau hyfforddiant sylfaenol o fewn tri mis i'w penodi.
- Awgrym o gwrs hyfforddiant amlinellol sylfaenol sy'n cynnwys prawf '*fel y gall cyn-weithwyr proffesiynol gael y diweddaraf ar ofynion a dyletswyddau deddfwriaethol*'.
- Mae sicrhau bod gwybodaeth a sgiliau clerccod yn gyfredol yn bwysig hefyd.
- Dylai hefyd fod yn ofynnol i'r Swyddog Ariannol Cyfrifol fod wedi ennill FiLCA: Cyflwyniad Ariannol i Weinyddiaeth Cynghorau Lleol.
- Dylai clerccod hefyd allu dangos eu bod yn gallu defnyddio'r pŵer cyffredinol yn ddoeth.
- Goblygiadau o ran bod yn gyngor cymuned cymwys os bydd clercc sy'n meddu ar y cymhwyster gofynnol yn gadael ei swydd.

Cwestiwn 2: A yw disgrifiad pob teitl yn ei gwneud yn glir pa gymwysterau sy'n cael eu pennu?

Cafwyd cyfanswm o 101 o ymatebion i'r cwestiwn hwn. Roedd 85 ohonynt yn cytuno bod disgrifiad pob teitl yn ei gwneud yn glir pa gymwysterau sy'n cael eu pennu.

O blith y rhai nad oeddent yn cytuno bod disgrifiadau teitlau yn nodi'n glir pa gymwysterau sy'n cael eu pennu, codwyd y materion canlynol:

- Ni roddwyd digon o wybodaeth am y sgiliau a'r wybodaeth a ddarperir gan bob cymhwyster.
- Nid yw'n glir pa lefel o CiLCA y cyfeirir ati.
- Nid yw'n glir ai CiLCA i Gymru neu i Loegr, neu'r naill neu'r llall, a fyddai'n ofynnol.
- Nid oes dealltwriaeth glir ynglŷn â chymwysterau addysg uwch.
- Dylid pennu CiLCA fel y gofyniad safonol.

Sylwadau eraill

- Dylid adolygu cymhwyster CiLCA a'i ddylunio i ddiwallu anghenion llywodraeth leol yng Nghymru.
- Nid oes angen y cymwysterau hyn ar glercod cynghorau bach.

Cwestiwn 3: A oes unrhyw gymwysterau sectoraidd priodol eraill y dylid ystyried eu cynnwys yn y rheoliadau drafft?

Cyflwynwyd cyfanswm o 74 o ymatebion i'r cwestiwn hwn. O blith y rhai a ymatebodd, dywedodd 26 nad oedd ganddynt unrhyw gymwysterau eraill i'w hawgrymu, neu eu bod yn cytuno mai CiLCA yw'r cymhwyster priodol, neu nad oeddent yn meddu ar ddigon o wybodaeth am gymwysterau sectoraidd, neu na ellid disgwyl iddynt feddu ar wybodaeth o'r fath.

Roedd Un Llais Cymru yn cefnogi CiLCA fel y cymhwyster gofynnol i glercod fel un o'r amodau sy'n galluogi cyngor basio penderfyniad ei fod yn gyngor cymuned at ddibenion y pŵer cymhwysedd cyffredinol.

Ymatebodd Cymdeithas Clercod Cynghorau Lleol (SLCC) drwy nodi nad oes unrhyw gymhwyster sectoraidd priodol arall y dylid ystyried ei gynnwys yn y rheoliadau, gan ychwanegu bod SLCC yn cefnogi'n llawn y gofyniad am glercod cymwysedig fel un o'r amodau i gyngor basio penderfyniad ei fod yn 'gyngor cymuned cymwys'. Mae SLCC yn nodi yn ei hymateb:

'Cymhwyster sy'n benodol i'r sector yw CiLCA (Cymru), sy'n ymgorffori'r holl bynciau hanfodol ac amrywiol y mae angen i glerc fod yn gyfarwydd â nhw er mwyn gweinyddu cyngor lleol yng Nghymru yn llwyddiannus. Mae'n cynnwys pum uned sy'n ymdrin â'r rolau craidd ym maes gweinyddiaeth cynghorau lleol. y gyfraith a gweithdrefnau i gynghorau lleol; cyllid i gynghorau lleol; trefniadau rheoli cynghorau lleol; ac ymgysylltu â'r gymuned... Mae wedi cael ei adnewyddu ar gyfer 2021 er mwyn sicrhau ei fod yn gwbl gyfredol a pherthnasol, ei fod ar Lefel 3 o'r Fframwaith Cymwysterau Cenedlaethol (FfCC), a'i fod yn cael ei achredu'n allanol gan Ascentis, sef y corff dyfarnu. Mae'r cymhwyster, er y caiff ei weinyddu a'i reoli gan y Gymdeithas, yn un o gymwysterau'r Strategaeth Hyfforddiant Genedlaethol a gymeradwywyd ac y cytunwyd arnynt gan y rhanddeiliaid cenedlaethol allweddol yng Nghymru sy'n rhan o'r Grŵp Cyngori Cenedlaethol ar Hyfforddiant.'

Mae ymateb SLCC yn mynd yn ei flaen i nodi nad yw cymwysterau ym maes cyfrifyddiaeth na'r gyfraith yn benodol i'r sector cynghorau lleol nac wedi'u teilwra ar ei gyfer. Yn ei hymateb, roedd SLCC hefyd yn cefnogi'r cymwysterau arfaethedig eraill yn y rheoliadau drafft, gan nodi eu bod yn adeiladu ar gwricwlwm CiLCA.

Gwnaeth nifer o ymatebion i'r cwestiwn hwn awgrymiadau ynglŷn â chymwysterau eraill y dylid eu hystyried:

- Cymhwyster sy'n cyfateb i radd mewn, er enghraifft, astudiaethau busnes, gwleidyddiaeth, y gyfraith a chyfrifyddiaeth.
- ILM/NVQ/City & Guild Lefel 5
- Cymwysterau rheoli ariannol
- CIPFA, ACA, ACCA
- Sefydliad Siartredig yr Ysgrifenyddion

- Sefydliad Siartredig Personél a Datblygiad
- Sefydliad Brenhinol y Syrfewyr Siartredig
- Cymwysterau a gydnabyddir gan lywodraeth leol
- TGAU TG
- Gradd Feistr mewn Gweinyddiaeth Gyhoeddus

Cyfeiriodd chwe ymatebydd at ILCA: Cyflwyniad i Weinyddiaeth Cynghorau Lleol. Nododd dau yn benodol y dylai hyn fod yn gymhwyster gofynnol i glercod cynorthwyol, nododd un y dylai gael ei ennill yn fuan ar ôl penodiad, a nododd un arall ei fod yn gam ar y llwybr tuag at CiLCA.

Awgrymodd un ymatebydd CiLCA ynghyd â dwy flynedd o brofiad o leiaf yn y swydd, ac awgrymodd un arall y Radd Feistr mewn Gweinyddiaeth Leol ynghyd â phrofiad fel clercc, dirprwy glerc neu gynghorydd.

Cyfeiriodd ymatebion eraill at hyfforddiant penodol sydd ei angen ar glercod, er enghraifft nododd un ymatebydd ei bod yn hollbwysig bod clerccod yn gyfarwydd â'r ddeddfwriaeth ddiweddaraf, ac awgrymodd un arall hyfforddiant a chymwysterau gorfodol ym maes cydraddoldeb, tegwch ac amrywiaeth. Cyfeiriodd tri ymateb at hyfforddiant yn Gymraeg.

Nodwyd hefyd fod rhai ymddygiadau allweddol yn bwysig i glerccod cynghorau cymuned megis gweithio mewn tîm a chyfathrebu.

Mewn ymateb i'r cwestiwn hwn, nododd nifer bach o'r ymatebwyr y byddai'r cymwysterau a gynigiwyd yn yr ymgynghoriad yn cael effaith ar recriwtio / cadw clerccod, a chyfeiriodd tri at gost yr hyfforddiant o ran amser clerccod a'r hyfforddiant ei hun.

Cyfeiriodd 11 o ymatebion at gydnabod y profiad blaenorol yn rôl y clercc, a soniodd rhai y dylid ystyried cyfnodau penodol o wasanaeth, yn amrywio o bedair i ddeng mlynedd. Cyfeiriodd naw ymateb at gydnabod dysgu neu brofiad blaenorol o sectorau eraill.

Cwestiwn 4: Hoffem wybod eich barn am yr effeithiau y byddai'r rheoliadau drafft yn eu cael ar y Gymraeg, yn benodol ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg ac ar beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg. Beth fyddai'r effeithiau, yn eich barn chi? Sut mae cynyddu effeithiau cadarnhaol neu liniaru effeithiau negyddol?

Ymatebodd cyfanswm o 69 o ymatebwyr yn uniongyrchol i'r cwestiwn hwn.

Cyfeiriodd nifer o'r ymatebion gan y sector cynghorau cymuned at eu lleoliad a defnydd eu cyngor eu hunain o'r Gymraeg.

Nododd 18 o ymatebion na fyddai'r rheoliadau drafft yn cael unrhyw effaith ar y Gymraeg. Nododd pum ymatebydd nad oeddent yn deall perthnasedd y cwestiwn.

Dywedodd pedwar ymatebydd y byddai goblygiadau i'r Gymraeg gan y byddai llai o ddarpar ymgeiswyr o ganlyniad i'r rheoliadau.

Nododd rhai ymatebwyr y byddai buddiannau pe bai cyfle i gwblhau'r cymwysterau drwy gyfrwng y Gymraeg, megis annog siaradwyr Cymraeg i ystyried dilyn y cyrsiau, neu ddefnydd helaethach o derminoleg benodol.

Nododd tri ymatebydd fod pob un o gyrff dyfarnu'r cymwysterau yn y rheoliadau drafft yn Lloegr, ac y dylid annog sefydliadau yng Nghymru i gynnig y cyrsiau. Nododd dau ymatebydd nad yw deunyddiau'r cwrs na'r dysgu ar gael yn Gymraeg fwy na thebyg, a'u bod yn teimlo bod hyn yn gwahaniaethu'n ieithyddol ac nad yw'n trin y Gymraeg yn gyfartal â'r Saesneg.

Nododd ymateb Comisiynydd y Gymraeg y canlynol:

'Eglura'r ddogfen ymgynghori y gall ymgeiswyr ar gyfer y Dystysgrif mewn Gweinyddu'r Cyngor Lleol (CiLCA) gyflwyno eu portffolio yn Gymraeg neu yn Saesneg, a bod aseswr sy'n siarad Cymraeg ar gael i asesu portffolios Cymraeg. Rydym yn cefnogi hyn yn gryf. Mae'n cydnabod statws swyddogol y Gymraeg yng Nghymru, a sefydlwyd gan Fesur y Gymraeg (Cymru) 2011. Trwy hwyluso defnyddio'r Gymraeg, mae hefyd yn cefnogi nod strategaeth Cymraeg 2050 Llywodraeth Cymru i gynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg a chynyddu defnydd o'r Gymraeg.'

Cwestiwn 5: Esboniwch hefyd sut, yn eich barn chi, y gallai'r polisi arfaethedig ar gyfer sefydlu Cyd-bwyllgorau Corfforedig gael ei lunio neu ei newid er mwyn sicrhau effeithiau cadarnhaol neu effeithiau cadarnhaol cynyddol ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg ac ar beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg, ac atal unrhyw effeithiau andwyol ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg ac ar beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.

Cafwyd cyfanswm o 40 o ymatebion i'r cwestiwn hwn. Nid ymatebodd nifer o'r ymatebwyr i'r cwestiwn hwn, neu gwnaethant gyfeirio at eu hymateb i'r cwestiwn blaenorol.

Cyfeiriodd nifer o'r ymatebion gan y sector cynghorau cymuned at y defnydd o'r Gymraeg yn gyffredinol yn hytrach na gwneud sylwadau penodol ynglŷn â sut y gallai'r rheoliadau drafft gael eu llunio i gael mwy o effeithiau cadarnhaol ar gyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg.

Ymhlith y pwyntiau a godwyd roedd y canlynol:

- Pe bai'r cwrs yr un fath p'un a yw'n cael ei astudio drwy gyfrwng y Gymraeg neu'r Saesneg, ni fyddai unrhyw wahaniaeth i'r gwasanaeth a ddarperir gan y clerc.
- Cyfyd mater ehangach na'r rheoliadau drafft – y dylai adnoddau fod ar gael i helpu'r sector, e.e. i gynnal gwefan ddwyieithog.
- Dylid annog y defnydd o derminoleg gyffredin drwy gyfrwng y Gymraeg.
- Dylid ei gwneud yn orfodol i bob clerc feddu ar sgiliau Cymraeg ysgrifenedig a llafar Lefel 2 o leiaf erbyn 2025-26.
- Gellid rhoi hyfforddiant penodol i glercod ar ddeall Deddf yr Iaith Gymraeg a hyrwyddo'r defnydd o'r Gymraeg.
- Dylid annog sefydliad yng Nghymru i gynnig y cyrsiau arfaethedig.
- Cyfeiriodd pedwar ymateb at ddarparu cyrsiau dwyieithog.

Croesawodd Comisiynydd y Gymraeg y penderfyniad i gyflwyno modiwl penodol ar y pŵer cymhwysedd cyffredinol yng Nghymru. Nododd ymateb y Comisiynydd hefyd *'Fe'ch anogwn yn gryf i drafod â'r Gymdeithas sut i wneud y cymhwyster yn fwy perthnasol a mwy gwerthfawr fyth, drwy gynnwys modiwl a fyddai'n sicrhau dealltwriaeth o statws a sefyllfa'r Gymraeg yng Nghymru'*.

Cwestiwn 6: Rydym wedi gofyn nifer o gwestiynau penodol. Os oes gennych unrhyw faterion cysylltiedig nad ydym wedi ymdrin â hwy'n benodol, defnyddiwch y lle hwn i wneud hynny.

Rhoddodd cwestiwn 6 gyfle i godi unrhyw faterion cysylltiedig nad oedd y cwestiynau eraill wedi ymdrin â nhw'n benodol. Cafwyd 68 o ymatebion i'r cwestiwn hwn (gan gynnwys rhai o'r llythyrau eglurhaol) a oedd yn cwmpasu amrywiaeth o faterion yr oedd ymatebwyr am eu codi neu ailadrodd eu safbwynt yn eu cylch.

Roedd rhai sylwadau mewn ymateb i'r cwestiwn hwn yn ymwneud â'r cymwysterau a gynigiwyd yn y rheoliadau drafft:

- Creffir ar waith clercod bob blwyddyn drwy archwilio cyfrifon.
- Dim ond i gynghorau tref mwy o faint y dylai'r gofynion o ran cymwysterau fod yn gymwys.
- Nid yw gwneud cymwysterau penodol yn ofynnol o reidrwydd yn helpu cynghorau i recriwtio na chadw staff priodol, a dylid asesu gwybodaeth ac arbenigedd yn fwy hyblyg.
- Mae clercod cymwysedig yn gaffaeliad i'r cyngor, gyda'r pŵer cymhwysedd cyffredinol neu hebddo.
- Mae gofynion o ran cymwysterau i glercod yn helpu i wella effeithiolrwydd.
- Awgrymwyd y gallai fod yn fuddiol pe bai niferoedd digonol o bobl sy'n meddu ar y sgiliau a'r profiad gofynnol ar gael i'w recriwtio neu i'w hyfforddi o fewn cyfnod rhesymol.
- Holwyd a ddylai fod gofyniad hefyd i feddu ar wybodaeth ymarferol ym maes TG.
- Ystyrir bod cynllunio olyniaeth yn bwysig, a holwyd ynghylch beth sy'n digwydd os bydd y clerc cymwysedig yn gadael cyngor sydd wedi pasio penderfyniad ei fod yn gymwys.
- Ni ddylai fod yn ofynnol i glerc sydd eisoes yn ei swydd astudio ar gyfer y cymhwyster.
- Mae ei gwneud yn ofynnol i'r clerc ennill y cymhwyster yn arwain at oblygiadau o ran cost ac amser, yn enwedig i gynghorau bach.
- Dylid ystyried hyd gwasanaeth, nid dim ond cymwysterau.
- Gallai SLCC lunio prawf ysgrifenedig i glercod sydd wedi bod yn eu swydd am gyfnod hir, a threfnu sesiynau hyfforddiant i fynd i'r afael ag unrhyw fylchau yn eu dealltwriaeth.
- Dylid cyflwyno prawf blynyddol ar ddeddfwriaeth ddiweddar er mwyn sicrhau bod clercod yn ymwybodol o'r newidiadau deddfwriaethol diweddaraf.
- Nid oedd yr ymgynghoriad yn ystyried amrywiaeth cynghorau cymuned.
- Awgrymwyd y gallai'r cymwysterau gael eu hystyried yn 'ddymunol' neu y gallai cynghorau ofyn i glercod 'weithio tuag at eu hennill'; awgrymwyd hefyd y dylai'r gofynion fod yn gymwys i ddarpar glercod yn hytrach na chlercod presennol.
- Dylai fod modd dilysu cymwysterau'r clerc.
- Os na chaiff y rhestr arfaethedig o gymwysterau ei hehangu, bydd cynghorau mewn sefyllfa lle na allant basio penderfyniad eu bod yn gymwys.

- Holwyd ynglŷn ag achredu dysgu blaenorol, cyllido'r hyfforddiant a gynigiwyd a chydabyddiaeth i adlewyrchu cymwysterau.
- Dylai fod hyblygrwydd i aelod o'r staff heblaw'r clerc feddu ar y cymwysterau.
- 'Mae CiLCA yn gymhwyster cadarn, cyffredinol'.
- Mae clerc cymwysedig yn gaffaeliad i gyngor, gyda'r pŵer cyffredinol neu hebdo.
- Mynegwyd pryder y gallai rhywun astudio ar gyfer y cymhwyster heb brofiad o'r sector, a bod angen rhai meini prawf i asesu a yw clerc yn gymwys yn ymarferol.
- Awgrymwyd y gellid pennu cymwysterau gwahanol yn ôl maint y cyngor.
- Nodwyd bod profiad a gwybodaeth leol yn bwysicach na chymwysterau, ac na ddylai cynghorau sydd â chlercod profiadol gael eu hatal rhag dod yn gyngor cymuned cymwys at ddibenion y pŵer cyffredinol.
- Holodd un ymatebydd a allai fod hyblygrwydd pe bai aelodau eraill o'r cyngor yn meddu ar un o'r cymwysterau ond nid y clerc.
- Nid yw CiLCA nac ILCA yn adlewyrchu rôl clerc mewn cyngor cymuned bach.
- Dylai fod ffocws ar ymateb pan ystyrir nad yw clerc yn ddigon da, yn hytrach na'i gwneud yn ofynnol i bawb feddu ar gymhwyster.

Roedd rhai o'r pwyntiau a godwyd yn ymwneud â'r pŵer cymhwysedd cyffredinol yn fwy cyffredinol:

- Nododd un ymatebydd nad yw'r pŵer cyffredinol yn atyniadol i'r cynghorau lleiaf ond efallai y byddant yn teimlo bod angen recriwtio rhywun sy'n meddu ar un o'r cymwysterau er mwyn sicrhau hyblygrwydd yn y dyfodol.
- Codwyd cwestiwn ynghylch a oes pwerau gorfodi mewn perthynas â'r amodau.
- Ni ddylid cynnwys cynghorau llai o faint yn y pŵer cymhwysedd cyffredinol.
- Dylid ystyried gallu ac adnoddau'r staff cyn y gall cyngor ddefnyddio'r pŵer cyffredinol.
- Holwyd ynglŷn â beth sy'n digwydd i gynghorau nad ydynt yn pasio penderfyniad eu bod yn gymwys, a mynegwyd pryder ynglŷn â'r goblygiadau pe bai gofynion yn cael eu 'gorfodi'.

Mewn ymateb i'r cwestiwn hwn, aeth rhai sylwadau y tu hwnt i'r rheoliadau drafft, gan godi materion ehangach yn ymwneud â'r sector cynghorau cymuned:

- Dylai cynghorau cymuned gael eu had-drefnu.
- Mae hyn ond yn ymwneud ag un rhan o wella cynghorau cymuned. Mae profiad a chymwysterau cynghorau cymuned yn bwysig hefyd.
- Mae angen i ffynonellau gwell o gyngor fod ar gael ac yn hygyrch i'r sector.

Yn ei ymateb, mae Cymwysterau Cymru yn nodi bod tri o'r pedwar cymhwyster a gynigiwyd yn rhai sy'n cael eu dilysu neu eu dyfarnu gan Sefydliadau Addysg Uwch a'u bod o fewn cylch gwaith CCAUC a QAA, ond bod cymhwyster CiLCA yn cael ei gynnig gan Ascentis, sy'n cael ei gydnabod a'i reoleiddio gan Cymwysterau Cymru. Mae'r ymateb yn ychwanegu bod Ascentis wedi eithrio CiLCA o gwmpas ei gymwysterau a gydnabyddir ac nad yw'r cymhwyster yn cael ei reoleiddio na'i fonitro gan Cymwysterau Cymru. Fodd bynnag, mae Cymwysterau Cymru yn nodi bod

rhaglen hyfforddiant CiLCA wedi ei hen sefydlu. Mae'r ymateb hefyd yn cynnwys y sylw y 'gall enwi cymwysterau penodol mewn Rheoliadau fod yn broblematic, gan ei gwneud yn ofynnol i Reoliadau newydd gael eu drafftio os bydd unrhyw newidiadau i deitlau'r cymwysterau, y darparwyr, neu os bydd y cymwysterau'n dod i ben / yn cael eu tynnu'n ôl. Ar hyn o bryd un darparwr hyfforddiant sy'n darparu'r rhaglen CiLCA ac felly mae risg hefyd pe na bai'r darparwr yn gallu gweithredu am unrhyw reswm'

Mewn ymateb i'r ymgynghoriad, nododd Archwilio Cymru: 'Er mwyn sicrhau bod y cymwysterau a restrir yn y rheoliadau yn ddigonol, ac yn parhau i fod yn ddigonol, credwn fod angen i Lywodraeth Cymru adolygu, a chael cyngor arbenigol parhaus a manwl ar berthnasedd ac effeithiolrwydd y cymwysterau.'

Mae'r Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus yn nodi bod y cymwysterau a gynigiwyd yn ymddangos yn briodol ac yn berthnasol i rôl clercod. Mae ymateb yr Ombwdsmon yn ychwanegu, oherwydd yr amser y mae'n ei gymryd i gwblhau'r cymwysterau, a'r argymhelliad gan SLCC y dylai clerc fod yn ei swydd am 12 mis o leiaf cyn gwneud cais am CiLCA, y gallai fod oedi cyn y bydd cynghorau sydd â chlercod newydd eu penodi nad ydynt yn meddu ar y cymwysterau arfaethedig yn gallu pasio penderfyniad eu bod yn gyngor cymuned cymwys. Gofynnodd yr Ombwdsmon i Lywodraeth Cymru ystyried derbyn cymwysterau tebyg amgen a phrofiad perthnasol. Nododd yr Ombwdsmon hefyd y bwrsariau sydd ar gael ar hyn o bryd tuag at gost hyfforddiant, a gofynnodd am i gyllid yn yr hirdymor gael ei ystyried.

Ystyriaethau

Mae Llywodraeth Cymru yn gwerthfawrogi'r holl ymatebion a gafwyd i'r ymgynghoriad. Er na fydd yr adroddiad hwn yn ymateb i bob un o'r materion a godwyd, mae'r ymatebion wedi cael eu hystyried yn ofalus wrth lunio'r rheoliadau drafft terfynol.

Nodir bod y mwyafrif o'r ymatebwyr i'r ymgynghoriad wedi cytuno bod y cymwysterau a bennwyd yn y rheoliadau drafft yn rhoi hyder bod y clerc yn meddu ar wybodaeth, sgiliau a dealltwriaeth graidd i helpu cyngor cymuned i arfer y pŵer cymhwysedd cyffredinol. Roedd y mwyafrif llethol o'r ymatebwyr hefyd yn cytuno bod disgrifiadau teitlau yn glir ynglŷn â'r cymwysterau a bennwyd.

Cynigiodd rhai ymatebwyr gymwysterau amgen i'w hystyried ar gyfer y rheoliadau drafft. Nid oedd unrhyw gonsensws ynglŷn â chymwysterau addas eraill sy'n benodol i'r sector. Er y caiff y cymwysterau a gynigiwyd eu cydnabod o ran lefel y cyrhaeddiad, nid ystyrir eu bod yn benodol i'r sector cynghorau cymuned a thref. Byddai'r graddau y byddai cynnwys y cymwysterau hyn yn gymwys i'r sector yn amrywio.

Awgrymodd rhai ymatebwyr hefyd y dylid ystyried profiad mewn rôl clerc, ac awgrymwyd cyfnodau yn amrywio o bedair i ddeng mlynedd. Er y cydnabyddir profiad, nid oes modd ei fesur mewn ffordd wrthrychol er mwyn sicrhau bod clerc yn addas i helpu cyngor i arfer y pŵer cymhwysedd cyffredinol newydd. Adlewyrchir goddrychaeth o'r fath yn yr awgrymiadau gwahanol o ran nifer y blynyddoedd a ystyrir yn brofiad digonol.

Ymddangosai fod rhai o'r ymatebwyr o'r farn y byddai'r cymwysterau yn ofynnol i glerc pob cyngor, gyda rhai'n nodi'n benodol y dylent fod yn berthnasol i gynghorau mawr ond na fyddai eu hangen ar gynghorau llai o faint, a chododd eraill bryderon y byddent yn arwain at sefyllfa lle byddai clercod yn gadael y sector.

Mae'n bwysig pwysleisio **nad** oes rhaid i gyngor cymuned geisio bodloni'r amodau ar gyfer y pŵer cymhwysedd cyffredinol oni bai ei fod yn dymuno gwneud hynny. Dim ond i'r cynghorau hynny, ni waeth beth fo'u maint, sy'n dymuno pasio penderfyniad eu bod yn gyngor cymuned cymwys at ddibenion arfer y pŵer cymhwysedd cyffredinol y mae'r gofyniad ynglŷn â chymwysterau yn y rheoliadau drafft fel yr ymgynghorwyd arnynt yn gymwys. **Ni** fydd yn ofynnol i gynghorau nad ydynt yn dymuno arfer y pŵer cymhwysedd cyffredinol benodi clerc sy'n meddu ar y cymwysterau a bennir yn y rheoliadau. Mae'r pŵer cyffredinol o dan Adran 137(1) o Ddeddf Llywodraeth Leol 1972 wedi cael ei gadw ar gyfer cynghorau cymuned nad ydynt yn dymuno pasio penderfyniad eu bod yn gynghorau cymuned cymwys, neu na allant fodloni'r amodau cymhwystra eto. Byddai cyngor nad yw'n dymuno defnyddio'r pŵer cymhwysedd cyffredinol newydd yn parhau i ddiwynnu ar Adran 137 o Ddeddf Llywodraeth Leol 1972, gyda'r terfynau ariannol sy'n gymwys.

Cyfeiriodd rhai ymatebwyr at gost hyfforddiant, o ran cyllido'r cymwysterau eu hunain a'r amser y byddai'r clerc yn ei gymryd i astudio ar eu cyfer. Ar hyn o bryd, mae Llywodraeth Cymru yn darparu [cyllid bwrsariau](#) i'w gwneud yn bosibl i glercod astudio ar gyfer y dystysgrif CiLCA lawn, a byddai'n annog cynghorau a chlercod i

fanteisio ar y cyfle hwn. Caiff y cyllid bwrsariau hwn ar gyfer CiLCA ei adolygu bob blwyddyn.

Cyfeiriodd yr ymatebion i'r ymgynghoriad hefyd at ba mor bwysig ydoedd i glercod ddiweddarau eu sgiliau. Byddem yn annog clercod i ystyried yr holl gyfleoedd ar gyfer datblygiad proffesiynol parhaus sydd ar gael. Er mwyn cydnabod hyn, mae Llywodraeth Cymru wedi darparu bwrsari i glercod sy'n talu am 50% o gost ILCA, cyrsiau hyfforddiant SLCC, cynadleddau SLCC neu ddigwyddiadau DPP SLCC hyd at uchafswm taliad bwrsari o £100. Mae hwn ar gael yn y flwyddyn ariannol 2021-22.

Nid oedd un ymatebydd yn glir pa un o raglenni CiLCA oedd dan sylw. Dim ond un Dystysgrif mewn Gweinyddiaeth Cynghorau Lleol (CiLCA) sydd. Mae un o fodiwlau CiLCA yn ymwneud â deddfwriaeth ac mae ei chynnwys yn wahanol yn dibynnu a ofynnir am fersiwn Cymraeg neu Saesneg y cwrs. Mae'r dystysgrif ddilynol yr un fath yn y naill achos neu'r llall

Roedd un ymatebydd wedi gofyn a oedd y gofyniad ar gyfer cymhwyster CiLCA yn benodol i Gymru, ac awgrymodd un arall y dylai'r cymhwyster gael ei adolygu a'i ddylunio ar gyfer llywodraeth leol yng Nghymru. Dim ond un cymhwyster CiLCA sydd, ond bydd clercod sy'n cael yr hyfforddiant yng Nghymru yn cael cynnwys a deddfwriaeth sydd wedi'u teilwra i gyd-destun Cymru. Mae SLCC wrthi'n diweddarau'r cymhwyster CiLCA i Gymru er mwyn cynnwys modiwl yn ymwneud â'r pŵer cymhwysedd cyffredinol yng Nghymru. Bydd y modiwl hefyd ar gael fel modiwl ar ei ben ei hun i'r rhai sydd eisoes wedi ennill CiLCA.

Gofynnwyd nifer o gwestiynau mewn ymateb i'r ymgynghoriad hwn ynglŷn ag ymarferoldeb arfer y pŵer cymhwysedd cyffredinol. Byddwn yn rhoi canllawiau statudol i gynghorau cymuned a thref ar eu pwerau a'u dyletswyddau newydd a bennir yn Neddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021. Bydd hyn yn cynnwys adran ar arfer y pŵer cymhwysedd cyffredinol a chaiff y cwestiynau a godwyd yn yr ymgynghoriad hwn eu hadlewyrchu yn y canllawiau. Bydd Llywodraeth Cymru yn cynnal ymgynghoriad ar y canllawiau yn ddiweddarach eleni, ac mae'n ymrwymedig i weithio'n agos gyda phartneriaid yn y sector i sicrhau bod y canllawiau'n diwallu anghenion cynghorau cymuned a thref yng Nghymru.

Cododd rhai ymatebwyr bryderon bod cyrff dyfarnu'r cymwysterau yn y rheoliadau drafft i gyd yn Lloegr. Yn ystod yr ymgynghoriad, ni nodwyd dewis amgen addas gan gorff yng Nghymru.

Yn ystod yr ymgynghoriad, daethom yn ymwybodol o fater ynghylch y ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg ar gyfer CiLCA. Roeddem wedi deall bod cefnogaeth ddwyieithog lawn ar gyfer hyfforddi a chwblhau'r cwrs yng Nghymru. Fodd bynnag, nid oedd hyn yn wir am bob agwedd ar y cwrs CiLCA. Fel rhan o'r ymrwymiad i gefnogi Cymraeg 2050, byddwn yn gweithio gyda SLCC a'n partneriaid i sicrhau bod clercod sy'n astudio ar gyfer CiLCA yn cael yr un profiad, p'un a ydynt yn dilyn y cwrs yn Gymraeg neu yn Saesneg.

Nododd Cymwysterau Cymru fod CiLCA yn gymhwyster nad yw'n cael ei reoleiddio. Fodd bynnag, hon yw'r brif dystysgrif hyfforddiant sy'n benodol i'r sector ar gyfer clercod cynghorau cymuned, a gymeradwywyd gan SLCC. Bydd unigolyn sy'n cwblhau CiLCA yn cael ei gydnabod yn gyffredinol fel un sydd wedi cael yr

hyfforddiant angenrheidiol i ymgymryd â rhannau allweddol o'i rôl. Byddwn yn nodi'n glir yn y deunyddiau sy'n ategu'r rheoliadau hyn mai felly y mae.

Mae Cymwysterau Cymru yn nodi'r risg sy'n gysylltiedig ag enwi'r cymhwyster perthnasol mewn rheoliadau a dibynnu ar un darparwr mewn perthynas â CiLCA. Nododd Archwilio Cymru y dylai Llywodraeth Cymru '*...adolygu, a chael cyngor arbenigol parhaus a manwl ar berthnasedd ac effeithiolrwydd y cymwysterau.*' Ein barn ni, yn yr achos hwn, yw ein bod am enwi cymwysterau penodol am fod y cymwysterau sy'n ofynnol yn benodol i'r sector. Mae trosiant araf ymhlith cymwysterau priodol, sy'n lleihau'r risg y bydd angen diwygio rheoliadau yn rheolaidd. Rydym yn cytuno ag Archwilio Cymru y dylai Llywodraeth Cymru, o bryd i'w gilydd, adolygu'r opsiynau ar gyfer cymwysterau priodol i helpu cyngorau cymuned a thref i arfer y pŵer cymhwysedd cyffredinol.

Cyfeiriodd rhai ymatebwyr at yr angen i sicrhau bod pob clerwr yn diweddarau ei sgiliau. Rydym yn cytuno bod sicrhau bod staff ac aelodau cyngorau cymuned wedi cael hyfforddiant addas i gyflawni eu rolau yn allweddol i feithrin gallu yn y sector. Mae Adran 67 o Ddeddf 2021 yn ei gwneud yn ofynnol i gynghorau cymuned baratoi a chyhoeddi cynllun ynglŷn â'r hyfforddiant a ddarperir ar gyfer eu haelodau a'u staff. Rhaid i'r cynlluniau hyfforddiant cyntaf gael eu cyhoeddi erbyn 5 Tachwedd 2022, a bydd y canllawiau statudol y cyfeirir atynt uchod yn ceisio helpu cyngorau i ddatblygu'r cynlluniau hyn.

Y camau nesaf

Ni chynigiwyd unrhyw newidiadau i'r rheoliadau drafft yng ngoleuni'r ymatebion i'r ymgynghoriad.

Mae hyder amlwg bod CiLCA yn darparu'r hyfforddiant priodol sy'n benodol i'r sector i glercod er mwyn iddynt gefnogi eu cyngor, yn enwedig gan brif gyrff cynrychioliadol y sector. Mae'r cymwysterau eraill a enwyd hefyd yn bodloni'r gofyniad hwnnw. Nid yw cymwysterau eraill a nodwyd mewn ymatebion yn ddigon penodol i roi arwydd gwrthrychol bod y clerwr wedi cael hyfforddiant ar sut i helpu'r cyngor i ddefnyddio'r pŵer cyffredinol. Mae cyfnod yn y swydd hefyd yn fesur rhy oddrychol. Byddem yn annog clercod sefydledig, mewn cyngorau sy'n dymuno defnyddio'r pŵer cymhwysedd cyffredinol, i ddefnyddio'r cynllun bwrsariâu.

Mae Llywodraeth Cymru wedi gweithio gyda SLCC, y darparwr hyfforddiant, ac Ascentis, y corff dyfarnu, i fynd i'r afael â mater y ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg. O 5 Mai 2022 fan hwyr, bydd profiad y defnyddiwr wrth wneud y CiLCA yr un fath, boed drwy gyfrwng y Saesneg neu drwy gyfrwng y Gymraeg. Rydym yn ddiolchgar i SLCC ac Ascentis am eu cefnogaeth i ddatrys hyn.

Gellir mynd i'r afael â materion eraill a godwyd yn y canllawiau statudol i helpu cyngorau cymuned a thref i weithredu'r amryw ddarpariaethau yn Neddf 2021 sy'n gymwys iddynt. Byddwn yn cyhoeddi canllawiau drafft ar gyfer ymgynghoriad yn ddiweddarach y flwyddyn galendr hon, a fydd yn rhoi cyngor ar baratoi cyngor i arfer y pŵer cyffredinol.

Byddwn yn gweithio gyda phartneriaid yn Un Llais Cymru a SLCC i helpu'r sector i roi'r newidiadau a fydd yn deillio o Ddeddf 2021 ar waith, er mwyn sicrhau eu bod yn gwneud hynny mewn ffordd addas. Rydym yn bwriadu gwneud y rheoliadau yn ddiweddarach yn 2021, gyda dyddiad dod i rym o 5 Mai 2022, i gyd-daro â chyflwyno'r pŵer cymhwysedd cyffredinol i gynghorau cymuned a thref.

Atodiad A – Rhestr o'r ymatebwyr i'r ymgynghoriad

Y sector cynghorau cymuned a thref

Cyflwynwyd 87 o ymatebion*

* Mae hyn yn adlewyrchu nifer yr ymatebion a gyflwynwyd gan y sector cynghorau cymuned. Nid oedd yn amlwg mewn llawer o'r ymatebion ai ymateb unigolyn, ymateb personol gan glerc neu gynghorydd, neu ymateb ffurfiol ar ran cyngor oedd yr ymateb dan sylw. Hefyd, cafwyd mwy nag un ymateb gan rai cynghorau, naill ai gan ddau gynghorydd neu'r cyngor ac ymateb ar wahân gan y clerc.

Cyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol

Cyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful

Cyrff archwilio/arolygu/rheoleiddio/comisiynwyr

Archwilio Cymru
Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru
Cymwysterau Cymru
Comisiynydd y Gymraeg

Cyrff cynrychioliadol, cyrff proffesiynol neu gymdeithasau

Un Llais Cymru
Cymdeithas y Clercod Cynghorau Lleol
Cymdeithas Clercod Cynghorau Lleol Gogledd a Chanolbarth Cymru

Aelodau o'r cyhoedd

12 o ymatebion

Dienw

10 o ymatebion

Eitem 6

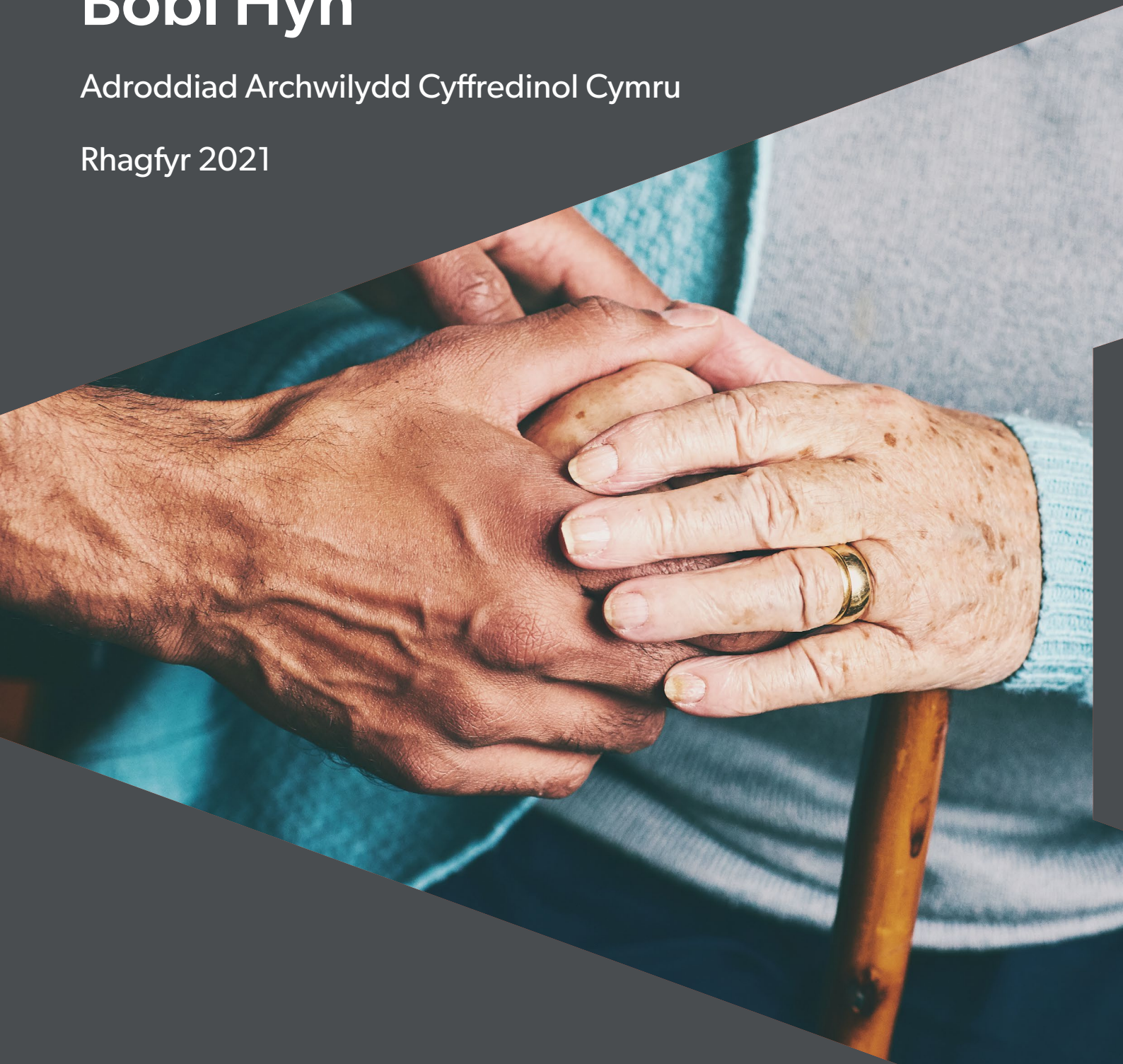
Yn rhinwedd paragraff(au) vi o Reol Sefydlog 17.42

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon

Comisiynu Cartrefi Gofal i Bobl Hŷn

Adroddiad Archwilydd Cyffredinol Cymru

Rhagfyr 2021

Paratowyd y ddogfen hon yn rhan o waith a berfformiwyd yn unol â swyddogaethau statudol.

Os derbynnir cais am wybodaeth y gallai'r ddogfen hon fod yn berthnasol iddo, tynnir sylw at y Cod Ymarfer a gyhoeddwyd o dan adran 45 o Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth 2000.

Mae Cod adran 45 yn nodi'r arfer a ddisgwylir gan awdurdodau cyhoeddus wrth ymdrin â cheisiadau, gan gynnwys ymgynghori â thrydydd partïon perthnasol. Mewn cysylltiad â'r ddogfen hon, mae Archwilydd Cyffredinol Cymru a Swyddfa Archwilio Cymru yn drydydd partïon perthnasol. Dylid anfon unrhyw ymholiadau ynglŷn â datgelu neu aildddefnyddio'r ddogfen hon i Archwilio Cymru yn swyddog.gwybodaeth@archwilio.cymru

Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi. We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English. Corresponding in Welsh will not lead to delay.

Mae'r ddogfen hon hefyd ar gael yn Saesneg.

Cynnwys

Adroddiad cryno	4
Nid yw'r trefniadau presennol ar gyfer comisiynu lleoliadau cartrefi gofal pobl hŷn yn datrys rhai materion hirsefydlog; mae'n rhaid i Lywodraeth Cymru sicrhau ei hun bod diwygiadau polisiau arfaethedig yn mynd yn ddigon pell	4
Am yr adroddiad hwn	4
Ledled Cymru, mae costau comisiynu cartrefi gofal i bobl hŷn yn rhedeg i gannoedd o filiynau o bunnoedd bob blwyddyn ac effeithir ar filoedd lawer o bobl	5
Mae Llywodraeth Cymru yn disgwyl i awdurdodau lleol a byrddau iechyd gydweithredu'n effeithiol wrth iddynt gyflawni eu dyletswyddau comisiynu cartrefi gofal	7
Mae'r Archwilydd Cyffredinol wedi codi pryderon â Llywodraeth Cymru o'r blaen ynghylch a yw cronfeydd cyfun rhanbarthol, mewn cysylltiad â chartrefi gofal i bobl hŷn, yn rhoi gwerth am arian	9
Nododd ein gwaith ar gomisiynu lleoliadau cartrefi gofal i bobl hŷn ar draws y gogledd rai materion sylfaenol sy'n debygol o gael eu hadlewyrchu ledled Cymru i ryw raddau	11
Mae cyfle amserol i Lywodraeth Cymru sicrhau bod gwaith diwygio cynlluniedig yn datrys rhai o'r materion hirsefydlog a heriol sy'n ymwneud â chomisiynu cartrefi gofal a gofal integredig	14
Argymhellion	15
Atodiadau	16
1 Gwariant ar leoliadau cartrefi gofal a gomisiynwyd ledled Cymru	17

Adroddiad cryno

Nid yw'r trefniadau presennol ar gyfer comisiynu lleoliadau cartrefi gofal pobl hŷn yn datrys rhai materion hirsefydlog; mae'n rhaid i Lywodraeth Cymru sicrhau ei hun bod diwygiadau polisiau arfaethedig yn mynd yn ddigon pell

Am yr adroddiad hwn

- 1 Rydym wedi cwblhau adolygiad ynghylch comisiynu lleoliadau cartrefi gofal ar gyfer pobl hŷn yn y gogledd yn ddiweddar. Roedd ein gwaith yn cynnwys amrywiaeth o bartneriaid comisiynu ond yn canolbwyntio'n bennaf ar y chwe awdurdod lleol¹ a Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr. Rydym wedi paratoi adroddiad manwl ar gyfer y sefydliadau hyn i helpu i sbarduno gwelliant, yn y gogledd yn benodol: [Comisiynu Lleoliadau Cartrefi Gofal i Bobl Hŷn – Cynghorau Gogledd Cymru a Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr](#). Galluogodd ein hadolygiad i ni ystyried yn fanylach, ar draws y rhanbarth, faterion a godwyd mewn gwaith archwilio blaenrol ar bwysau cyllidebol gwasanaethau cymdeithasol mewn dau o'r awdurdodau lleol².
- 2 Rydym wedi paratoi'r adroddiad byr hwn i dynnu allan o'n gwaith yn y gogledd rai materion o arwyddocâd cenedlaethol ehangach ac i wneud argymhellion i Lywodraeth Cymru eu hystyried. Ein nod yw tynnu sylw at heriau y dylid eu hystyried yn rhan o ddiwygio polisiau arfaethedig a sicrhau newid ystyrllon a gwell canlyniadau i bobl ledled Cymru. Mae'r adroddiad wedi ei wreiddio mewn tystiolaeth o'n gwaith yn y gogledd, ond rydym hefyd wedi defnyddio ein gwybodaeth archwilio ehangach megis o'n hadolygiad Cymru gyfan o'r [Gronfa Gofal Integredig](#) ym mis Gorffennaf 2019 a data sydd ar gael i'r cyhoedd ar wariant a gweithgarwch.

1 Y cynghorau dan sylw yw Ynys Môn, Conwy, Sir Ddinbych, Sir y Fflint, Gwynedd a Wrecsam.

2 Yn 2020, gwnaethom adrodd ar bwysau cyllidebol gwasanaethau cymdeithasol yng Nghyngor Bwrdeistref Sirol Conwy a Chyngor Sir Ddinbych.

Ledled Cymru, mae costau comisiynu cartrefi gofal i bobl hŷn yn rhedeg i gannoedd o filiynau o bunnoedd bob blwyddyn ac effeithir ar filoedd lawer o bobl

- 3 Mae comisiynu cartrefi gofal yn ganlyniad i asesu anghenion y boblogaeth, cynllunio, llywio, caffael, a darparu gwasanaethau cartref gofal weithiau. Mae'n cynnwys monitro a rheoli ansawdd gwasanaethau. Dylid ei wneud gyda'r nod o ddarparu capasiti digonol o gartrefi gofal o ansawdd da i ddiwallu'r angen cyfredol a'r angen disgwylidig yn y dyfodol. Dylai ganolbwyntio ar werth i'r trethdalwr a chanlyniadau i'r defnyddwyr gwasanaeth. Mae'n llawer mwy na phrynu lleoliadau cartref gofal yn y fan a'r lle.
- 4 Mae'r arian cyhoeddus sy'n gysylltiedig â chomisiynu cartrefi gofal yn deillio o gyllidebau awdurdodau lleol a byrddau iechyd. Mae comisiynu cartrefi gofal hefyd yn defnyddio rhannau helaeth o gynilion bywyd unigolion. Ar lefel uchel, mae'r cyfrifoldeb am ffioedd cartrefi gofal yn syml:
- gall person ddewis symud i gartref gofal ar ei draul ei hun;
 - os oes gan berson anghenion gofal iechyd parhaus, yna'r bwrdd iechyd sy'n gyfrifol am dalu'r costau llawn;
 - os mai anghenion gofal cymdeithasol yn unig sydd gan rywun, mae'r awdurdod lleol yn gyfrifol am dalu'r costau hyn, ond caiff y defnyddiwr gwasanaeth ei asesu i benderfynu faint y dylai ei dalu tuag at ei ofal; ac
 - os oes gan rywun gyfuniad o anghenion iechyd a gofal, yna bydd y cyngor a'r bwrdd iechyd yn rhannu'r costau.

Gall cymhlethdod godi pan fo angen i fyrddau iechyd ac awdurdodau lleol gytuno ar gymhwysedd i gael cyllid.

- 5 Mae **Arddangosyn 1** yn darparu rhai ffeithiau a ffigurau allweddol sy'n berthnasol i gomisiynu cartrefi gofal ledled Cymru. Mae'r ffigurau ar gyfer gwahanol flynyddoedd yn dibynnu ar y data cyhoeddedig diweddaraf sydd ar gael, ar ddiwedd mis Mehefin 2021. Rydym wedi adrodd am gostau byrddau iechyd yn 2019-20 er mwyn eu cymharu ag awdurdodau lleol. Mae **Atodiad 1** yn cynnwys dadansoddiad ychwanegol o gostau penodol ar gyfer awdurdodau lleol unigol a byrddau iechyd o'u cymharu â'u poblogaethau. Y data a ddefnyddir yn yr adroddiad hwn yw'r wybodaeth ddiweddaraf sydd ar gael cyn y pandemig; ni fyddai defnyddio data mwy diweddar yn adlewyrchu lefelau gweithgarwch arferol.

Arddangosyn 1: rhai ffeithiau allweddol sy'n berthnasol i gomisiynu cartrefi gofal

6.24 miliwn o ddiwrnodau

Cyfanswm y diwrnodau y cafodd oedolion 65 oed a hŷn eu cefnogi mewn cartrefi gofal preswyl yn 2018-19 (StatsCymru)

£297 miliwn

O wariant gan awdurdodau lleol ar leoliadau nyrsio a phreswyl ar gyfer pobl 65 oed a hŷn yng Nghymru yn 2019-20 (StatsCymru)

16,144

o bobl 65 oed a hŷn sy'n derbyn gwasanaethau gofal i oedolion gan awdurdodau lleol yn 2018-19.

O'r rhain, mae **5,534** yn derbyn gwasanaethau nyrsio hefyd.

Mae'r data diweddaraf yn dangos:

677 o gartrefi gofal yng Nghymru bod **263** o'r rhain yn darparu gofal nyrsio

96 o gartrefi gofal a gynhelir gan awdurdodau lleol yng Nghymru

22,706 o welyau cartrefi gofal yng Nghymru (CMA 2017)

25,500 o staff gofal preswyl

£415 miliwn

Ar ofal iechyd parhaus y Bwrdd Iechyd a chostau gofal nyrsio a ariannwyd yn 2019-20 (Cyfrifon Blynyddol)

833 diwrnod

Y cyfnod cyfartalog y cefnogwyd oedolion dros 65 oed mewn cartrefi gofal preswyl fel y'u cofnodwyd yn 2018-19 (StatsCymru)

Ffynonellau:

- [Gofal Cymdeithasol Cymru – proffil gweithlu 2018](#)
- [The future of care in Wales, Wales Fiscal Analysis](#)
- Cyfrifon Blynyddol y Bwrdd Iechyd. Mae'r rhan fwyaf ond nid yr holl gostau gofal iechyd parhaus yn ymwneud â lleoliadau cartrefi gofal
- Competitions and Market Authority (CMA) – [Care-homes market study 2017](#)
- [StatsCymru](#)

Mae Llywodraeth Cymru yn disgwyl i awdurdodau lleol a byrddau iechyd gydweithredu'n effeithiol wrth iddynt gyflawni eu dyletswyddau comisiynu cartrefi gofal

- 6 Daeth Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 i rym ar 6 Ebrill 2016. Mae'r Ddeddf yn darparu'r fframwaith cyfreithiol ar gyfer gwella llesiant pobl sydd angen gofal a chymorth, a thrawsnewid gwasanaethau cymdeithasol yng Nghymru. Mae'n cynnwys rhai gofynion allweddol o ran comisiynu cartrefi gofal. Mae Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol a byrddau iechyd gydweithio i asesu anghenion gofal a chymorth y boblogaeth yn eu hardal³. Roedd yn ofynnol i awdurdodau lleol a byrddau iechyd gyhoeddi eu hasesiadau poblogaeth cyfunol cyntaf fel sy'n ofynnol erbyn mis Ebrill 2017. Ar ôl hynny, mae'n ofynnol i awdurdodau lleol a byrddau iechyd lleol baratoi un adroddiad asesu poblogaeth cyfunol fesul cylch etholiadol llywodraeth leol.
- 7 Yn ogystal â dyletswyddau cydraddoldeb penodol presennol⁴ y sector cyhoeddus ar gyfer awdurdodau cyhoeddus yng Nghymru, mae'r ddyletswydd economaidd-gymdeithasol a ddechreuodd ar 30 Mawrth 2021 yng Nghymru yn rhoi cyfrifoldeb cyfreithiol ar gyrff perthnasol. Mae'r rhain yn cynnwys rhai awdurdodau lleol a byrddau iechyd lleol⁵, pan fyddant yn gwneud 'penderfyniadau strategol' i roi sylw dyledus i'r angen i leihau anghydraddoldeb canlyniadau sy'n deillio o anfantais economaidd-gymdeithasol. Mae canllawiau Llywodraeth Cymru yn nodi mai penderfyniadau strategol yw'r rhai sy'n helpu corff perthnasol i gyflawni ei ddiben statudol a fwriadwyd. Nid oes rhestr gynhwysfawr o benderfyniadau a fydd yn ymgysylltu â'r ddyletswydd, er bod enghreifftiau'n cynnwys datblygu polisiau strategol, penderfyniadau comisiynu mawr megis y rhai ar gyfer comisiynu cartrefi gofal a phennu amcanion llesiant⁶.

3 Cod Ymarfer mewn perthynas â pherfformiad a gwella gwasanaethau cymdeithasol a gyhoeddwyd o dan adran 145 o Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014

4 The Public Sector Equality Duty Section 149 of the Equality Act 2010; Rheoliadau Deddf Cydraddoldeb 2010 (Dyletswyddau Statudol) (Cymru) 2011

5 Adran 2(6) o Ddeddf Cydraddoldeb 2010; Rheoliadau Deddf Cydraddoldeb (Awdurdodau sy'n ddarostyngedig i ddyletswydd ynghylch Anghydraddoldebau Economaidd-gymdeithasol) (Cymru) 2021, mae cyrff perthnasol yn cynnwys Byrddau Iechyd Lleol a Chyngor Sir neu Gyngor Bwrdeistref Sirol

6 Canllawiau Llywodraeth Cymru – Cymru Fwy Cyfartal – Y Ddyletswydd Economaidd-gymdeithasol 2010

- 8 Mae Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol gynnal adolygiadau o sefydlogrwydd y farchnad ond ni phennodd ddyddiad cychwyn ar gyfer y rhain. Mae rheoliadau a gyflwynwyd ym mis Ebrill 2021 wedi gosod gofynion penodol i gyhoeddi'r adroddiad sefydlogrwydd erbyn 1 Mehefin 2022, chwe blynedd ar ôl i'r Ddeddf ddod i rym. Felly, mae effaith y gofynion hyn ar gomisiynu cartrefi gofal i bobl hŷn i'w gweld o hyd.
- 9 Mae Canllawiau Statudol Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 sy'n ymwneud â threfniadau partneriaethau⁷ yn nodi y dylai byrddau iechyd lleol ac awdurdodau lleol, mewn cysylltiad â chartrefi gofal, gynnal asesiad o anghenion y boblogaeth a dadansoddi'r farchnad er mwyn ymgorffori anghenion unigolion sy'n ariannu eu gofal eu hunain. Dylent gytuno hefyd ar ddatganiad sefyllfa'r farchnad rhanbarthol integredig priodol a strategaeth gomisiynu ranbarthol. Dylai'r rhain nodi'r canlyniadau sy'n ofynnol gan gartrefi gofal, gan gynnwys yr ystod o wasanaethau sydd eu hangen, a chonsensws ar y dulliau comisiynu. Hefyd, mae'r canllawiau'n nodi y dylai awdurdodau lleol a byrddau iechyd:
- gytuno ar gontract a manyleb gyffredin.
 - cytuno ar feini prawf a phrosesau monitro contractau cyffredin sy'n cynnwys sylwadau gan ddefnyddwyr gwasanaethau.
 - datblygu dull integredig o gytuno ar ffioedd gyda darparwyr.
 - datblygu dull integredig o sicrhau ansawdd.
 - mabwysiadu defnydd tryloyw o adnoddau. Mae'n rhaid i gyllidebau fod yn gyson â'r gwariant cyffredinol a nodwyd, ynghyd ag ymrwymadau ariannol y ddwy asiantaeth i gomisiynu cartrefi gofal. Bydd angen i'r trefniadau hyn fod yn ddarostyngedig i gytundeb ysgrifenedig.
- 10 Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 yn ei gwneud yn ofynnol i gyrff a gwmpesir gan y Ddeddf – gan gynnwys byrddau iechyd ac awdurdodau lleol – weithio'n wahanol. Mae'n rhaid iddynt ddangos eu bod yn cymhwyso'r egwyddor datblygu cynaliadwy. Mae hyn yn cynnwys cydbwysu anghenion tymor byr a hirdymor, ystyried sut mae eu hamcanion yn integreiddio â phartneriaid eraill, cydweithredu, cynnwys rhanddeiliaid, a cheisio dulliau ataliol. Fel y sonnir uchod, wrth gyflawni dyletswyddau presennol a allai fod yn strategol, megis pennu amcanion llesiant, mae'n ofynnol bellach i gyrff perthnasol ddangos eu bod hefyd yn rhoi sylw dyledus i'r ddyletswydd economaidd-gymdeithasol wrth wneud penderfyniadau.

7 Llywodraeth Cymru, Codau a chanllawiau: Canllawiau Statudol Rhan 9 (Trefniadau Partneriaeth) Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 Llywodraeth Cymru a gyhoeddwyd o dan Adran 169 o Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014

- 11 Yn ein hadroddiad rhanbarthol diweddar ar Comisiynu Lleoliadau Cartrefi Gofal Pobl Hŷn, gwnaethom argymhell bod Cynghorau'r gogledd a Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr yn adolygu eu trefniadau comisiynu ar gyfer lleoliadau cartrefi gofal er mwyn sicrhau eu bod yn cyflawni eu cyfrifoldebau statudol o ran y Gymraeg a Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol yn benodol.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol wedi codi pryderon â Llywodraeth Cymru o'r blaen ynghylch a yw cronfeydd cyfun rhanbarthol, mewn cysylltiad â chartrefi gofal i bobl hŷn, yn rhoi gwerth am arian

- 12 Noda ein hadroddiad mis Gorffennaf 2019 ar Gronfa Gofal Integredig Llywodraeth Cymru, cyn Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 a chyflwyniad y gronfa yn 2014, fod partneriaethau iechyd a gofal cymdeithasol wedi archwilio'r potensial o gyfuno arian er mwyn datblygu gwasanaethau integredig. Fodd bynnag, dim ond llond llaw o enghreifftiau ymarferol a gafwyd ac roedd parodrwydd cyrff cyhoeddus allweddol i ryddhau cyllid ar gyfer trefniadau ar y cyd yn rhwystr allweddol.
- 13 Arweiniodd Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 at sefydlu Byrddau Partneriaeth Rhanbarthol statudol a chyda disgwyliad y byddent yn datblygu cronfeydd cyfun. Noda ein hadroddiad ar y Gronfa Gofal Integredig fod cronfeydd cyfun ar gyfer comisiynu darpariaeth cartrefi gofal i oedolion wedi bod ar waith ledled Cymru ers mis Ebrill 2018. Mae'r adroddiad yn adlewyrchu safbwynt swyddogion Llywodraeth Cymru bod aeddfedu trefniadau partneriaeth oherwydd y Gronfa Gofal Integredig wedi darparu sylfaen gadarn ar gyfer bwrw ymlaen â threfniadau cyllido cyfun. Fodd bynnag, mae'n canfod hefyd nad oedd llawer o dystiolaeth bod prosiectau llwyddiannus yn cael eu prif ffrydio a'u cyllido yn rhan o'r broses o ddarparu gwasanaethau craidd cyrff cyhoeddus.
- 14 Ym mis Medi 2020, ysgrifennodd yr Archwilydd Cyffredinol i Lywodraeth Cymru, gan gopïo'r llythyr at bob prif weithredwr awdurdod lleol a bwrdd iechyd yng Nghymru, yn codi pryderon am gronfeydd cyfun rhanbarthol mewn cysylltiad â chartrefi gofal i bobl hŷn. Daeth y pryderon hyn i'r amlwg o waith archwilio mewn dau o'r awdurdodau lleol yn y gogledd yn gynharach y flwyddyn honno (**paragraff 1**). Er bod cyllid oddi wrth y sefydliadau perthnasol wedi ei adneuo mewn cronfa gyfun a weinyddir gan Gyngor Sir Ddinbych i ddechrau, canfuom fod cyllid pob cyfrannwr wedi ei ddychwelyd iddo 24 awr yn ddiweddarach.

- 15 Cododd ein canfyddiadau rai pryderon sylweddol ynghylch cymhwyso cyllidebau cyfun yn ymarferol ar gyfer darpariaeth cartrefi gofal yn y gogledd, ac yn ehangach yng Nghymru o bosibl. Er nad oeddem wedi profi'r trefniadau mewn rhanbarthau eraill, roeddem yn credu eu bod o natur debyg. O siarad â swyddogion Llywodraeth Cymru ar y pryd, roeddem yn deall bod y trefniad yn y gogledd yn bodloni'r gofynion technegol lleiaf posibl o dan Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014. Fodd bynnag, daethom i'r casgliad nad oedd y trefniad yn cynnig gwerth am arian, nac unrhyw un o fanteision ehangach arfaethedig cronfa gyfun. Pwysleisiodd swyddogion Llywodraeth Cymru hefyd nad oeddent yn ystyried y math hwn o drefniad yn ymateb boddhaol i'r bwriad polisi o alluogi cydweithrediad agosach rhwng comisiynwyr cartrefi gofal er budd pobl sy'n derbyn gofal a chymorth.
- 16 Mewn ymateb i lythyr yr Archwilydd Cyffredinol, dywedwyd wrtho fod y Dirprwy Weinidog dros Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol [ar y pryd] eisoes wedi trafod y materion hyn â chadeiryddion y Byrddau Partneriaeth Rhanbarthol ac wedi herio partneriaid rhanbarthol i gynyddu'r ddarpariaeth.
- 17 Ym mis Tachwedd 2020, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru adroddiad [Fframwaith Gwerthuso Cyllidebau Cyfun](#) (y Fframwaith). Roedd Llywodraeth Cymru wedi comisiynu'r adroddiad i asesu'r cynnydd yr oedd pob un o'r saith Bwrdd Partneriaeth Rhanbarthol wedi ei wneud o ran datblygu cronfeydd cyfun. Canolbwyntia'r adolygiad ar ddefnyddio cyllidebau cyfun sy'n ymwneud â llety mewn cartrefi gofal i bobl hŷn (65 oed neu'n hŷn).
- 18 Daeth yr adolygiad i'r casgliad bod Byrddau Partneriaeth Rhanbarthol yn bodloni'r gofyniad sylfaenol at ei gilydd mewn cysylltiad â'r cronfeydd cyfun ar gyfer cartrefi gofal i bobl hŷn, ond nad oedd llawer o Fyrddau Partneriaeth Rhanbarthol yn cyfuno'r cyllidebau'n ffisegol nac yn rhannu risgiau ar gyfer cartrefi gofal i bobl hŷn. Dim ond dau o'r saith rhanbarth yng Nghymru sy'n cyfuno arian yn ffisegol ar gyfer cartrefi gofal pobl hŷn, a thynnodd mwyafrif y Byrddau Partneriaeth Rhanbarthol sylw at gartrefi gofal i bobl hŷn fel maes cyntaf heriol i gyfuno arian, o dan y ddeddfwriaeth sy'n dangos lefelau gwahanol o aeddfedrwydd ar draws y Byrddau Partneriaeth Rhanbarthol. Mae rhai o'r heriau allweddol a amlygir yn y Fframwaith yn ymwneud â rheoli carfan amrywiol o anghenion ar draws ardaloedd yn hytrach na gwasanaethau arbenigol, yr oeddent yn ystyried eu bod yn fwy addas ar gyfer dull cyfun o weithredu, a'r risg o groesgymorthdalau ar draws ffiniau awdurdodau lleol.

- 19 Canfuom drwy ein gwaith rhanbarthol yn y gogledd nad oedd ymateb Byrddau Partneriaeth Rhanbarthol y gogledd i'r Dirprwy Weinidog yn rhoi unrhyw sicrwydd bod partneriaid yn bwriadu gweithredu yn y tymor byr i fynd i'r afael â phryder yr Archwilydd Cyffredinol. Roedd yr ymateb yn dangos nad oedd y Bwrdd Partneriaeth Rhanbarthol yn bwriadu gwneud unrhyw newidiadau i'w drefniadau cyllideb cyfun nes bod Llywodraeth Cymru wedi bwrw ymlaen â'i chynigion Papur Gwyn ar Ailgydbwyso gofal a chymorth. Deallwn fod y Bwrdd Partneriaeth Rhanbarthol yn cynnal deialog barhaus gyda Llywodraeth Cymru ynghylch y ffordd orau o weithredu'r Ddeddf yn ehangach, ac nid mewn cysylltiad â chronfeydd cyfun yn unig.
- 20 Yn 2020-21, rydym wedi gweld llawer o enghreifftiau o bartneriaid yn dod at ei gilydd yn effeithiol mewn amgylcheddau hynod gymhleth a heriol. Er enghraifft, datblygu gwasanaeth profi, olrhain a diogelu a gwasanaeth brechu newydd COVID-19. Mae ewyllys da ac ymrwymiad partneriaid wedi arwain at welliant.
- 21 Mae hyn, a rhywfaint o'n gwaith cynharach ar y Gronfa Gofal Integredig, yn awgrymu, pan fo partneriaid yn dod at ei gilydd i reoli cyllid ychwanegol ar y cyd, eu bod wedi cael rhywfaint o lwyddiant ond pan fyddant yn dod at ei gilydd i rannu eu hadnoddau craidd eu hunain, eu bod wedi cael llawer llai o lwyddiant. Er bod Llywodraeth Cymru wedi cyfarwyddo awdurdodau lleol a byrddau iechyd i gydweithredu a chyfuno cronfeydd ar gyfer cartrefi gofal pobl hŷn, cyfyngedig yw'r cynnydd ac nid yw'r defnyddwyr gwasanaethau yn gweld fawr o fudd, os o gwbl.

Nododd ein gwaith ar gomisiynu lleoliadau cartrefi gofal i bobl hŷn ar draws y gogledd rai materion sylfaenol sy'n debygol o gael eu hadlewyrchu ledled Cymru i ryw raddau

- 22 Yn seiliedig ar ganfyddiadau ein hadolygiad blaenorol o'r Gronfa Gofal Integredig ac adroddiad Fframwaith Gwerthuso Cyllidebau Cyfun Llywodraeth Cymru, rhagwelwn y bydd canfyddiadau ein hadolygiad o'r gogledd yn cael eu hadlewyrchu ledled Cymru i ryw raddau. Yn ein gwaith diweddaraf yng ngogledd Cymru, daethom i'r casgliad bod **partneriaid yn gweithio'n unigol ac ar y cyd i ddarparu lleoliadau cartrefi gofal i ddefnyddwyr gwasanaethau sy'n agored i niwed; gwneir hyn yn anoddach gan brosesau cenedlaethol cymhleth, gan arwain at bwyslais sylweddol ar gostau, sy'n achosi rhaniadau ymhlith partneriaid ac sydd â'r potensial i gael effaith andwyol ar ddefnyddwyr gwasanaethau a'u teuluoedd. Mae gan y broses o gryfhau atebolrwydd a datblygu strategaeth a chynllun cyflawni rhanbarthol y potensial i ysgogi newid cadarnhaol a gweithio gwell mewn partneriaeth, yn enwedig mewn cysylltiad â gofal cymhleth a mwy arbenigol.**

- 23 Er bod lle i wella yng ngogledd Cymru, pan fo partneriaid rhanbarthol yn gyfrifol am y ffordd y gweithredir deddfwriaeth, fframweithiau a pholisïau cenedlaethol, mae rhai o'r materion sylfaenol yn codi oherwydd fframweithiau deddfwriaethol cenedlaethol hirsefydlog a threfniadau polisïau a chyllido.
- 24 Crynhoir canfyddiadau ein gwaith rhanbarthol a'n dadansoddiad Cymru gyfan ychwanegol fel a ganlyn:
- **Mae gallu pobl hŷn i gael mynediad at gartrefi gofal yn gymhleth ac yn anodd ei lywio.** Mae comisiynwyr yn ymwybodol o'r effaith ar ddefnyddwyr gwasanaethau ond nid ydynt wedi gallu symleiddio'r broses; Llywodraeth Cymru sy'n nodi'r polisïau a'r canllawiau cyffredinol.
 - **Gall dulliau'r sector cyhoeddus o gyllido gwahanol agweddau ar ofal greu ymraniad ymhlith partneriaid.** Mae lleoliadau cartrefi gofal yn gostus, a all annog gorbwyslais ar gost; er y gall gweithredu'r dull gweithredu ar lefel leol gynyddu tensiynau, Llywodraeth Cymru sy'n nodi sail y cyfrifoldebau cyllido.
 - **Nid yw'r manteision a fwriadwyd a'r cyflawniad gwirioneddol wedi eu meintoli.** Mae gwybodaeth am berfformiad a gesglir ac a adroddir, sy'n ymwneud â chomisiynu iechyd a gofal cymdeithasol, yn dameidiog ar draws sectorau ac nid yw'n darparu dangosydd da o ran a yw nodau polisïau a llesiant yn cael eu cyflawni ac nid oes unrhyw dystiolaeth o newidiadau i ganlyniadau defnyddwyr gwasanaethau. Mae swyddogion Llywodraeth Cymru a'r Dirprwy Weinidog Gwasanaethau Cymdeithasol yn cwrdd â chadeiryddion y Byrddau Partneriaeth Rhanbarthol a phartneriaid yn rheolaidd i asesu cynnydd o ran gweithredu polisïau cenedlaethol, ond nid yw Llywodraeth Cymru na phartneriaid rhanbarthol wedi datblygu fframwaith perfformiad ar gyfer asesu canlyniadau.
 - **Nid yw'r cydymffurfio technegol lleiaf â'r gofyniad cronfa gyfun yn sicrhau unrhyw fudd gwirioneddol.** Mae cydymffurfio â'r gyfraith heb gyflawni unrhyw fanteision o'r trefniad yn ddefnydd gwael o arian cyhoeddus ac yn werth gwael am arian. Mae Llywodraeth Cymru yn ymwybodol o'r cynnydd cyffredinol o ran gweithredu trefniadau cronfa gyfun ar gyfer lleoliadau cartrefi gofal pobl hŷn. Mae wedi datblygu pecyn offer a lanswyd drwy Cymdeithas Cyfarwyddwyr Gwasanaethau Cymdeithasol Cymru i helpu i fynd i'r afael â'r heriau. Fodd bynnag, nid yw hyn wedi cael fawr o effaith ac nid yw trefniadau cronfeydd cyfun yn cael eu cryfhau'n gyffredinol tra bod y papur gwyn ar ailgydbwysu gofal a chymorth yn cael ei ddatblygu.

- **Mae'r broses llywodraethu a gweithredu'r Byrddau Partneriaeth Rhanbarthol yn aeddfedu ond, yn unol â deddfwriaeth, mae strwythurau'n helaeth ac yn gymhleth, a cheir problemau o hyd ynghylch eu hatebolrwydd.** Yn dilyn ein gwaith yn y Gronfa Gofal Integredig, roedd disgwyl i Fyrddau Partneriaeth Rhanbarthol (yn unol â Chanllawiau y Gronfa Gofal Integredig 2020-21) fod wedi bod yn rhoi trefniadau ar waith i gefnogi gwaith craffu effeithiol ar eu penderfyniadau. Hefyd, mae ein gwaith yn y gogledd wedi herio llywodraethu ac atebolrwydd yn ehangach. Mae gan Lywodraeth Cymru swyddogaeth o ran nodi sut y dylid eu dwyn i gyfrif a'u dwyn i gyfrif am gyflawni polisiau Llywodraeth Cymru. Fodd bynnag, mae gan bartneriaid y Byrddau Partneriaeth Rhanbarthol gyfrifoldeb dros sicrhau bod cytundebau allweddol yn cael eu craffu a'u cymeradwyo'n briodol hefyd, gan ddefnyddio trefniadau llywodraethu eu sefydliadau eu hunain.
 - **Ceir amrywiad anesboniadwy mewn gwariant ar ofal preswyl a chostau gofal iechyd parhaus, sy'n awgrymu bod polisiau'n cael eu cymhwyso'n annheg ledled Cymru.** Bydd ffactorau megis gwneud penderfyniadau lleol a'r gwasanaethau ataliol sydd ar gael i gefnogi pobl i fyw yn y gymuned yn effeithio ar wariant lleol ar leoliadau cartrefi gofal. Mae **Atodiad 1** yn dangos yr amrywiadau hyn yn fanylach.
 - **Mae'r cap ar godi tâl ar gyfraniadau defnyddwyr gwasanaeth yn wahanol ar gyfer lleoliadau cartrefi gofal o'i gymharu â phobl a gefnogir yn y gymuned.** Mae hyn yn rhoi cymhelliad gwrthnysig posibl i gomi-siynwyr leoli person mewn cartref gofal, neu i berson ddewis aros gartref, fel y byddai'n well gan lawer.
- 25 Er bod mwyafrif y swyddogion awdurdodau lleol a byrddau iechyd y buom yn siarad â nhw yn ystod ein hadolygiad yng ngogledd Cymru yn gallu disgrifio'r problemau o'u profiadau, nid oedd yr un ohonynt yn teimlo y gallai gael unrhyw ddylanwad nac effaith ar raddfa'r newidiadau sydd eu hangen o fewn y fframwaith polisi cenedlaethol. O ganlyniad i hynny, roeddent yn derbyn ar y cyd yr angen i wneud y gorau o'r sefyllfa bresennol a gobeithio am newid.

Mae cyfle amserol i Lywodraeth Cymru sicrhau bod gwaith diwygio cynlluniedig yn datrys rhai o'r materion hirsefydlog a heriol sy'n ymwneud â chomisiynu cartrefi gofal a gofal integredig

- 26 Ym mis Ebrill 2021, cwblhaodd Llywodraeth Cymru yr ymgynghoriad ar ei phapur gwyn Ailgydbwyso gofal a chymorth (**paragraff 20**). Cynigiodd y papur gwyn fframwaith cenedlaethol, trefniadaeth ranbarthol a rhagor o bwerau i'r Byrddau Partneriaeth Rhanbarthol. Gwnaethom ymateb i Lywodraeth Cymru yn rhan o'i hymgyngoriad, gan ddefnyddio tystiolaeth berthnasol o'n gwaith archwilio.
- 27 Mae'r materion a amlygwyd o'n gwaith diweddaraf ar gomisiynu cartrefi gofal yn y gogledd yn dangos nad yw'r ddeddfwriaeth a'r polisïau presennol yn cael yr effaith gadarnhaol a ddymunir. Fodd bynnag, maent hefyd yn cyfeirio at rai materion ymarferol ac amharodrwydd diwylliannol a allai gwestiynu a yw'r cynigion yn y papur gwyn yn mynd yn ddigon pell i fynd i'r afael â'r materion sylfaenol hyn. Wrth wraidd ein canfyddiadau, mae cyfrifoldebau ac atebolrwydd cyllidebol annibynnol ac ar wahân yn creu ymraniad, sy'n arwain at ganolbwyntio ar gost, ac yn gofyn am lwybrau cymhleth i'w llywio a all gael effaith negyddol ar lesiant defnyddwyr gwasanaethau a'u teuluoedd. Rydym yn cydnabod bod Llywodraeth Cymru yn cynnig diwygio sylfaen y ddeddfwriaeth a'r polisïau sy'n achosi'r materion hyn, ond mae angen iddi sicrhau ei hun bod y newidiadau'n mynd yn ddigon pell i'w datrys nhw.
- 28 Mae'r pandemig wedi amlygu breuder gwasanaethau gofal ledled Cymru, ond roedd mwyafrif y materion a wynebier yn awr yno o'r blaen i ryw raddau. Mae'r materion yn cynnwys capasiti a gallu'r Byrddau Partneriaeth Rhanbarthol i hwyluso gweithio rhanbarthol ac, er enghraifft, pryderon ynghylch lefelau ffioedd, a ystyrir gan gynghorau i fod yn faterion lleol yn hytrach na materion rhanbarthol neu genedlaethol. Dywedwyd wrthym yn ystod ein hadolygiad nad yw dull rhanbarthol yn gweddu i gomisiynu cartrefi gofal bob amser. Nid yw'n glir a yw'r atebion a gynigir gan y papur gwyn ar ailgydbwyso gofal a chymorth mewn cysylltiad â gweithio rhanbarthol yn ymarferol ac y byddant yn cyflawni'r newid gofynnol.
- 29 Mae cyfle yn awr i adeiladu consensws ymhlith darparwyr, comisiynwyr, defnyddwyr gwasanaethau a'r cyhoedd, ynglŷn â'r newidiadau sy'n angenrheidiol i gyflawni gwelliannau y mae mawr eu hangen, gan sicrhau bod y rhain yn mynd i'r afael yn llawn â'r holl faterion sy'n aros yn y sector.

Argymhellion

Arddangosyn 2: argymhellion

Argymhellion

Rydym yn argymhell bod Llywodraeth Cymru yn gwneud y canlynol:

- A1 ystyried beth y mae'r canfyddiadau o'n gwaith yn y gogledd yn ei olygu ar gyfer diwygio polisïau arfaethedig ac a fydd y gwaith diwygio hwn yn mynd yn ddigon pell i fynd i'r afael ag achosion sylfaenol y materion; ac
- A2 yn fwy penodol, dylai:
- leihau cymhlethdod y cyfrifoldebau ariannu ar draws partneriaid er mwyn symleiddio trefniadau;
 - disgrifio a chyfleu'n glir sut y mae'n disgwyl i gronfeydd cyfun weithredu ar draws partneriaid iechyd a gofal cymdeithasol;
 - cymryd camau i fynnu trefniadau craffu cryfach ac atebolrwydd Byrddau Partneriaeth Rhanbarthol (gan eu dilyn â chamau ychwanegol mewn ymateb i argymhelliad yn ein hadroddiad blaenorol ar y Gronfa Gofal Integredig); a
 - datblygu fframwaith ar gyfer adrodd ar berfformiad sy'n seiliedig ar ganlyniadau, sy'n cysylltu ag uchelgais polisïau a'r saith nod llesiant ar gyfer Cymru.

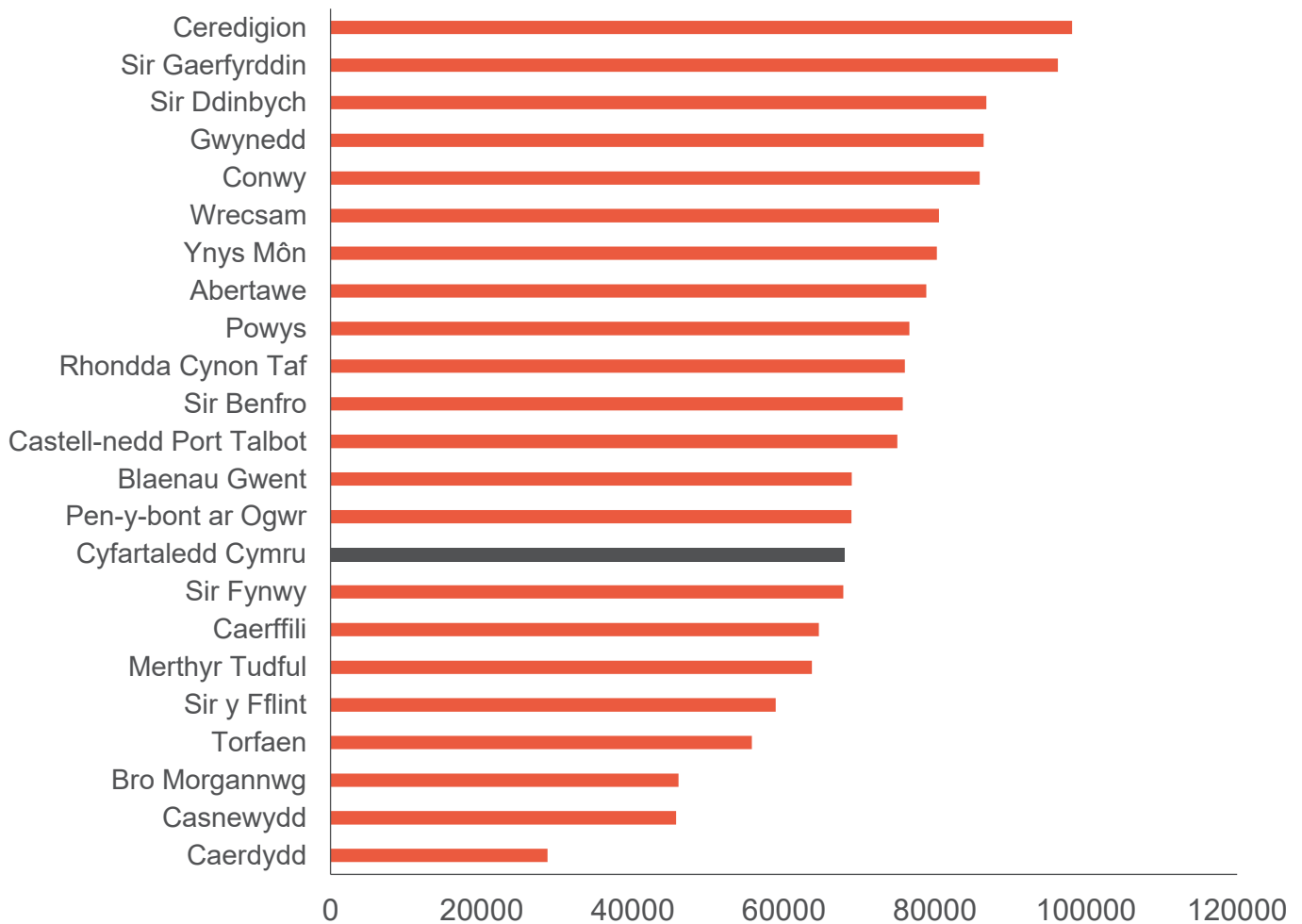

Atodiadau

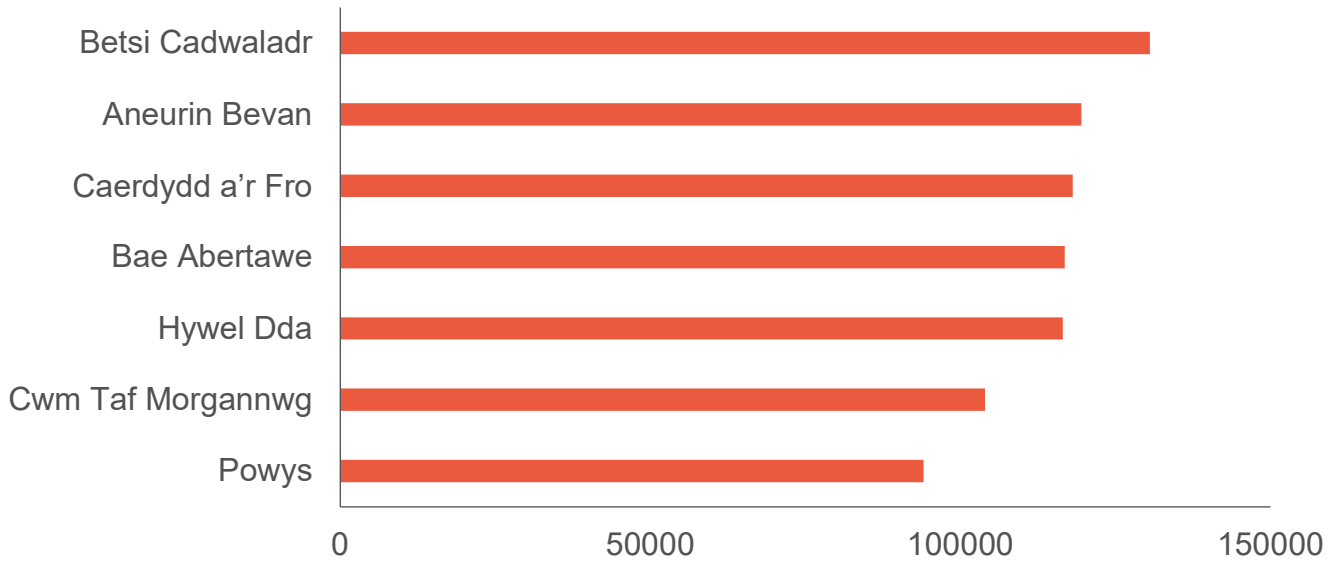
- 1 Gwariant ar leoliadau cartrefi gofal a gomisiynwyd ledled Cymru

1 Gwariant ar leoliadau cartrefi gofal a gomisiynwyd ledled Cymru

Arddangosyn 3: y gwariant net (£) ar leoliadau gofal preswyl (ac eithrio gofal nyrσιο) ar gyfer pobl 65 oed a hŷn fesul 1,000 o'r boblogaeth (2019-20)

Ffynhonnell: StatsCymru – Gwariant alldro refeniw y gwasanaethau cymdeithasol fesul grŵp cleientiaid (Pobl Hŷn, lleoliadau gofal preswyl) ac amcangyfrifon poblogaeth canol blwyddyn 2019 (yr wybodaeth ddiweddaraf ar gael ar 31 Awst 2021)

Arddangosyn 4: gwariant gofal iechyd parhaus (£) fesul 1,000 o'r boblogaeth, 2019-20

Ffynhonnell: Cyfrifon Blyneddol y Bwrdd Iechyd ac Ystadegau Poblogaeth Stats Cymru

Swyddfa Archwilio Cymru

24 Heol y Gadeirlan

Caerdydd CF11 9LJ

Ffôn: 029 2032 0500

Ffacs: 029 2032 0600

Ffôn Testun: 029 2032 0660

Rydym yn croesawu galwadau
ffôn yn Gymraeg a Saesneg.

E-bost: post@archwilio.cymru

Gwefan: www.archwilio.cymru

Eitem 7

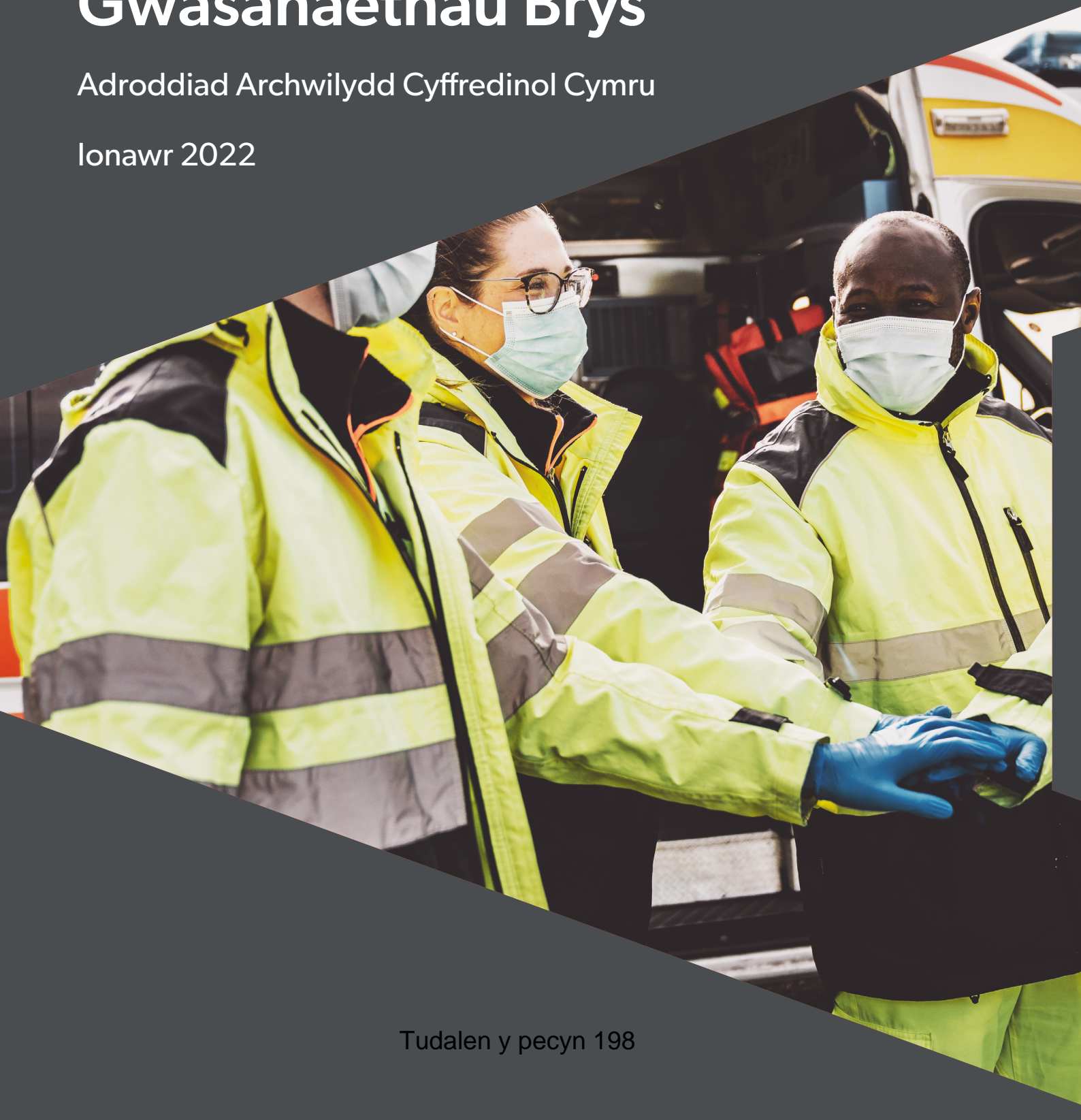
Yn rhinwedd paragraff(au) vi o Reol Sefydlog 17.42

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon

Cydweithio Rhwng y Gwasanaethau Brys

Adroddiad Archwilydd Cyffredinol Cymru

Ionawr 2022

Paratowyd yr adroddiad hwn i'w gyflwyno i'r Senedd yn unol â Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn annibynnol o'r Senedd ac o lywodraeth. Mae'n archwilio ac yn ardystio cyfrifon Llywodraeth Cymru a'r cyrff cyhoeddus sy'n gysylltiedig â hi ac a noddir ganddi, gan gynnwys cyrff y GIG. Mae ganddo'r pŵer i gyflwyno adroddiadau i'r Senedd ar ddarbodaeth, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd y defnydd a wna'r sefydliadau hynny o'u hadnoddau wrth gyflawni eu swyddogaethau, a sut y gallent wella'r defnydd hwnnw.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol hefyd yn archwilio cyrff llywodraeth leol yng Nghymru, mae'n cynnal astudiaethau gwerth am arian mewn llywodraeth leol ac yn arolygu cydymffurfiaeth gydag anghenion Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn ymgymryd â'i waith gan ddefnyddio staff ac adnoddau eraill a ddarperir gan Swyddfa Archwilio Cymru, sydd yn fwrdd statudol wedi'i sefydlu ar gyfer y nod hwnnw ac i fonitro a chynghori'r Archwilydd Cyffredinol.

© Archwilydd Cyffredinol Cymru 2022

Archwilio Cymru yw brand ymbarél Archwilydd Cyffredinol Cymru a Swyddfa Archwilio Cymru, sy'n endidau cyfreithiol ar wahân gyda'u swyddogaethau cyfreithiol eu hunain. Nid yw Archwilio Cymru ei hun yn endid cyfreithiol. Er bod gan yr Archwilydd Cyffredinol y swyddogaethau archwilio ac adrodd a ddisgrifir uchod, prif swyddogaethau Swyddfa Archwilio Cymru yw darparu staff ac adnoddau eraill ar gyfer arfer swyddogaethau'r Archwilydd Cyffredinol, ac i fonitro a chynghori'r Archwilydd Cyffredinol.

Cewch aildefnyddio'r cyhoeddiad hwn (heb gynnwys y logos) yn rhad ac am ddim mewn unrhyw fformat neu gyfrwng. Os byddwch yn ei aildefnyddio, rhaid i chi ei aildefnyddio'n gywir ac nid mewn cyd-destun camarweiniol. Rhaid cydnabod y deunydd fel hawlfraint Archwilydd Cyffredinol Cymru a rhaid rhoi teitl y cyhoeddiad hwn. Lle nodwyd deunydd hawlfraint unrhyw drydydd parti bydd angen i chi gael caniatâd gan ddeiliaid yr hawlfraint dan sylw cyn ei aildefnyddio.

Am fwy o wybodaeth, neu os ydych angen unrhyw un o'n cyhoeddiadau mewn ffurf ac/neu iaith wahanol, cysylltwch â ni drwy ffonio 029 2032 0500 neu drwy e-bostio post@archwilio.cymru. Rydym yn croesawu galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg. Gallwch ysgrifennu atom hefyd, yn Gymraeg neu'n Saesneg, a byddwn yn ymateb yn yr iaith rydych chi wedi ei defnyddio. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

This document is also available in English.

Cynnwys

Adroddiad cryno

Cefndir	4
Adroddiad cryno	4
Canfyddiadau allweddol	5
Ffeithiau allweddol	8
Argymhellion	9
1 Mae disgwyl i wasanaethau brys gydweithio i wneud defnydd gwell o adnoddau	12
2 Pa mor dda y mae'r gwasanaethau brys yn cydweithio ar hyn o bryd	18
3 Sut y mae'r gwasanaethau brys yn bwriadu cydweithio yn y dyfodol	31

Atodiadau

1 Dulliau ac ymagwedd archwilio	46
2 Deddf Argyfyngau Sifil Posibl 2004 ac ymateb i drychinebau yng Nghymru	48
3 Enghreifftiau o gydweithio rhwng gwasanaethau ac ymatebwyr brys yng ngwledydd eraill Prydain Fawr	50
4 Nodweddion cadarnhaol gwasanaethau brys sy'n cydweithio'n effeithiol	54

Adroddiad cryno

Cefndir

- Mae'r gwasanaethau brys 'golau glas'¹ yng Nghymru'n cynnwys y pedwar gwasanaeth heddlu, y tri gwasanaeth tân ac achub ac Ymddiriedolaeth GIG Gwasanaethau Ambiwllans Cymru (**Arddangosyn 1**). Llywodraeth Cymru sy'n goruchwyllo'r gwasanaethau tân ac achub ac Ymddiriedolaeth GIG Gwasanaethau Ambiwllans Cymru, a Swyddfa Gartref Llywodraeth y DU sy'n goruchwyllo'r Pedwar heddlu. Pan ydym yn cyfeirio yn yr Adroddiad hwn at y 'gwasanaethau brys', yr wyth sefydliad yma a olygwn.

Arddangosyn 1: wyth sefydliad y gwasanaethau brys 'golau glas' yng Nghymru

Heddlu	Tân ac Achub	Ambiwllans
Heddlu Dyfed Powys	Gwasanaeth Tân ac Achub Canolbarth a Gorllewin Cymru	Ymddiriedolaeth GIG Gwasanaethau Ambiwllans Cymru
Heddlu Gwent	Gwasanaeth Tân ac Achub Gogledd Cymru	
Heddlu Gogledd Cymru	Gwasanaeth Tân ac Achub De Cymru	
Heddlu De Cymru		

Ffynhonnell: Archwilio Cymru

¹ Mae 'golau glas' yn derm poblogaidd ar gyfer gwasanaethau y caniateir iddynt, yn achos argyfwng, droi goleuadau glas sy'n fflachio ymlaen sy'n dynodi eu bod yn cael blaenoriaeth mewn traffig dros fodurwyr eraill.

- 2 Yn ychwanegol at y gwasanaethau 'golau glas', caiff ystod o sefydliadau eraill eu hystyried yn 'ymatebwyr brys'; sefydliadau â gwybodaeth a sgiliau arbenigol sy'n gweithredu mewn argyfwng. Mae'r rhain yn cynnwys gwasanaethau chwilio ac achub², [Sefydliad Cenedlaethol Brenhinol y Badau Achub](#), [Gwylwyr Glannau Ei Mawrhydi](#), timau cynllunio at argyfwng awdurdodau lleol a chyrrff yn y sector gwirfoddol megis [Ambiwlans Sant Ioan yng Nghymru](#) a'r [Groes Goch Brydeinig](#).
- 3 Gall manteision posibl cydweithio rhwng y gwasanaethau brys a threfniadau i integreiddio'r gwasanaethau hynny gael eu rhannu'n fras i ddau faes allweddol:
 - yn gyntaf, cydweithio i sicrhau bod gwasanaethau brys yn cynllunio ar gyfer argyfyngau a thrychinebau ac yn ymateb yn effeithiol iddynt wrth gyflawni eu cyfrifoldebau dan Ddeddf Argyfyngau Sifil Posibl 2004 (**Atodiad 2**); ac
 - yn ail, cydweithio ac integreiddio gwasanaethau brys trwy gael gwared ar achosion o ddyblygu ymdrech wrth ddylunio, comisiynu, gweithredu a chyflawni gweithgarwch sy'n helpu cyrrff i wneud defnydd gwell o adnoddau a darparu gwasanaethau di-dor.
- 4 Mae'r adroddiad hwn yn bwrw golwg ar yr ail o'r ddau faes gwaith yma, gan archwilio pa un a yw'r gwasanaethau brys yng Nghymru'n cydweithio'n agosach i ddefnyddio adnoddau'n well. Mae **Atodiad 1** yn darparu rhagor o fanylion am ein hymagwedd a'n dulliau archwilio.
- 5 Rydym yn cydnabod y pwysau sylweddol a fu ar y gwasanaethau brys o ran ymateb i'r pandemig dros y 18 mis diwethaf. Mae COVID-19 wedi creu galwadau enfawr ar weithwyr rheng-flaen sydd wedi gorfod ymateb yn greadigol a thros gyfnodau maith i gadw pobl yng Nghymru'n ddiogel ac iach.

Canfyddiadau allweddol

- 6 Ein casgliad ar y cyfan yw bod cydweithio rhwng gwasanaethau brys golau glas yn tyfu'n raddol ond bod angen newid sylweddol mewn gweithgarwch i gynyddu'r effaith i'r eithaf a gwneud y defnydd gorau o adnoddau.
- 7 Nid yw cydweithio ar draws y gwasanaethau brys i wneud y defnydd gorau o adnoddau'n gysyniad newydd. Mae gwasanaethau brys wedi bod yn cydweithio'n agos i ddarparu gwasanaeth gwell ar gyfer y cyhoedd am flynyddoedd lawer. Mae mentrau partneriaeth arloesol wedi arbed arian, wedi lleihau amseroedd ymateb lleol ac wedi cyfrannu at ddiogelu'r cyhoedd.

2 Er enghraifft, [Tîm Achub Mynydd y Bannau Canolog a Chymdeithas Achub Mynydd Gogledd Cymru](#).

- 8 Er gwaethaf hyn, ceir disgwyliadau cynyddol ym mholisi'r llywodraeth ac mewn deddfwriaeth bod angen i gydweithio ddigwydd yn ddyfnach ac yn gyflymach i sicrhau bod gwasanaethau rheng-flaen yn gallu ymateb i'r heriau sy'n wynebu Cymru yn yr 21ain ganrif. Er bod ardaloedd lle nad oes angen i wasanaethau gydweithio gyda'i gilydd, gall gwahanol linellau atebolrwydd a materion ymarferol eraill ddylanwadu ar hyd a lled a chyflymder cydweithio hefyd.
- 9 Mae'r Cyd-grŵp Gwasanaethau Brys, sy'n dwyn ynghyd uwch arweinwyr o wasanaethau 'golau glas', yn arwain ar yr agenda cydweithio. Er y cydnabyddir bod cydweithio'n well yn hanfodol, nid yw integreiddio gwasanaethau'n llawn yn flaenoriaeth ar hyn o bryd.
- 10 Mewn meysydd allweddol – megis ystadau a chydleoli gwasanaethau, rheoli fflyd a'r gweithlu – ceir enghreifftiau lle mae gweithgarwch cydweithredol yn digwydd, ond lle mae graddfa'r gweithgarwch ar y cyfan wedi bod yn gyfyngedig. Hefyd, er bod gwasanaethau brys yn rhannu ac yn defnyddio data'n effeithiol i wella amseroedd ymateb a'r defnydd o gerbydau, nid oes ganddynt ddull effeithiol o reoli pobl agored i niwed.
- 11 Mae'r Cyd-grŵp Gwasanaethau Brys wedi sefydlu Bwrdd Cydweithio Strategol i adnabod a chyflawni cyfleoedd ar gyfer cydweithio yn y dyfodol, gan roi arwydd clir bod angen newid sylweddol. Mae cynlluniau ar gyfer cydweithio'n datblygu ond mae rhai o'r rhain yn gyfyngedig o ran eu cwmpas ac nid ydynt yn cael eu hategu gan drefniadau cyson i reoli prosiectau. Nid oes blaenoriaethau clir wedi cael eu hadnabod eto ac nid yw gwaith prosiect wedi cael ei gostio'n llawn eto. Hefyd, nid yw'r Cyd-grŵp wedi cytuno eto sut y bydd yn barnu'r effaith a'r gwerth am arian sy'n deillio o gydweithio.
- 12 Wrth i drefniadau'r Bwrdd Cydweithio Strategol ddatblygu, mae cyfleoedd i ddysgu o rai o'r ffactorau hollbwysig sy'n ategu enghreifftiau o gydweithio rhwng y gwasanaethau brys mewn gwledydd eraill ym Mhrydain Fawr. Serch hynny, nid yw gwasanaethau integredig yn gyffredin mewn gwledydd eraill ac nid ymddengys fod unrhyw fwrdd cydweithio 'golau glas' wedi datrys cyfrinach cydweithio'n llawn.

Mae gan y gwasanaethau brys hanes hir o gydweithio ac maent yn parhau i helpu i gadw pobl yng Nghymru'n ddiogel. Mae eu mentrau partneriaeth arloesol wedi helpu i arbed arian, wedi lleihau amseroedd ymateb lleol, ac wedi cyfrannu at amddiffyn y cyhoedd. Er gwaethaf hyn, mae disgwyliadau cynyddol polisi cyhoeddus a deddfwriaeth yn golygu bod angen iddynt gydweithio'n fwy byth i wneud gwell defnydd o'u hadnoddau a mynd ati go iawn i gynyddu eu heffaith i'r eithaf.

Adrian Crompton

Archwilydd Cyffredinol
Cymru

Ffeithiau allweddol

- 13 Mae'r ffeithlun isod yn crynhoi ffeithiau allweddol o'n hadroddiad ac offeryn data ategol ynglŷn â gwasanaethau brys yng Nghymru.

Mae'r gyllideb i redeg y gwasanaethau brys yng Nghymru'n fwy nag **£1 biliwn yn flynyddol**.

Yn 2020-21, fe wariodd y gwasanaethau brys **£71 miliwn** yn gwella asedau ac yn uwchraddio offer.

Roedd gan y gwasanaethau brys yng Nghymru **£151 miliwn** mewn cronfeydd wrth gefn ar ddiwedd mis Mawrth 2021.

Yn 2020-21, roedd gan yr heddlu **£658 miliwn** ar gyfer gwasanaethau, roedd gan Ymddiriedolaeth GIG Gwasanaethau Ambiwllans Cymru £211 miliwn ac roedd gan y gwasanaethau tân ac achub £156 miliwn.

Yn 2020-21, roedd yr heddlu'n cyflogi **13,147 o bobl**, roedd Ymddiriedolaeth GIG Gwasanaethau Ambiwllans Cymru'n cyflogi 3,274 ac roedd y gwasanaethau tân ac achub yn cyflogi 3,969.

Yn fras, mae **11,500** o weithluoedd y gwasanaethau brys yn rhai 'mewn lifrai'.

Mae'r gwasanaethau brys yn cyflogi dros **20,000 o bobl**.

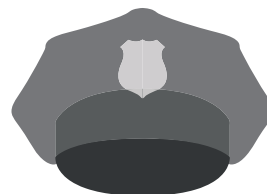

Mae gwasanaethau brys ac ymatebwyr brys yng Nghymru'n gweithredu o 684 o adeiladau gwahanol.

O'r nifer hwn:

mae 47 (7%) wedi'u cydleoli – lle mae dau sefydliad neu fwy'n rhannu cyfleusterau.

mae 541 (79%) yn orsafoedd, y mae sefydliad yn cychwyn ohono i ymateb i ddigwyddiad.

Roedd gwasanaethau brys Cymru'n defnyddio **3,917 o gerbydau** i ddarparu eu gwasanaethau ar ddiwedd mis Mawrth 2020.

Yn 2019-20, fe warion nhw ychydig yn llai nag **£11 miliwn** i gynnal a chadw eu fflyd.

Yn 2019-20, teithiodd y gwasanaethau brys dros **41.6 miliwn** o filltiroedd.

Argymhellion

- 14 Mae ein hargymhellion wedi'u bwriadu i helpu i gynorthwyo'r Cyd-grŵp Gwasanaethau Brys i gynyddu i'r eithaf y cyfleoedd ar gyfer mwy o gydweithio i wneud defnydd gwell o adnoddau ond hefyd i barhau i ddiogelu pobl a chymunedau ledled Cymru.

Argymhellion

Yn **Rhan 2** rydym yn nodi, er ei bod yn bwysig bod gwasanaethau brys yn cydymffurfio â deddfwriaeth berthnasol ar ddiogelu data, bod angen iddynt hefyd rannu data i sicrhau bod dinasyddion yn cael gwasanaethau effeithlon ac effeithiol. Er nad yw'r ddau beth yma'n nacau ei gilydd, mae ansicrwydd ynghylch cyfrifoldebau diogelu data'n peri i rai swyddogion beidio â rhannu data, hyd yn oed lle ceir cytundeb i ddarparu gwybodaeth ar gyfer partneriaid.

- A1 Rydym yn argymhell bod y Cyd-grŵp Gwasanaethau Brys yn darparu hyfforddiant diweddarau ar gyfer rheolwyr gwasanaethau i sicrhau eu bod yn gwybod pryd y gallant rannu data a pha ddata y gallant ei rannu ac na allant ei rannu.
- A2 Rydym yn argymhell bod y Cyd-grŵp Gwasanaethau Brys yn adolygu ac yn diweddarau protocolau rhannu data i sicrhau eu bod yn cynorthwyo gwasanaethau i gyflawni eu cyfrifoldebau rhannu data.

Argymhellion

Yn **Rhan 3** rydym yn adolygu cynlluniau ar gyfer cydweithio yn y dyfodol rhwng gwasanaethau brys ac yn nodi cyfleoedd i wella'r modd y caiff prosiectau eu cynllunio a'u rheoli i gynyddu'r budd a'r effaith i ddinasyddion sy'n deillio o gydweithio gwell.

- A3 Rydym yn argymell bod y Bwrdd Cydweithio Strategol yn adolygu cynlluniau ffrydiau gwaith i sicrhau eu bod yn rhai CAMPUS a'u bod yn canolbwyntio ar gyflawni'r deilliannau cywir.
- A4 Rydym yn argymell bod y Bwrdd Cydweithio Strategol yn cyflwyno ac yn darparu adnoddau digonol ar gyfer trefniadau rheoli prosiectau i gyflawni cynlluniau ffrydiau gwaith er mwyn gallu tracio perfformiad yn effeithiol ond hefyd er mwyn gallu adnabod ble y mae gofyn cymryd camau cywirol.

Yn **Rhan 3** rydym yn ystyried sut y mae'r gwasanaethau brys yn mesur ac yn gwerthuso eu gwaith cydweithredol, ond canfuom fod systemau a data a ddefnyddir i farnu effaith a budd heb gael eu sefydlu eto.

- A5 Rydym yn argymell bod y Cyd-grŵp Gwasanaethau Brys yn cytuno ar linellau sylfaen sy'n dangos hyd a lled y cydweithio ar hyn o bryd a'r gwariant cyfunol ar weithgarwch cydweithredol.
- A6 Rydym yn argymell bod y Cyd-grŵp Gwasanaethau Brys yn sefydlu targedau ar gyfer gweithgarwch yn y dyfodol i allu dangos yn y dyfodol bod arbedion wedi'u cynllunio a gwelliannau'n cael eu cyflawni.
- A7 Rydym yn argymell bod y Cyd-grŵp Gwasanaethau Brys yn adrodd ar berfformiad yn erbyn gweithgarwch a gynlluniwyd i ddangos yr arbedion a'r gwelliannau sy'n cael eu cyflawni ac yn trefnu bod yr wybodaeth hon ar gael yn gyhoeddus i ddarparu sicrwydd ar gyfer pobl yng Nghymru ynghylch ei waith.

Argymhellion

Yn **Rhan 3** rydym yn dod i'r casgliad nad yw llawer o'r cydweithio da rhwng gwasanaethau brys yn cael ei hyrwyddo ac yn cael cyhoedduswydd eang ac nad yw'r Cyd-grŵp Gwasanaethau Brys yn amlwg iawn i'r cyhoedd.

A8 Rydym yn argymhell bod y Cyd-grŵp Gwasanaethau Brys yn cynnal ymgyrch cyhoedduswydd a chodi ymwybyddiaeth i hyrwyddo'i waith blaenorol a'i gynlluniau ar gyfer y dyfodol.

Yn **Rhan 3** rydym yn amlygu ffactorau llwyddiant hollbwysig a gafwyd o adolygiad o gydweithio rhwng gwasanaethau brys ledled Prydain Fawr a all gryfhau dulliau yng Nghymru.

A9 Rydym yn argymhell bod ffrydiau gwaith y Bwrdd Cydweithio Strategol yn defnyddio ein hofferyn hunanfyfyrto i werthuso'u rhaglenni gwaith a nodi ble y mae angen i weithgarwch wella (nodir yr offeryn yn **Atodiad 4**).

**Mae disgwyl i
wasanaethau
brys gydweithio
i wneud defnydd
gwell o adnoddau**

01

- 15 Yn y rhan hon o'r adroddiad, rydym yn nodi disgwyliadau ac argymhellion o adolygiadau diweddar a pholisi'r llywodraeth sy'n hybu cydweithio rhwng gwasanaethau brys. Rydym hefyd yn amlygu graddfa'r cydweithio a'r cyfyngiadau o ran ble y gall cydweithio ac integreiddio ddigwydd.

Nid yw cydweithio ar draws gwasanaethau brys Cymru i wneud y defnydd gorau o adnoddau'n gysyniad newydd ac mae'n tyfu o ran ei bwysigrwydd

- 16 Mae'r gwasanaethau brys wedi bod yn cydweithio'n agos i ddarparu gwasanaeth gwell ar gyfer y cyhoedd am flynyddoedd lawer. Mae mentrau partneriaeth arloesol wedi arbed arian, wedi lleihau amseroedd ymateb lleol ac wedi cyfrannu at ddiogelu'r cyhoedd. Yn y bôn, dim ond trwy gydweithio effeithiol wrth gynllunio ar gyfer argyfwng a/neu ymateb iddo y gall gwasanaethau golau glas gyflawni eu cyfrifoldebau statudol yn effeithiol.
- 17 Fe wnaeth Adolygiad Knight³ a gyhoeddwyd gan Lywodraeth y DU yn 2013 a'r adroddiad yn 2016 gan Weithgor Cydweithio'r Gwasanaethau Brys sy'n cwmpasu'r DU gyfan⁴ ill dau amlinellu llawer o'r gwaith da sydd wedi deillio o gydweithio rhwng y gwasanaethau brys. Er eu bod yn canolbwyntio ar Lloegr yn bennaf, mae llawer o'r canfyddiadau'n berthnasol i Gymru. Fodd bynnag, fe wnaethant hefyd nodi cyfleoedd ar gyfer gwella i gynyddu effeithlonrwydd a gwneud defnydd gwell o adnoddau.
- 18 Mae'r disgwyliad bod gwasanaethau brys yn Lloegr yn cydweithio'n agosach yn rhannol yn adlewyrchu'r ddyletswydd i gydweithio a gyflwynwyd gan Ddeddf Plismona a Throseddu 2017 yn Lloegr. O dan adrannau 1 – 5 y Ddeddf mae'n ofynnol i'r gwasanaethau heddlu, tân ac achub ac ambiwlans gydweithio wrth gyflawni eu swyddogaethau, ac mae hyn wedi ysgogi twf mewn cydweithio rhwng gwasanaethau brys.

3 [Canfyddiadau o'r adolygiad o fesurau effeithlonrwydd a gweithrediadau mewn awdurdodau tân ac achub yn Lloegr](#), Adran Cymunedau a Llywodraeth Leol Llywodraeth y DU, Mai 2013

4 [Trosolwg Cenedlaethol Gweithgor Cydweithio'r Gwasanaethau Brys](#), 2016

- 19 Yn yr un modd, mae Fframwaith Cenedlaethol y Gwasanaethau Tân ac Achub 2016⁵ yn nodi y bydd Llywodraeth Cymru yn hybu cydweithio rhwng gwasanaethau tân ac achub ac asiantaethau eraill er budd gwella diogelwch. Yn ddiweddarach, ym mis Mawrth 2021⁶ ac ym mis Rhagfyr 2021⁷ fe gyhoeddodd Llywodraeth Cymru ddatganiadau ysgrifenedig ar ehangu rôl diffoddwyr tân, fel modd i ddefnyddio'r sgiliau a'r galluoedd sydd gan ddiffoddwyr tân yn well i sicrhau deilliannau iechyd gwell ond hefyd i wneud defnydd mwy effeithlon ac effeithiol o adnoddau. Mae gweinidogion wedi nodi'n glir bod arnynt eisiau gweld cydweithio rhwng y gwasanaethau brys yn mynd ymhellach ac yn datblygu'n gyflymach.
- 20 Mae'r adolygiadau a datganiadau hyn a rhai eraill yn y gorffennol wedi nodi nifer o fanteision sy'n deillio o gydweithio cynyddol rhwng gwasanaethau brys, sef:
- gwella cyfathrebu, yr ymateb brys a'r modd yr amserlennir personél, gan gynnwys trefniadau cilyddol ar gyfer cymorth gweithredol, hyfforddiant, darpariaeth frys ac ystafelloedd rheoli;
 - hwyluso arbenigedd o ran sgiliau, gwasanaethau a chryfhau capasiti mewn swyddogaethau cefn swyddfa a chreu cyfleoedd i wneud defnydd gwell o wasanaethau neu offer arbenigol a'u rhannu;
 - cynyddu'r gallu i wario a'r cyfleoedd i wneud arbedion trwy gomisiynu a chaffael nwyddau, gwasanaethau ac offer ar y cyd; a
 - chynorthwyo gydag 'uwchgynllunio' ar gyfer rhanbarth daearyddol ehangach a chyfleoedd i wneud defnydd gwell o asedau cyfredol, gan resymoli canolfannau, cynllunio cydgyfleusterau newydd a moderneiddio systemau cyfathrebu a TGCh.
- 21 Mae'r angen am gydlynu ac integreiddio gwell yn deillio o rai heriau sylfaenol, megis:
- galw cynyddol a ysgogir gan newid demograffig;
 - lluosogi'r 'problemau drwg' lle mae angen i gyrff cyhoeddus weithio ar y cyd i fynd i'r afael ag anghenion cymhleth;
 - darnio cyfrifoldebau gwasanaethau cyhoeddus gyda thwf cyrff cynllunio a chyflawni lleol, rhanbarthol a chenedlaethol;
 - adnoddau ariannol cyfyngedig; a
 - disgwyliadau cynyddol o du'r cyhoedd.

5 [Fframwaith Cenedlaethol y Gwasanaethau Tân ac Achub 2016](#), Llywodraeth Cymru, Tachwedd 2015

6 [Datganiad ysgrifenedig ar ehangu rôl diffoddwyr tân](#), Llywodraeth Cymru, Mawrth 2021.

7 Ar 6 Rhagfyr 2021 fe gyhoeddodd Prif Gynghorydd Tân ac Achub Cymru ei adolygiad manwl o [ehangu rôl diffoddwyr tân yng Nghymru](#) ac fe gyhoeddodd y Dirprwy Weinidog dros Bartneriaeth Gymdeithasol [ddatganiad ysgrifenedig ar ehangu rôl diffoddwyr tân](#).

- 22 Daw'r newidiadau hyn â heriau cyffredin yn eu sgîl sydd yn ei dro'n golygu bod angen ymateb cyffredin er mwyn cyflawni deilliannau gwell i bobl a chymunedau ledled Cymru.
- 23 Hefyd, mae deddfwriaeth a gyflwynwyd gan Senedd Cymru'n ei gwneud yn ofynnol i wasanaethau golau glas gydweithio'n well gyda'i gilydd a chyda chyrrff cyhoeddus eraill neu'n eu hannog i wneud hynny i fynd i'r afael â rhai o'r heriau mawr sy'n wynebu'r wlad. Er enghraifft, Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 a Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014. Mae deddfwriaeth o'r fath yn pwysleisio rôl allweddol gwasanaethau brys ym mywyd cyhoeddus Cymru a'u cyfraniad hanfodol i ddiwallu angen a chadw pobl yn ddiogel.
- 24 Er bod Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol yn cynnwys Awdurdodau Tân ac Achub fel cyrff cyfrifol, nid yw hyn yn ymestyn i wasanaethau brys eraill. Mae'r heddlu a Chomisiynwyr Heddlu a Throseddau'n wahoddedigion statudol i Fyrddau Gwasanaethau Cyhoeddus, ond nid yw hynny'n wir am Ymddiriedolaeth GIG Gwasanaethau Ambiwylans Cymru. Yn y cyfamser, nid yw'r Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant yn cynnwys gwasanaethau tân ac achub o fewn ei chylch gwaith. Er gwaethaf yr anghysonderau hyn, mae'r holl gyrrff yn ymrwymedig i weithio i wireddu uchelgeisiau'r ddeddfwriaeth.

Mae gan wasanaethau brys gyfrifoldebau ac atebolrwydd gwahanol sy'n dylanwadu ar hyd a lled a chyflymder cydweithio

- 25 Er y gall cydweithio helpu i ddatrys rhai o'r heriau sy'n wynebu gwasanaethau cyhoeddus yr 21ain ganrif, nid yw cyflawni manteision o'r fath yn hawdd oherwydd problemau cysylltiedig sicrhau atebolrwydd, rheoli cymhlethdod, ymdopi â galwadau sy'n newid ac anawsterau mesur llwyddiant. Hefyd, er eu bod yn dod dan ymbarél eang 'gwasanaethau golau glas', mae'r gwasanaethau heddlu, ambiwlans a tân ac achub yn ddiwylliannol wahanol ac mae ganddynt fodelau llywodraethu, cyfrifoldebau a ffyrdd o weithio sy'n wahanol.
- 26 O ganlyniad, ni fyddem yn disgwyl gweld cydweithio ar bopeth y mae gwasanaethau 'golau glas' yn ei wneud. Ceir pethau na ddylent gydweithio arnynt yn ogystal â phethau y dylent gydweithio arnynt. Y 'Continwrm Cydweithio' yw'r enw a ddefnyddiwn ar gyfer hyn (**Arddangosyn 2**).

Arddangosyn 2: y 'Continwmm Cydweithio' ar gyfer gwasanaethau brys

Gweithio annibynnol

Gweithio sy'n benodol i gorff nad yw'n cael unrhyw ddylanwad ar na chan bartner arall ymhlith y gwasanaethau brys. Caiff penderfyniadau ynghylch sut i gyflawni'r swyddogaethau hyn eu gwneud gan y sefydliad unigol. Mae enghreifftiau'n cynnwys trosglwyddo cleifion, patrolau plismona ac ymweliadau diogelwch tân yn y cartref.

Gweithio dibynnol

Mae'n cydnabod pwysigrwydd cyfnewid gwybodaeth rhwng y gwasanaethau brys er budd i bob un ohonynt a gweithio mewn ffyrdd i gyflawni pwrpas cyffredin. Er enghraifft, wrth ymateb i wrthdrawiadau traffig ffyrdd a digwyddiadau llosgi bwriadol.

Cydweithio

Lle mae sefydliadau'n rhannu adnoddau - arian, staff ac adeiladau - i helpu i gryfhau capasiti ac er budd i bob un ohonynt. Er enghraifft, creu ystafelloedd rheoli ar y cyd, gwasanaethau a gydleolir a gweithredu contractau ar y cyd i gynnal a chadw fflyd. Er bod cydweithio'n dod â gwahanol ddisgyblaethau ynghyd, mae ffiniau proffesiynol, adnabyddiaeth broffesiynol ac ymreolaeth broffesiynol yn cael eu cynnal. Mae cydweithio da'n aml yn un o'r rhagamodau angenrheidiol ar gyfer integreiddio.

Integreiddio

Lle mae dau neu fwy na dau wasanaeth brys wedi cael eu cyfuno'n ffurfiol ac yn cydweithio fel rhan o un endid dan un strwythur llywodraethu, rheoli a darparu. O ganlyniad, bydd integreiddio'n golygu bod gwahaniaethau rhwng rolau a chyfrifoldebau'n fwriadol yn dod yn aneglur a bod strwythurau cymorth sefydliadol cyffredin, megis rheoli, taliadau, protocolau, polisiau a chymorth, yn cael eu creu.

- 27 Ceir hefyd rai materion strwythurol sylfaenol sy'n gallu lleihau'r potensial ar gyfer cydweithio. Mae Ymddiriedolaeth GIG Gwasanaethau Ambiwylans Cymru'n sefydliad wedi'i gomisiynu a oruchwylir gan Lywodraeth Cymru ac sy'n ymateb yn bennaf i ofynion y GIG yng Nghymru a byrddau iechyd lleol. Gall hyn gyfyngu ar y cwmpas a'r raddfa bosibl ar gyfer cydweithio oherwydd blaenoriaethau a threfniadau ariannu a chomisiynu gwahanol o fewn y gwasanaeth iechyd. Mae gwasanaethau tân ac achub yn atebol i Lywodraeth Cymru ac yn ymateb i'w blaenoriaethau polisi hi. Fodd bynnag, nid yw cyfiawnder troseddol a phlisma wedi'u datganoli, ac mae'r gwasanaethau heddlu'n ymateb i'r agenda a bennir gan y Swyddfa Gartref nad yw wastad yn gyson ag agenda Llywodraeth Cymru.
- 28 Yn ymarferol, gellir dweud y canlynol am y gwasanaethau 'golau glas':
- maent yn gweithredu ar olion traed gwahanol – mae Ymddiriedolaeth GIG Gwasanaethau Ambiwylans Cymru'n gorff Cymru gyfan, ond mae'r gwasanaethau heddlu a tân ac achub yn gweithio ar olion traed rhanbarthol. Dim ond yng Ngogledd Cymru y mae'r ffin ar gyfer y gwasanaethau heddlu a tân ac achub yr un fath. Er bod gan Ymddiriedolaeth GIG Gwasanaethau Ambiwylans Cymru hybiau rhanbarthol, nid yw'r rhain yn mapio'n daclus i'r olion traed ar gyfer gwasanaethau heddlu a tân ac achub; ac
 - mae ganddynt fodelau llywodraethu gwahanol – mae pob gwasanaeth heddlu'n atebol i Gomisiynydd Heddlu a Throsedd, mae gan Ymddiriedolaeth GIG Gwasanaethau Ambiwylans Cymru Fwrdd sy'n cynnwys Cadeirydd, Cyfarwyddwyr Anweithredol, y Prif Weithredwr a phedwar Cyfarwyddwr Gweithredol; ac mae gan y gwasanaethau tân ac achub ill tri Awdurdod sy'n cynnwys cynrychiolwyr o'u hawdurdodau lleol cyfansoddol.

**Pa mor dda y mae'r
gwasanaethau
brys yn cydweithio
ar hyn o bryd**

02

Tudalen y pecyn 215

- 29 Yn y rhan hon o'r adroddiad, rydym yn nodi'n fyr beth yw rôl arweinyddiaeth bwysig y Cyd-grŵp Gwasanaethau Brys sy'n rhoi cyfeiriad ac yn pennu blaenoriaethau ar gyfer cydweithio yn y dyfodol. Rydym yn adolygu sut y mae gwasanaethau brys yng Nghymru'n cydweithio ar hyn o bryd i ddefnyddio'u hadnoddau'n well. Rydym yn crynhoi'r cynnydd hyd yma ac yn amlygu ble y mae cydweithio'n digwydd mewn perthynas â gwneud defnydd gwell o ystadau, fflyd, swyddi ar y cyd, gwasanaethau a gydleolir a rhannu gwybodaeth yn well. Y rhain yw'r eitemau 'gwerthfawr' sy'n cynnig y cyfleoedd mwyaf i wireddu arbedion a gwneud y defnydd gorau o adnoddau.

Mae'r Cyd-grŵp Gwasanaethau Brys yn darparu arweinyddiaeth ar gyfer cydweithio, ond nid oes blaenoriaeth o gwbl i symud tuag at wasanaethau sydd wedi'u hintegreiddio'n fwy llawn

- 30 Mae'r Cyd-grŵp Gwasanaethau Brys yn dwyn ynghyd yr arweinwyr uchaf eu rheng yn y gwasanaethau brys yng Nghymru. Mae'r Cyd-grŵp yn ystyried eu cyfraniad i argyfyngau sifil posibl, gwaith atal terfysgaeth ac yn canolbwyntio ar fynd i'r afael â'r materion traws-wasanaeth ehangach sydd o fudd cyffredin iddynt. Mae'r Cyd-grŵp yn cynnwys penderfynwyr allweddol: y pedwar Prif Gwnstabl, y tri Phrif Swyddog Tân a Phrif Weithredwr Ymddiriedolaeth GIG Gwasanaethau Ambiwlans Cymru. Yn mynychu fel sylwedyddion mai Prif Weithredwr y GIG yng Nghymru, uwch swyddogion Llywodraeth Cymru ac uwch arweinwyr milwrol yng Nghymru.
- 31 Mae'r Cyd-grŵp Gwasanaethau Brys yn parhau i fod â rôl allweddol o ran cydlynu ymatebion gwasanaethau brys i'r pandemig, ac mae'r cydweithrediad rhwng aelodau wedi helpu i feithrin perthnasoedd gweithio agosach. Mae pwysigrwydd perthnasoedd cryf rhwng uwch arweinwyr yn amlwg gyda'r llwyddiant hyd yma i ddatblygu syniadau'n ymgyrchoedd o fewn amser byr sydd wedi cael cefnogaeth sefydliadau unigol ac wedi cael effaith arwyddocaol. Gwelwyd hyn yn fwyaf diweddar pan lanswyd cydymgyrch gwybodaeth mewn perthynas â thrais yn erbyn personél y gwasanaethau brys⁸. O fewn deufis i amlygu materion, cafodd yr ymgyrch ei sefydlu a'i gyflwyno i gyd-daro ag ailagor tafarndai yn dilyn llacio'r cyfyngiadau COVID-19 yn flaenorol. Fe wnaeth yr ymgyrch ennyn diddordeb gan bartneriaid yn Lloegr.

8 Ymgyrch 'Gweithwch gyda ni, nid yn ein herbryn', Erthygl Ymddiriedolaeth GIG Gwasanaethau Ambiwlans Cymru, Mai 2021.

- 32 Mae aelodau o'r Cyd-grŵp Gwasanaethau Brys y siaradom ni gyda hwy hefyd yn cydnabod pwysigrwydd arweinyddiaeth o ran gwneud cydweithio ac integreiddio'n realiti, ac maent hwy o'r farn bod y grŵp yn hanfodol i wireddu'r uchelgeisiau a chyflawni'r disgwyliadau hyn. Gyda hyn mewn cof y mae'r Cyd-grŵp Gwasanaethau Brys wedi datblygu Cydgynllun Cydweithio Strategol ac wedi penodi swyddog i gydlynu gwaith argyfyngau sifil posibl a chydweithio'r Cyd-grŵp yn ddiweddar. Mae Rhan 3 o'n hadroddiad yn ystyried gwaith y Cyd-grŵp Gwasanaethau Brys mewn mwy o fanylder.
- 33 Er bod llawer o fanteision i gydweithio rhwng gwasanaethau brys, mae hefyd yn dod â heriau yn ei sgîl, ac ni ellir tanamcangyfrif y rhain. Mae hefyd yn amlwg, er bod ymrwymiad i gryfhau partneriaethau a gwneud mwy o waith cydweithredol, nad yw'r Cyd-grŵp Gwasanaethau Brys yn mynd ar drywydd integreiddio ar yr adeg hon.
- 34 Fe wnaeth staff y cyfwelom ni â hwy o'r gwasanaethau brys yng Nghymru, Llywodraeth Cymru a rhanddeiliaid eraill amlygu rhai risgiau a allai ddeillio o integreiddio gwasanaethau â chyfrifoldebau gwahanol a gwyro sefydliadau oddi wrth eu diben craidd yn ystod y pandemig. Roedd llawer o staff golau glas y siaradom ni gyda hwy hefyd yn teimlo na fyddai cost mynd ar drywydd integreiddio'n arwain at fanteision ystyrlon o ran arbed arian, nac at wella ansawdd ac ymatebolrwydd gwasanaethau i gyflawni deilliannau gwell i bobl yng Nghymru.

Mae'r Gwasanaethau Brys yn cydweithio i wneud defnydd gwell o'u hystâd, ond mae graddfa'r cydweithio wedi bod yn gyfyngedig

- 35 Mae rhannu swyddfeydd ac adeiladau yn faes a nodir yn aml fel y man cychwyn ar gyfer cydweithio gwell. Mae'n cynnig mwy o hyblygrwydd i wasanaethau brys o ran eu hystâd, y costau sy'n gysylltiedig â rheoli a rhedeg adeiladau ac o ran trefnu'r modd y darperir gwasanaethau. Mae rhannu swyddfeydd hefyd yn darparu'r cyfle ar gyfer rhwydweithio, cymysgu a dysgu ac mae'n rhoi mynediad gwell i sefydliadau ar bartneriaid allweddol a all helpu i gefnogi eich gwaith. Ceir cyfleoedd gwell i rannu gwybodaeth er mwyn cryfhau cydnerthedd mewn gwasanaethau.

- 36 Ar y cyfan, mae 597 o adeiladau a berchnogir gan y gwasanaethau golau glas yng Nghymru ac 87 o adeiladau eraill gan yr ymatebwyr brys a enwir⁹. O'r adeiladau hyn, mae 541 yn orsafoedd, y mae sefydliad yn cychwyn ohonynt i ymateb i ddigwyddiad. Ar y cyfan, mae ychydig o dan 7% o'r 684 o adeiladau hyn yn cael eu rhannu ar hyn o bryd rhwng dau neu fwy na dau wasanaeth brys a/neu ymatebydd brys (**Arddangosyn 3**). Mae cyfleoedd i wasanaethau ac ymatebwyr brys wneud defnydd gwell o eiddo tirol trwy fwy o gydleoli.

Arddangosyn 3: nifer yr adeiladau a berchnogir, a brydlesir ac a rennir gan wasanaethau brys ac ymatebwyr brys yng Nghymru o ran y sefyllfa ar 31 Mawrth 2021

Mae'r gwasanaethau brys ac ymatebwyr brys yn rheoli nifer fawr o adeiladau ledled Cymru, ond mae lefel y cydleoli wedi bod yn gyfyngedig hyd yma

Sefydliad	Nifer yr adeiladau a berchnogir	Nifer yr adeiladau a berchnogir neu a brydlesir gan y sefydliad a enwir sydd ag un neu fwy nag un gwasanaeth neu ymatebydd brys arall yn gweithio ohonynt	Cyfran yr adeiladau a berchnogir sy'n cael eu rhannu
Heddlu Dyfed Powys	53	1	1.9%
Heddlu Gwent	52	1	1.9%
Heddlu Gogledd Cymru	58	6	10.3%
Heddlu De Cymru	103	1	1.0%
Gwasanaeth Tân ac Achub Canolbarth a Gorllewin Cymru	122	3	2.5%
Gwasanaeth Tân ac Achub Gogledd Cymru	49	8	16.3%

⁹ Nid yw hon yn rhestr gynhwysfawr a bydd gan gyrff eraill sy'n gallu ymateb i argyfwng adeiladau y maent yn gweithredu ohonynt. Dyma'r rhai a adnabuwyd fel y rhai sy'n bennaf yn gweithio ar y cyd gyda gwasanaethau golau glas a brys i wneud defnyddio ystâd.

Sefydliad	Nifer yr adeiladau a berchnogir	Nifer yr adeiladau a berchnogir neu a brydlesir gan y sefydliad a enwir sydd ag un neu fwy nag un gwasanaeth neu ymatebydd brys arall yn gweithio ohonynt	Cyfran yr adeiladau a berchnogir sy'n cael eu rhannu
Gwasanaeth Tân ac Achub De Cymru	50	8	16%
Ymddiriedolaeth GIG Gwasanaethau Ambiwylans Cymru	110	15	13.6%
SCBBA	30	0	0%
Chwilio ac achub	14	2	14.3%
Gwylwyr y Glannau	43	2	4.7%
CYFANSWM	684	47	6.9%

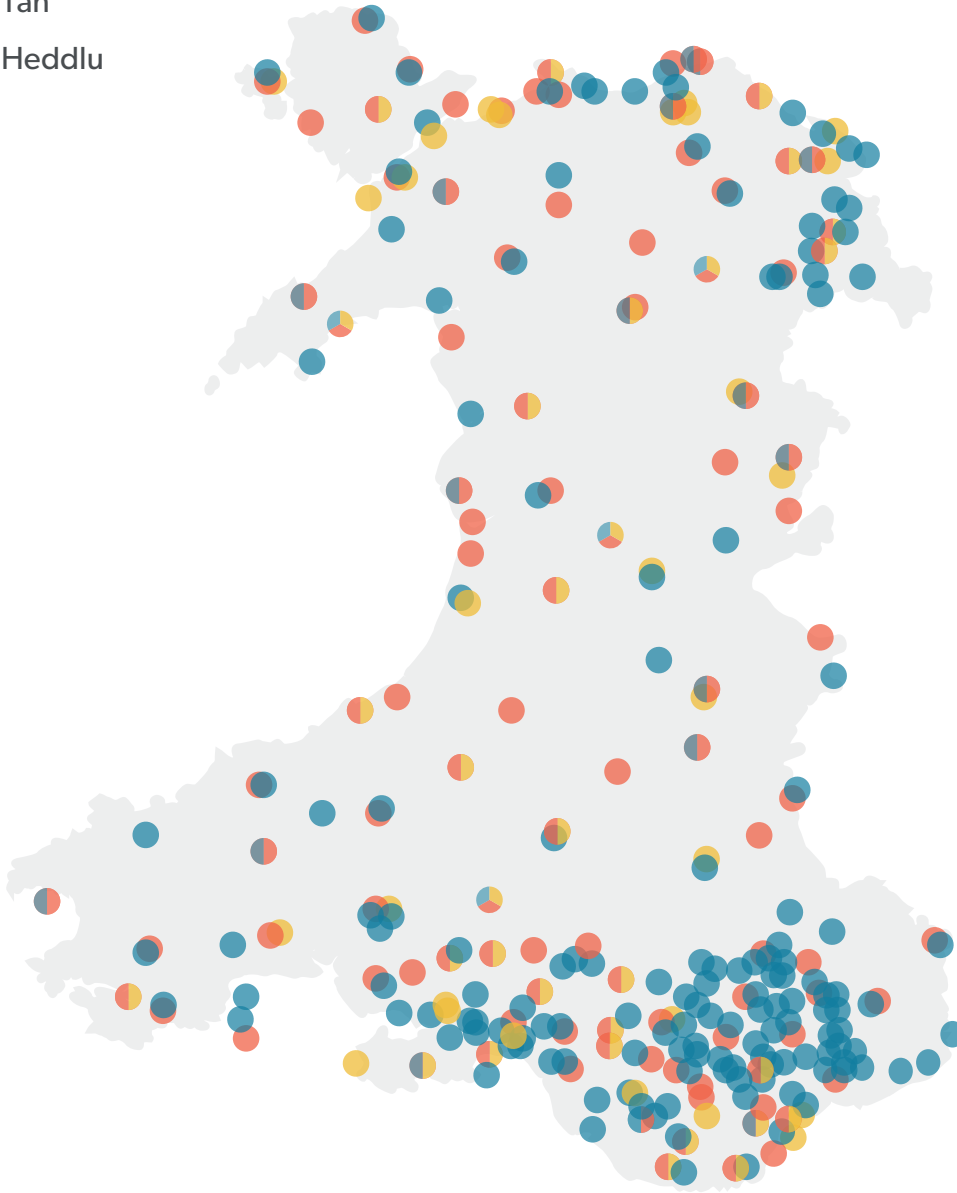
Ffynhonnell: Offeryn data Archwilio Cymru

- 37 Mae llawer o enghreifftiau o Ymddiriedolaeth GIG Gwasanaethau Ambiwylans Cymru'n cydleoli mewn gorsafoedd tân gan ddefnyddio'r canolfannau hyn fel y byddent yn defnyddio gorsaf ambiwlansys am eu bod yn cynnig lle i barcio, tanwydd ac ardaloedd i griwiau orffwys. Er enghraifft, yng Ngogledd Cymru mae'r Ymddiriedolaeth yn rhannu gorsafoedd tân yn Wrecsam, Bangor, Llandudno a Cholwyn; ac yn Ne Cymru ym Maesteg, Pontyclun, Caerffili, Y Barri ac amryw leoliadau yng Nghaerdydd. Mae nifer lai o gydleoliadau'n cynnwys y gwasanaeth heddlu, a all fod yn hanfodol bwysig mewn ardaloedd gwledig i gadw presenoldeb lleol. Er enghraifft, mae Heddlu Gogledd Cymru a Gwasanaeth Tân ac Achub Gogledd Cymru'n rhannu adeiladau yn Nhywyn, Nefyn, Glannau Dyfrdwy a Phrestatyn.

- 38 Yn yr un modd, mae Gwasanaeth Tân ac Achub Canolbarth a Gorllewin Cymru'n rhannu cyfleuster gyda Heddlu Dyfed Powys a'r Weinyddiaeth Gyfiawnder yn Llandrindod ac mae hefyd yn rhannu cyfleusterau gydag Ymddiriedolaeth GIG Gwasanaethau Ambiwylans Cymru mewn nifer o leoliadau yn Abertawe. Ceir rhai enghreifftiau da hefyd o wasanaethau ac ymatebwyr brys yn rhannu adeiladau. Mae Cyd-orsaf Gwasanaethau Brys Llanilltud Fawr yn cydleoli gyda Gwasanaeth Tân ac Achub De Cymru, Ymddiriedolaeth GIG Gwasanaethau Ambiwylans Cymru, Heddlu De Cymru a Gwarchodwyr Glannau EM.
- 39 Trwy ein hofferyn geo-fapio rydym wedi plotio lleoliad holl adeiladau'r gwasanaethau brys yng Nghymru. Dengys hyn, mewn nifer o leoliadau, fod adeiladau safleoedd y gwasanaethau brys yn agos iawn at ei gilydd. Er enghraifft, ceir 72 o adeiladau gwasanaethau brys o fewn 10 milltir i ganol tref Pontypridd, 51 o fewn 10 milltir i ganol dinas Abertawe, 24 o fewn 10 milltir i Fangor ac 20 o fewn 10 milltir i ganol Wrecsam¹⁰. Mae **Arddangosyn 4** yn darparu ciplun daearyddol o adeiladau'r gwasanaethau brys ledled Cymru.

Arddangosyn 4: adeiladau'r gwasanaethau brys yn ôl y sefyllfa ar 31 Mawrth 2021

- Ambiwllans
- Tân
- Heddlu

Ffynhonnell: Offeryn data Archwilio Cymru

- 40 Ni fydd pob safle'n addas ar gyfer cydleoli a dylai safle gorsafoedd wastad fod yn seiliedig ar gynllunio gweithredol a chynllunio ar gyfer risgiau, ond mae angen i gyfleoedd i gydleoli gwasanaethau brys fod yn ganolog i'r ystyriaethau hyn. Hefyd, mae angen ystyried gwerthu adeiladau sydd dros ben i greu cyllid i'w ail-fuddsoddi fel rhan o'r broses benderfynu hon. Rydym ni'n credu bod cyfleoedd amlwg i wneud defnydd gwell o ystâd gyfunol y gwasanaethau brys ac ymatebwyr brys wrth edrych tua'r dyfodol.

Mae gwaith ar y cyd ar fflyd yn gyfyngedig ac mae cyfleoedd i wneud defnydd gwell o adnoddau

- 41 Mae gwasanaethau brys yn gyfrifol am fflydoedd cerbydau enfawr. Wrth i reolwyr fflyd foderneiddio'u fflydoedd, ceir cyfleoedd i gydweithio i rannu adnoddau a lleihau costau. Mae **Arddangosyn 5** yn amlygu bod gwasanaethau brys yn defnyddio 3,917 o gerbydau ar 31 Mawrth 2020 a'u bod, ar y cyd, wedi gwario bron i £11 miliwn ar gynnal a chadw fflyd yn 2019-20¹¹. O'r ffigwr hwn, mae oddeutu 50% o'r gwariant gan Ymddiriedolaeth GIG Gwasanaethau Ambiwylans Cymru, ond nid yw'n amlwg ar unwaith o'n gwaith maes pam eu bod yn gwario symiau sylweddol uwch na gwasanaethau brys eraill.

Arddangosyn 5: costau fflyd, cynnal a chadw a milltiroedd y gwasanaethau brys ar 31 Mawrth 2020

Mae'r gwasanaethau brys yn rheoli nifer fawr o gerbydau ac yn buddsoddi swm sylweddol o arian yn fflyddol mewn cynnal a chadw fflyd.

Sefydliad	Cyfanswm y cerbydau	Cyfanswm cost cynnal a chadw cerbydau (yn fflyddol)	Cost cynnal a chadw fflyddol gyfartalog y cerbyd	Cyfanswm milltiroedd ar ddiwedd y fflyddyn
Heddlu Dyfed Powys	465	£1,352,255	£2,908	5,276,328
Heddlu Gwent	400	£744,405	£1,861	5,695,410
Heddlu Gogledd Cymru	595	£551,750	£927	10,364,506
Heddlu De Cymru	867	£1,625,000	£1,874	10,235,034
Gwasanaeth Tân ac Achub Canolbarth a Gorllewin Cymru	378	£527,011	£1,394	1,990,779

11 Mae'r modd y mae gwasanaethau brys yn cyfrifo cyfanswm costau cynnal a chadw a milltiroedd cerbydau'n amrywio. Nid yw rhai'n cynnwys cost darnau, gorbenion, costau staffio mewnol ac atgyweirio difrod ar ôl damweiniau (gan bod peth o'r gwaith yn cael ei roi ar gontract allanol). Yn yr un modd, nid yw rhai gwasanaethau brys yn cynnwys rhai cerbydau arbenigol, ac ar rai achlysuron maent yn amcangyfrif milltiroedd oherwydd cyfyngiadau meddalwedd.

Sefydliad	Cyfanswm y cerbydau	Cyfanswm cost cynnal a chadw cerbydau (yn flynyddol)	Cost cynnal a chadw flynyddol gyfartalog y cerbyd	Cyfanswm milltiroedd ar ddiwedd y flwyddyn
Gwasanaeth Tân ac Achub Gogledd Cymru	223	£201,726	£905	1,870,533
Gwasanaeth Tân ac Achub De Cymru	408	£504,025	£1,235	2,373,689
Ymddiriedolaeth GIG Gwasanaethau Ambiwlans Cymru	581	£5,482,775	£9,437	3,814,605
Cyfanswm	3,917	£10,988,947	£2,805	41,620,884

Ffynhonnell: Offeryn data Archwilio Cymru.

- 42 Mae cydweithio'n cynnig manteision y tu hwnt i gyflawni effeithlonrwydd ariannol. Er enghraifft, bydd rhannu gwybodaeth a sgiliau gyda phartneriaid yn gwella galluedd a chapasiti, a gall helpu i roi ysgogiad i arloesi ar draws y gwasanaethau brys i sicrhau bod y fflyd yn barod ar gyfer y dyfodol. Mae cydweithio ar gynnal a chadw'n cynyddu darbodion maint ac yn ei gwneud yn bosibl cael mynediad gwell at arbenigwyr a hyfforddiant a chymorth mwy cynhwysfawr. Mae lleihau achosion o ddyblygu rhwng swyddogaethau caffael a chytuno ar fanylebau cyffredin ar gyfer fflyd yn un ffordd o arbed arian a gwella cydnerthedd, yn enwedig o ystyried, y tu allan i fflyd arbenigol megis ambiwlansys ac injans tân, bod gwasanaethau'n defnyddio'r un math o gerbydau i raddau helaeth – ceir a faniau, er enghraifft.
- 43 Hyd yma mae cydweithio rhwng gwasanaethau golau glas mewn perthynas â fflyd wedi bod yn gyfyngedig. Er bod gwaith y cyd-grŵp fflyd rhwng y tri gwasanaeth tân ac achub yn mynd rhagddo'n dda a bod swmp-brynu tanwydd yn dwyn arbedion blynyddol rhwng £70,000 ac £80,000 ar gyfer y pedwar heddlu yn ôl yr amcangyfrifon, mae cyfleoedd o hyd i'r gwasanaethau brys ddatblygu dulliau ar y cyd lle mae caffael, cynnal a chadw, manylebau safonedig, hyfforddiant a phrentisiaethau yn y cwestiwn.

Ychydig o swyddi ar y cyd rhwng y gwasanaethau brys sydd i'w cael, ac nid ydynt yn nodwedd fawr ar ddarparu gwasanaethau

- 44 Gall swyddi a thimau ar y cyd helpu i feithrin diwylliant cydweithredol trwy ei gwneud yn bosibl gwneud penderfyniadau ar y cyd, meithrin tîm yn rheolaidd a gweithio tuag at nod cyffredin. Gall cydweithio yn y ffordd yma gryfhau llif gwybodaeth rhwng sefydliadau, helpu i wella cyfathrebu a rhannu gwersi a ddysgwyd rhwng y gwasanaethau.
- 45 Ar y cyfan, ceir ychydig dros 20,000 o bersonél gwasanaethau brys yng Nghymru (**Arddangosyn 6**). Yn hytrach na chreu swyddi ar y cyd, mae gwasanaethau brys wedi canolbwyntio ar greu gwasanaethau a gydleolir lle mae timau'n cydweithio o un ganolfan. Er enghraifft, ystafell reoli'r Gyd-ganolfan Gwasanaethau Cyhoeddus gyda staff ar y cyd a weithredir rhwng Heddlu De Cymru, Gwasanaeth Tân ac Achub Canolbarth a Gorllewin Cymru a De Cymru sydd wedi'i lleoli ym mhencadlys yr heddlu ym Mhen-y-bont ar Ogwr. Yno, mae gwasanaethau'n cydweithio ond yn cadw annibyniaeth weithredol ac yn atebol i'w priod sefydliadau. Mae cydleoli ar un safle wedi galluogi partneriaid i leihau achosion o ddyblygu wrth ymdrin â galwadau a gwella'r arfer o rannu cudd-wybodaeth.

Arddangosyn 6: gweithlu'r gwasanaethau brys ar 31 Mawrth 2020

Sefydliad	Cwnstabiliaid Arbennig yr Heddlu	Ar alwad	Staff cymorth	Swyddogion Cymorth Cymunedol yr Heddlu	Mewn lifrai	Cyfanswm
Heddlu Dyfed Powys	93		724	139	1,182	2,138
Heddlu Gwent	86		706	163	1,362	2,317
Heddlu Gogledd Cymru	156		998	185	1,591	2,930
Heddlu De Cymru	163		2,037	387	3,174	5,761
Gwasanaeth Tân ac Achub Canolbarth a Gorllewin Cymru		723	214		386	1,323

Sefydliad	Cwnstabiliaid Arbennig yr Heddlu	Ar alwad	Staff cymorth	Swyddogion Cymorth Cymunedol yr Heddlu	Mewn lifrai	Cyfanswm
Gwasanaeth Tân ac Achub Gogledd Cymru		438	147		297	882
Gwasanaeth Tân ac Achub De Cymru		593	325		846	1,764
Ymddiriedolaeth GIG Gwasanaethau Ambiwllans Cymru			531		2,743	3,274
Cyfanswm	498	1,754	5,682	874	11,581	20,389

Ffynhonnell: Offeryn data Archwilio Cymru

- 46 Yn yr un modd, mae Heddlu Dyfed Powys wedi creu Uned Cynllunio Gweithredol ac Argyfyngau Sifil Posibl gyda'i bartneriaid allweddol gan gynnwys gwasanaethau brys. Mae'r Uned wedi'i chydleoli gyda thri chydgysylltydd Fforwm Lleol Cymru Gydnerth yn y Ganolfan Cydgysylltu Strategol ym mhencadlys yr heddlu yng Nghaerfyrddin. Mae ymatebion eraill o ran staffio ar y cyd yn cynnwys swyddogion heddlu wedi'u secondio i weithio mewn unedau troseddau tân a hyfforddiant ymateb meddygol ar gyfer diffoddwyr tân a ddarperir gan Ymddiriedolaeth GIG Gwasanaethau Ambiwllans Cymru. Mae rhywfaint o gydweithio da'n digwydd rhwng gwasanaethau yn yr un maes hefyd. Er enghraifft, cyd-dimau arfau tân yr heddlu, cydwasanaethau fforensig yr heddlu a gweithgarwch gwrthderfysgaeth ar y cyd gan yr heddlu, a chyd-dimau ymchwilio i danau'r gwasanaethau tân ac achub. Hefyd, gwaith ar y cyd ar gyfarpar diogelu personol, lifrai, dylunio fflyd a chaffael.

Mae'r gwasanaethau brys yn rhannu ac yn defnyddio data'n effeithiol i wella amseroedd ymateb a'r defnydd o gerbydau ond nid oes ganddynt ddull effeithiol o reoli pobl agored i niwed

- 47 Mae adweithio i geisiadau am help gan ddinasyddion yn aml yn arwain at ymyriad ar y cyd gan wahanol wasanaethau brys. I sicrhau bod gan ymatebwyr ddealltwriaeth lawn am anghenion a cheisiadau mae'n hanfodol bod gwasanaethau brys yn rhannu data'n briodol ac yn effeithlon. Mae cyfathrebu ystyrllon ac effeithiol rhwng ymatebwyr ac asiantaethau ymatebwyr yn tanategu cydweithio. Mae rhannu gwybodaeth o gymorth gyda dealltwriaeth ac ymwybyddiaeth, sy'n hanfodol i wneud penderfyniadau da.
- 48 I wneud hyn yn dda mae'n ofynnol bod gan wasanaethau golau glas systemau da i gyfnewid gwybodaeth ddibynadwy a chywir ynglŷn â risgiau a bygythiadau. Dylai'r wybodaeth hon fod heb jargon i osgoi dryswch a chamddehongli, a dylai gael ei hegluro gan ddefnyddio terminoleg sy'n gyffredin i bawb. Mae rhannu data'n effeithiol hefyd yn hanfodol i gefnogi'r defnydd o gerbydau¹² ac i optimeiddio ymatebion i sicrhau bod y bobl gywir a'r sefydliadau cywir yn mynd i ymdrin â digwyddiadau.
- 49 Fe wnaeth llawer o bobl y cyfwelom ni â hwy nodi effaith gadarnhaol y mentrau JIGSO¹³ a Throsglwyddo Digwyddiadau Amlasiantaeth (MAIT). Datrysiaid digidol yw JIGSO sydd wedi'i fwriadu i gynorthwyo'r gymuned cydnerthedd i gynllunio ar gyfer digwyddiad mawr neu argyfwng iechyd y cyhoedd ac ymateb iddo. Gwasanaeth yw MAIT sy'n darparu datrysiaid negeseua rhyngasiantaethol diogel, cadarn sydd fwy neu lai'n ddi-oed ar gyfer gwasanaethau brys. Mae JIGSO a MAIT wedi helpu i leihau amseroedd ymateb gweithredol o fwy na thri munud ar gyfer pob achos brys a lleihau'r risgiau o wallau ac oedi, gan alluogi staff rheng-flaen i ganolbwyntio ar y dasg bresennol, gan arbed amser, cost ac achub bywydau. Mae'r ddwy fenter yn defnyddio data cyfeiriadau a ddarperir gan Geoplace¹⁴ fel y ffynhonnell cyfeiriadau a gydnabyddir fel yr un swyddogol yn y DU.

12 Mae'r gyfradd defnyddio cerbydau'n amlygu capasiti fflyd gwasanaethau brys yn erbyn anghenion logistaidd. Er na fyddwch o bosibl yn cyflawni defnydd cerbyd o 100%, bydd y gyfradd defnyddio cerbyd yn gadael i chi nodi capasiti dros ben y fflyd. Mae defnyddio data o'r fath yn amlygu ble y ceir cyfleoedd i ehangu rolau presennol i'r gwasanaethau brys wneud mwy.

13 'JIGSO', y gair Cymraeg ar gyfer math o bos, yw'r enw a roddwyd i'r fenter hon.

14 Mae Geoplace yn defnyddio cyfeiriad Cyfeirnod Eiddo Unigryw (UPRN) safonedig i danategu systemau gorchymyn a rheoli ar gyfer gwasanaethau brys yng Nghymru.

- 50 Mae'r trefniadau cyfredol yn welliant mawr ar yr hen ddull lle'r oedd gwahanol ganghennau o fewn y gwasanaethau brys yn mynd ati'n gorfforol i ddeialu 999 i rannu gwybodaeth am ddigwyddiadau gyda gwasanaethau brys eraill ac mae wedi cyfrannu at rannu data a gwybodaeth yn well i helpu i wella amseroedd ymateb. Yng Nghymru, gwneir dros 300,000 o alwadau'r flwyddyn ar draws y tri gwasanaeth brys ac amcangyfrifir y gallai defnyddio MAIT fod yn arbed dros 18,000 awr o amser staff ystafelloedd rheoli'r gwasanaethau brys a dreulir yn ffonio asiantaethau eraill.
- 51 Fe wnaethom hefyd adnabod rhai heriau parhaus. Ystyrir yn aml bod deddfwriaeth diogelu data'n atal sefydliadau rhag ymgymryd â phrosiectau sy'n golygu defnyddio data personol a sensitif, yn enwedig lle mae gofyn rhannu gwybodaeth gyda phartneriaid. Yn bwysicaf oll, mae pryder ynghylch diogelu data'n arwain at amharodrwydd i gymryd risg ac yn rhwystr i arloesi wrth ddefnyddio data, am bod gwasanaethau'n ofni cael eu cosbi. Mae gwrthwynebiad diwylliannol parhaus i rannu gwybodaeth yn dal i fodoli. Ystyrir bod datblygu protocolau ar y cyd i rannu gwybodaeth am bobl agored i niwed yn flaenoriaeth allweddol ar gyfer y dyfodol.

Sut y mae'r gwasanaethau brys yn bwriadu cydweithio yn y dyfodol

03

Tudalen y pecyn 228

- 52 Mae'r rhan hon o'n hadroddiad yn ystyried cynlluniau'r gwasanaethau brys ar gyfer cydweithio yn y dyfodol trwy Fwrdd Cydweithio Strategol newydd. Mae hefyd yn nodi rhai cyfleoedd i gryfhau'r gwaith hwn, gan gynnwys dysgu gwersi o fentrau cydweithredol yng ngwledydd eraill Prydain Fawr.

Mae'r Cyd-grŵp Gwasanaethau Brys wedi sefydlu Bwrdd Cydweithio Strategol i adnabod a chyflawni cyfleoedd ar gyfer cydweithio yn y dyfodol

- 53 Mae'r Cyd-grŵp Gwasanaethau Brys wedi cytuno ar ffocws priodol yn ei gynllun cydweithio strategol i ddatblygu, cynllunio a chydlynu gwaith i gyflawni camau gweithredu i wneud y defnydd gorau o adnoddau trwy gydweithio – **Arddangosyn 7**. I roi anogaeth ar gyfer cydweithio ehangach a dyfnach, mae'r Cyd-grŵp Gwasanaethau Brys hefyd wedi creu Bwrdd Cydweithio Strategol, gan roi arwydd clir bod newid sylweddol yn ofynnol i wireddu manteision cydweithio ar draws gwasanaethau yn llawn. Mae'r Bwrdd Cydweithio Strategol, a sefydlwyd ym mis Tachwedd 2020, yn cynnwys uwch arweinwyr o sefydliadau ar draws y gwasanaethau heddlu, tân ac ambiwlans yng Nghymru.

Arddangosyn 7: amcanion Cynllun Cydweithio Strategol y Cyd-grŵp Gwasanaethau Brys

- Ystyried materion sydd o fudd i bob gwasanaeth a datblygu mentrau ar y cyd sydd, trwy gydweithio, yn gwella'r modd y darperir gwasanaethau ledled Cymru
- Gwella cydweithrediad a chydgyssylltu rhwng gwasanaethau brys
- Manteisio ar gyfleoedd i gydweithio a rhoi cymorth i ddarparu gwasanaethau brys mewn modd gwell
- Datblygu ffyrdd newydd o gydweithio
- Hyrwyddo mentrau cydweithio rhagweithiol i sicrhau bod y cyhoedd yng Nghymru'n cael yr ymateb mwyaf priodol gan y gwasanaethau brys
- Lleihau nifer a difrifoldeb digwyddiadau niweidiol yr adroddir a rnynt rhwng gwasanaethau brys yng Nghymru
- Cyflawni gwerth am arian i drethdalwyr Cymru trwy roi mentrau cydweithredol cost-effeithiol ar waith

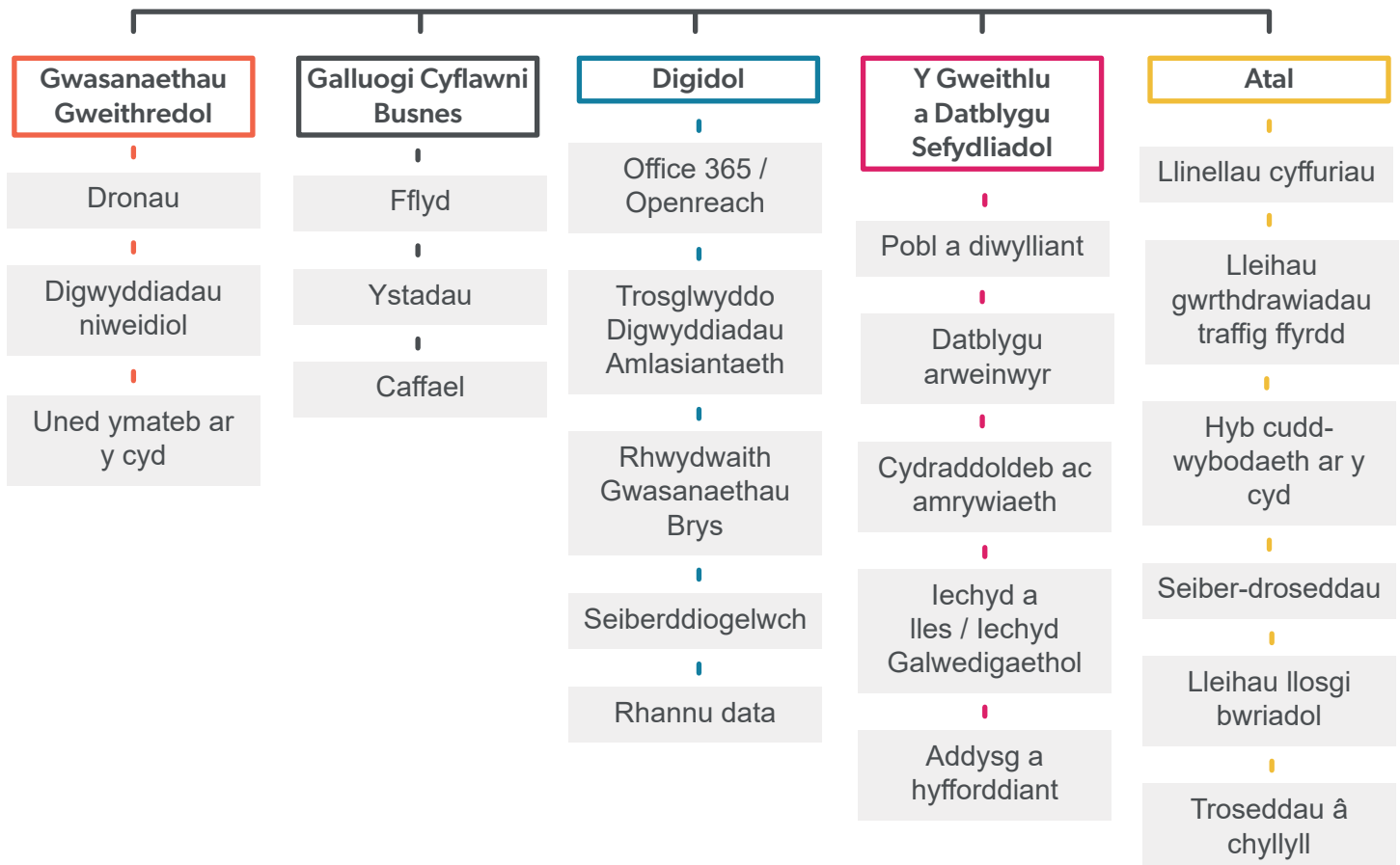

Ffynhonnell: Y Cyd-grŵp Gwasanaethau Brys, Cyd-gynllun Cydweithio Strategol, Fersiwn 1.0, Gorffennaf 2021

- 54 Mae'r Bwrdd Cydweithio Strategol wedi cytuno hefyd ar y tair egwyddor allweddol ar gyfer cydweithio llwyddiannus a fydd yn tanategu'r drefn o flaenoriaethu gweithgareddau yn y dyfodol. Y rhain yw: lleihau risg a niwed i'n cymunedau; galluogi'r broses o wella'r modd y darperir gwasanaethau; a darparu gwerth gwell am arian. Mae'r Bwrdd hefyd wedi cytuno ar ei flaenoriaethau ar gyfer y dyfodol ac wedi'u mapio dan bum ffrwd waith eang (**Arddangosyn 8**). Arweinir pob un o'r pum maes yma – gwasanaethau gweithredol; galluogi cyflawni busnes; digidol; y gweithlu a datblygu sefydliadol; ac atal – gan uwch swyddog o un o'r gwasanaethau brys sy'n bartneriaid.

Arddangosyn 8: ffrydiau gwaith a meysydd blaenoriaeth allweddol y Bwrdd Cydweithio Strategol

Bwrdd Cydweithio Strategol

Ffynhonnell: Y Cyd-grŵp Gwasanaethau Brys, Cyd-gynllun Cydweithio Strategol, Fersiwn 1.0, Gorffennaf 2021

- 55 Mae pum portffolio'r Bwrdd Cydweithio Strategol yn gyson â'r ffordd genedlaethol o feddwl, yn enwedig o ran y dyhead i ehangu rôl diffoddwyr tân ac i'r holl bartneriaid ddatblygu gwasanaethau digidol. Hefyd, mae'r eitemau o wariant 'gwerthfawr' pwysig megis fflyd ac asedau wedi cael eu blaenoriaethu. Y rhain sydd fwyaf tebygol o ddwyn y manteision mwyaf. Hefyd, mae'r pum ffrwd waith yn adeiladu ar arfer cyfredol ac nid ydynt yn bwriadu uno â phwyllgorau a gweithgorau cenedlaethol eraill. Y flaenoriaeth yw defnyddio grwpiau a pherthnasoedd sydd eisoes wedi'u sefydlu ac sy'n gweithio. Bydd rhai ffrydiau gwaith yn parhau i flaenoriaethu gwaith o fewn gwasanaethau, tra bo eraill yn bwriadu cyflawni mentrau cydweithio ar draws y gwasanaethau brys.

Mae cynlluniau ar gyfer cydweithio'n datblygu ond mae rhai o'r rhain yn gyfyngedig o ran eu cwmpas ac nid ydynt yn cael eu hategu gan drefniadau cyson i reoli prosiectau

- 56 Mae pob un o'r pum ffrwd waith wedi bod yn adnabod ac yn cytuno ar feysydd posibl ar gyfer gweithredu yn y tymor byr, y tymor canolig a'r tymor hir, sydd ynddynt eu hunain yn gallu bod yn addasiadau ar raddfa fach, yn ogystal â newidiadau mwy sylweddol ar draws sefydliadau. Mae peth o'r gweithgarwch hefyd yn adeiladu ar, ac yn ceisio cryfhau, trefniadau cydweithio sydd wedi hen ennill eu plwyf – er enghraifft, y gwaith ar y cyd ar leihau llosgi bwriadol a gwaith atal mewn perthynas â diogelwch y ffyrdd – tra bo eraill yn gyfleoedd cydweithredol cwbl newydd megis contractau ar y cyd i gynnal a chadw cerbydau.

- 57 Mewn egwyddor, mae'r Bwrdd Cydweithio Strategol yn amcanu at gyflawni tri phrosiect dan bob ffrwd waith bob blwyddyn. Er bod pob un o'r ffrydiau gwaith yn mynd rhagddi, a bod rhai wedi gwneud cynnydd da, mae'r rhan fwyaf yn dal i adnabod, mapio a chytuno ar eu blaenoriaethau ar gyfer y dyfodol. Ym mis Gorffennaf 2021:
- roedd y ffrwd waith Gwasanaethau Gweithredol wedi adnabod testunau posibl ac wedi cytuno ar arweinwyr ar gyfer gwahanol weithgareddau a chamau gweithredu ond nid oedd wedi cytuno ar gynllun gweithgarwch eto na llinell amser i gyflawni yn ei herbyn.
 - o'i gymharu, roedd Galluogi Cyflawni Busnes wedi cytuno ar raglenni drafft gan amlygu meysydd posibl ar gyfer cydweithio mewn perthynas â fflyd, ystadau a chaffael, er nad oes llinellau amser yn eu lle ar gyfer yr holl weithgareddau.
 - roedd y ffrydiau gwaith digidol ac atal yn gwneud gwaith cwmpasu i bennu llinellau sylfaen ac yn cytuno ar waith i gwblhau eu cynlluniau cydweithio ar gyfer y dyfodol.
 - er bod grŵp y gweithlu a datblygu sefydliadol wedi nodi nifer o feysydd posibl ar gyfer cydweithio, roedd pryderon wedi cael eu codi y bydd cynnydd yn gyfyngedig heb neilltuo adnoddau penodol i gefnogi gweithgarwch.
- 58 Mae'r agenda a bennwyd gan y Bwrdd Cydweithio Strategol yn briodol ac yn canolbwyntio ar sicrhau 'cydberthynas', ond mae arni angen cymorth rheoli prosiectau mwy cadarn a chyson ac fe allai fod yn fwy uchelgeisiol mewn rhai meysydd. Er enghraifft, mae peth o'r gweithgarwch yn canolbwyntio ar ganfod a oes achos dros gydweithio gyda chamau wedi'u disgrifio fel 'mapio gweithgarwch'; 'rhannu gwybodaeth'; 'creu llinell sylfaen'; 'cael cyngor'; 'meincnodi'; 'archwilio cyfleoedd'; 'asesu cymwyseddau'; a 'llunio rhestr'. Mae'r rhain yn darllen fel cynllun i greu cynllun ar gyfer cydweithio, nid cyflawni gwelliant trwy fynd ati i gydweithio.
- 59 O ganlyniad, mae rhai ffrydiau gwaith yn dal i ddewis camau gweithredu posibl ac nid ydynt wedi penderfynu'n derfynol ar eu blaenoriaethau eto. Er bod y math o weithgareddau i'w weld yn gadarn, nid yw wastad yn glir pa ddeiliant yr anelir ato. Mae hyn yn codi cwestiynau pa un a fydd camau gweithredu'n arwain at welliannau ystyrllon, yn enwedig gan nad yw cryn dipyn o'r manylder y mae ei angen i fesur llwyddiant a gwerthuso cynnydd wedi cael ei gytuno eto.

- 60 Er bod y pum ffrwd waith yn canolbwyntio'n fras ar y pethau cywir nid oes ganddynt ddull cyson, y darperir adnoddau ar ei gyfer ac y cytunwyd arno i reoli prosiectau. Mae sefydlu dull cyson, y darperir adnoddau ar ei gyfer, yn hanfodol felly am ei fod:
- yn rhoi arweinyddiaeth a chyfeiriad i brosiectau ac o gymorth i greu cynllun priodol ar gyfer cyflawni mewn perthynas â nodau strategol;
 - yn sicrhau y gosodir disgwyliadau priodol o ran yr hyn y gellir ei gyflawni, erbyn pryd, am faint a'i fod yn sicrhau bod ansawdd beth bynnag sy'n cael ei gyflawni'n taro deuddeg yn gyson;
 - yn sicrhau bod prosesau rheoli prosiect priodol yn cael eu dilyn trwy gydol oes y prosiect ac yn galluogi'r bobl gywir i wneud y pethau cywir, ar yr adeg gywir; ac
 - yn ei gwneud yn bosibl i risgiau gael eu rheoli'n briodol a'u lliniaru i'w hatal rhag dod yn broblemau ac yn rhoi cymorth i dracio cynnydd prosiect ac adrodd arno mewn modd effeithiol.
- 61 Ar hyn o bryd, mae cryn dipyn o'r gwaith cydgysylltu'n cael ei wneud gan gydgysylltydd y Cyd-grŵp Gwasanaethau Brys ond nid yw hyn yn ddigon i gefnogi rhaglen mor eang ac uchelgeisiol. Ar y cyfan, mae capasiti'r ffrydiau gwaith yn gyfyngedig heb unrhyw adnoddau staff wedi'u neilltuo i gefnogi gweithgarwch y Bwrdd Cydweithio Strategol gyda phawb yn gwneud eu 'swydd arferol+'. Hefyd, nid yw rhai mentrau cydweithredol rhyngasiantaethol diweddar pwysig megis y gwasanaethau tân ac achub yn ymateb ar y cyd i argyfyngau meddygol ac unedau ymateb ar y cyd gyda'r heddlu wedi symud ymlaen dros y blynyddoedd diwethaf oherwydd ansicrwydd ynghylch cyllid.
- 62 Heb ddull cyson i reoli prosiectau a sicrhau bod adnoddau digonol yn eu lle, mae uchelgeisiau'r Bwrdd Cydweithio Strategol yn annhebygol o gael eu gwireddu. Mae hyn yn risg fawr i lwyddiant yn y dyfodol.

Nid yw'r Cyd-grŵp Gwasanaethau Brys wedi cytuno eto sut y bydd yn barnu'r effaith a'r gwerth am arian sy'n deillio o gydweithio

- 63 Mae sefydlu deilliannau eglur ar gyfer cydweithio'n bwysig i alluogi partneriaid i ddeall effaith a gwerth cydweithio. Fodd bynnag, mae datblygu deilliannau 'system gyfan' yn gymhleth, yn enwedig mewn amgylchedd amlddisgyblaethol. Gall integreiddio deilliannau ac allbynnau gwahanol wasanaethau fod mor gymhleth â chyflawni'r cydweithio ei hun. Ac fe all fod yn anodd gwybod ble i ddechrau heb linell sylfaen glir, neu lle nad yw mesurau penodol yn eu lle yn barod, a hebddynt, mae'n amhosibl gwerthuso pa mor dda yr ydych yn gwneud. Mae'n hanfodol felly bod partneriaid yn adnabod deilliannau ar adeg gynnar yn y broses gydweithio yn hytrach na mynd ati'n ôl-weithredol i'w pennu ar gyfer gweithgareddau neu ymyriadau y cytunwyd arnynt ac a ariannwyd yn barod i sicrhau eu bod yn gallu cynnal gwerthusiad priodol.
- 64 Yn bwysig, mae'r cynllun cydweithio strategol yn cynnwys amcan i gyflawni gwerth am arian ar gyfer trethdalwyr yng Nghymru trwy roi mentrau cydweithredol cost-effeithiol ar waith. Fodd bynnag, y tu hwnt i'r uchelgais hwn, ychydig o wybodaeth yr adroddir arni ar hyn o bryd i farnu pa un a yw ac a fydd mentrau cydweithredol presennol ac arfaethedig yn y dyfodol rhwng gwasanaethau 'golau glas' yn cyflawni gwerth gwell am arian.
- 65 Er enghraifft, nid oes data sylfaenol sy'n dangos ar y cyd faint mae gwasanaethau'n ei wario ar hyn o bryd; nid oes unrhyw wybodaeth am weithgareddau cydweithredol sy'n amlygu'r arbedion a wnaed hyd yma; ac nid oes targedau y cytunwyd arnynt ar gyfer gwelliannau y bwriedir eu cyflawni yn y dyfodol. Nid yw mentrau cydweithredol presennol wedi cael eu mapio na'u hasesu o ran eu heffaith eto.
- 66 Hefyd, nid yw llawer o'r cydweithio da rhwng y gwasanaethau brys yn cael ei hyrwyddo a'i gyhoeddi'n eang ac nid yw llawer o'r cydweithio da rhwng gwasanaethau brys yn cael ei hyrwyddo ac yn cael cyhoeddusrwydd eang ac nad yw'r Cyd-grŵp Gwasanaethau Brys yn amlwg iawn i'r cyhoedd. Mae hwn yn gyfle sy'n cael ei golli o ystyried gwaith cadarnhaol y Cyd-grŵp dros y 18 mis diwethaf yn llywio'i ffordd trwy'r pandemig.

Mae cyfleoedd i ddysgu o'r hyn sy'n digwydd yng ngwledydd eraill Prydain Fawr

67 Yn genedlaethol, mae'r gwasanaethau brys yn cael budd o fod yn rhan o rwydweithiau seiliedig-ar-wasanaethau sy'n gweithredu ar sail ehangach ac sydd â hanes da o roi anogaeth i gydweithio o fewn y sector. Maent yn cynnwys Cyngor Cenedlaethol y Prif Swyddogion Tân, Cyngor Cenedlaethol y Prif Swyddogion Heddlu a Chymdeithas y Prif Weithredwyr Gwasanaethau Ambiwylans. Yn ychwanegol at rwydweithiau gwasanaeth-benodol, ceir nifer o fyrdau cydweithio strategol 'golau glas' cenedlaethol, rhanbarthol a lleol mewn rhannau eraill o Brydain Fawr.

Mae Strategaeth Gydweithio Genedlaethol Gwasanaethau Brys yr Alban 2018-2023 yn canolbwyntio'n fawr ar integreiddio polisi a gwasanaethau

68 Yn 2014, fe sefydlwyd Grŵp Cydweithio ar Ddiwygio yn yr Alban. Mae'n cynnwys Gwasanaeth Tân ac Achub yr Alban, Gwasanaeth Heddlu'r Alban a Gwasanaeth Ambiwylans yr Alban. Yn ogystal â chadeiryddion y gwasanaeth tân ac achub a'r gwasanaeth ambiwlans, mae cadeirydd Awdurdod Heddlu'r Alban, y Prif Swyddog Tân, Prif Weithredwr Gwasanaeth Ambiwylans yr Alban a Phrif Gwnstabl Police Scotland hefyd yn eistedd ar grŵp llywodraethu ar wahân. Gweledigaeth y Grŵp Cydweithio ar Ddiwygio yw 'cydweithio i wneud yr Alban yn ddiogel ac yn llwyddiannus' ac maent wedi cytuno ar saith maes ar gyfer gweithredu:

- gwella deilliannau ar gyfer pobl;
- trawsnewid trwy ailbennu'r cydbwysedd o ran sut yr ydym yn neilltuo adnoddau i weithgareddau atal;
- gwella sgiliau ein gweithlu;
- gwella sut yr ydym yn gweithio mewn partneriaeth ac yn cydweithio gydag eraill;
- mynd ati ymhellach i feithrin a chryfhau cydnerthedd cymunedol;
- manteisio ar dechnoleg newydd wrth ail-ddylunio ein gwasanaethau; a
- datblygu modelau gwasanaethau mwy hyblyg.

- 69 Yn bwysig, ym mis Ionawr 2018 fe gyhoeddodd y Grŵp Strategaeth Gydweithio Genedlaethol Gwasanaethau Brys yr Alban¹⁵. Mae'r strategaeth yn nodi'r weledigaeth, cyfeiriad strategol, amcanion ac egwyddorion gweithio ar y cyd a fydd yn rhoi arweiniad o ran datblygiad parhaus cydweithio ar draws y tri gwasanaeth brys yn yr Alban. Cytunwyd ar weledigaeth ar y cyd, sef 'trwy gydweithio'n fwyfwy agos a thrwy rymuso ein staff a'n cymunedau byddwn yn gwella diogelwch a chydnerthedd cymunedau ac yn gwella lles pobl yr Alban'.
- 70 Mae'r strategaeth yn cynnwys dadansoddiad byr o'r galwadau a osodir ar wasanaethau brys a gwasanaethau cyhoeddus eraill ac yn cyflwyno'r achos pam fod cydweithio'n bwysig. Mae newid demograffig, anghydraddoldeb cymdeithasol, gostyngiadau mewn adnoddau ac ansicrwydd gwleidyddol yn amlygu'r angen am ymateb cadarn i alluogi gwasanaethau brys i barhau i gyflawni eu cyfrifoldebau.
- 71 Mae'r strategaeth yn defnyddio dull cam-wrth-gam rhesymegol sy'n canolbwyntio ar gamau cyflym ymlaen a dewisiadau hawdd sy'n adeiladu tuag at fanteision tymor hwy gan ganolbwyntio ar bedwar maes y rhoddir blaenoriaeth iddynt: cydleoli gwasanaethau; ymateb ar y cyd; integreiddio polisi a data; ac integreiddio a rhannu gwasanaethau. Maent yn canolbwyntio ar y pedwar maes hwn oherwydd 'Mae cydleoli'n ein helpu i ymateb ar y cyd sy'n gallu arwain at rannu gwybodaeth yn well sy'n gallu ein helpu i integreiddio gwasanaethau'. Mae'r Grŵp Cydweithio ar Ddiwygio hefyd yn datblygu Model Gwella Cydweithredol i oleuo gwaith cydweithredol yn y dyfodol ac i gynyddu cyfleoedd, arbedion effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd i'r eithaf.

15 Mae'r partneriaid wedi datblygu cynllun ar wahân i wella'r modd y defnyddir data hefyd. Mae hwn o gymorth i gyflawni'r Strategaeth Gydweithio Genedlaethol ar y cyfan.

Mae Grŵp Llywio Gwasanaethau Brys Dyffryn Tafwys yn goruchwyllo rhaglen ac iddi ffocws pendant i rannu adnoddau a gwella galluoedd ar y cyd

- 72 Mae Grŵp Llywio Gwasanaethau Brys Dyffryn Tafwys yn dwyn ynghyd uwch swyddogion o'r gwasanaethau brys. Y prif wahaniaethau gyda'r Cyd-grŵp Gwasanaethau Brys yng Nghymru yw cynnwys Comisiynydd Heddlu a Throseddau Dyffryn Tafwys ac awdurdodau lleol fel aelodau. Mae swyddog Cymorth Rhaglen, a mecanwaith brysbennu ar gyfer pennu ffocws a lleihau ffrydiau gwaith fel eu bod yn dal i fod yn rhai y gellir eu cyflawni ac yn realistig. Mae Grŵp Llywio Gwasanaethau Brys Dyffryn Tafwys yn darparu arweiniad, her a chyfeiriad ar y cyfan ar gyfer rhoi'r Rhaglen Gydweithio ar waith. Mae'r blaenoriaethau strategol yn canolbwyntio ar y canlynol:
- dadansoddi a lleihau'r galw;
 - galluogi gwasanaethau trwy gaffael ar y cyd;
 - rhannu galluoedd arbenigol;
 - adnabod a chydweithio ar recriwtio a datblygu'r gweithlu; ac
 - integreiddio gweithredol.
- 73 Fe wnaed cynnydd sylweddol gan gynnwys Awdurdod Tân Swydd Buckingham, Ymddiriedolaeth Ambiwlans Canol De Lloegr a Heddlu Dyffryn Tafwys yn cydleoli mewn 'Hyb' pwrpasol newydd gyda phob un o'r tri gwasanaeth yn gweithredu o un safle. Mae datblygiadau eraill yn cynnwys mynd ati ar y cyd i gaffael injans tân a defnyddio un cyflenwr ar gyfer cyfarpar diogelu personol ar draws y tri gwasanaeth tân ac achub yn y rhanbarth. Mae cofrestr cydwethio ac adroddiad monitro wedi cael eu datblygu ac yn cael eu defnyddio i dracio cynnydd¹⁶.

Mae gwasanaethau brys yn Nwyrain Lloegr yn dechrau mesur yr adenillion ar fuddsoddiad sy'n deillio o fentrau cydweithio

- 74 Fe wnaeth adroddiad gwerthuso ar weithgarwch cydweithredol cyfredol rhwng Gwasanaeth Tân ac Achub Swydd Bedford ac Ymddiriedolaeth Gwasanaeth Ambiwlans Dwyrain Lloegr amcangyfrif cyfanswm adenillion ar fuddsoddiad o £5.09 miliwn mewn gwerth cymdeithasol, neu £7 am bob £1 a fuddsoddwyd¹⁷. Mae hyn yn cynnwys:
- adenillion ar fuddsoddiad a gwerth cymdeithasol o gymorth y Gwasanaeth Tân ac Achub yn ystod y pandemig trwy secondio diffoddwyr tân i'r Ymddiriedolaeth Gwasanaeth Ambiwlans o £0.448 miliwn;
 - gwerth cymdeithasol tîm cwmpadau'r Gwasanaeth Tân ac Achub yn 2020-21 o £1.053 miliwn;
 - gwasanaeth achub cleifion cymhleth bariatrig gyda gwerth cymdeithasol ychwanegol i Swydd Bedford o £0.384 miliwn;
 - ymateb ar y cyd gyda gwerth cymdeithasol ychwanegol i Swydd Bedford o £2.244 miliwn; a
 - mae cyflawni mynediad¹⁸ wedi ychwanegu gwerth cymdeithasol i Swydd Bedford o £0.960 miliwn.
- 75 Oherwydd ymdrechion cydweithredol, mae'r gwerthusiad yn amlygu bod COVID-19 wedi cael llai o effaith ar yr Ymddiriedolaeth Gwasanaeth Ambiwlans ac ers mis Ebrill 2020 mae cymorth y Gwasanaeth Tân ac Achub wedi galluogi 600 yn ychwanegol o ambiwlansys brys o fod ar gael ac mae mwy na 22,332 o oriau ar gyfer cleifion wedi cael eu darparu. O ganlyniad, yn 2020-21 fe wnaeth yr Ymddiriedolaeth Gwasanaeth Ambiwlans gyrraedd pob un o'i safonau ar gyfer ymateb i ddigwyddiadau categori 1 lle mae bywyd yn y fantol¹⁹ yn ardal Swydd Bedford am y tro cyntaf ers 2010. Ers hynny mae'r Ymddiriedolaeth wedi nodi'r trydydd perfformiad gorau yn Lloegr o fewn eu targed o 7 munud yn ystod 2020-21.

17 [Gwerthusiad o Gydweithio rhwng BFRS a EEAST 2021](#).

18 Ystyr cyflawni mynediad yw pan fo'r gwasanaeth tân ac achub yn torri i mewn i eiddo lle mae pryder ynghylch bywyd claf mewn safle a bod criwiau ambiwlans neu heddlu'n meddu â mynd i mewn.

19 Yn 2017, fe roddodd NHS England safonau ambiwlans newydd ar waith ledled y wlad. Y rheswm dros hyn oedd er mwyn sicrhau bod y cleifion mwyaf sâl yn cael yr ymateb cyflymaf a bod yr holl gleifion yn cael yr ymateb cywir y tro cyntaf. Cyflwynwyd cyfres o gwestiynau brysbennu ymlaen llaw i adnabod y cleifion hynny yr oedd angen yr ymateb cyflymaf arnynt. Mae pedwar categori o alwad ac mae Categori 1 yn cynnwys galwadau gan bobl ag afiechydon neu anafiadau sy'n golygu bod eu bywyd yn y fantol ac mae gofyn ymateb i'r rhain o fewn 7 munud.

Beth all Cymru ei ddysgu o hyn?

- 76 O'r enghreifftiau yr ydym wedi'u hadolygu mewn rhannau eraill o Brydain Fawr, rydym yn dod i'r casgliad bod cydweithio'n bennaf yn weithredol ei ffocws, yn cael ei flaenoriaethu'n lleol nid yn genedlaethol ac yn aml yn ymateb tactegol i fynd i'r afael â phroblem neu amgylchiad. Mae gweithgarwch hefyd yn aml yn anweladwy i'r cyhoedd. Nid yw gwasanaethau integredig yn gyffredin mewn ardaloedd eraill ac nid ymddengys fod yr un bwrdd cydweithio 'golau glas' wedi datrys cyfrinach cydweithio yn llawn.
- 77 Gan dynnu ar yr enghreifftiau uchod ac eraill – mae **Atodiad 3** yn darparu crynodeb o rai partneriaethau ychwanegol – yn amlwg mae rhai egwyddorion allweddol a all helpu i wneud i gydweithio 'golau glas' weithio. Wrth symud yr agenda hon yn ei blaen yng Nghymru, mae **Arddangosyn 9** yn amlygu rhai ffactorau llwyddiant sy'n debygol o fod yn hollbwysig. Gan adeiladu ar hyn, mae **Atodiad 4** yn darparu rhestr wirio hunanwerthuso.

Arddangosyn 9: gwneud i gydweithio weithio – ffactorau llwyddiant hollbwysig

- Arweinyddiaeth weladwy sy'n blaenoriaethu pwysigrwydd cydweithio.
- Bod yn glir sut y mae cydweithio'n cyfrannu mewn ffordd ystyrlon at ganlyn arni â gweledigaeth a strategaeth pob asiantaeth.
- Cyd-destunoli'r rhesymau dros newid – sut y mae materion demograffig, cymdeithasol, ariannol a gwleidyddol yn golygu bod angen ymatebion gwahanol gan wasanaethau yn yr 21ain Ganrif.
- Bod yn agored ynglŷn â meysydd lle ceir gwrthdaro posibl ac wynebu'r rhain yn uniongyrchol trwy eu trafod, eu hasesu a'u rheoli mewn modd agored.
- Sefydlu protocolau eglur mewn perthynas ag ymddygiadau, rheoleidd-dra cyfarfodydd, rhannu gwybodaeth a data, cyllid ac atebolrwydd.
- Sefydlu dealltwriaeth gyffredin am gyloch gwaith a chyfyngiadau cydweithio a gwerthfawrogiad o hynny.
- Y gallu i neilltuo amser, egni ac adnoddau (gan gynnwys amser uwch arweinwyr) i gynnal momentwm a gwaith cyflawni.
- Gwerthfawrogi safbwynt defnyddwyr gwasanaethau a'u cynnwys wrth adnabod ble y gall cydweithio wella'u profiad.
- Hyrwyddo pwysigrwydd a manteision cydweithio ar y 'rheng flaen' a chyfleu/egluro pam ei fod yn bwysig.
- Creu mesurau o lwyddiant sy'n eich galluogi i ddangos effaith a gwerth am arian, a mynd ati'n rheolaidd i werthuso perfformiad yn erbyn y rhain ac adrodd arno.

Ffynhonnell: Archwilio Cymru

Atodiadau

- 1 Dulliau ac ymagwedd archwilio
- 2 Deddf Argyfyngau Sifil Posibl 2004 ac ymateb i drychinebau yng Nghymru
- 3 Enghreifftiau o gydweithio rhwng gwasanaethau ac ymatebwyr brys yng ngwledydd eraill Prydain Fawr
- 4 Nodweddion cadarnhaol gwasanaethau brys sy'n cydweithio'n effeithiol

1 Dulliau ac ymagwedd archwilio

Dulliau

Fe gwblhaom ni ein hadolygiad rhwng mis Mawrth 2020 a mis Hydref 2021 ac fe ddefnyddiom ni ystod o ddulliau i gyflawni'r adolygiad hwn:

- **adolygu dogfennau:** fe wnaethom adolygu dogfennaeth, canllawiau a chyhoeddiadau Llywodraeth Cymru, ystod o ddeunyddiau ar ymagweddau mewn rhannau eraill o Brydain Fawr ac adroddiadau a gwybodaeth a gyhoeddwyd gan Lywodraeth y DU;
- **cyfweliadau:** fe gyfwelom ni ag uwch arweinwyr o bob un o'r gwasanaethau brys, swyddogion â chyfrifoldeb am gyflawni mentrau cydweithio yng ngwasanaethau brys Cymru, staff Llywodraeth Cymru a nifer fach o bobl sy'n gweithio yn y gwasanaethau brys yn Lloegr; a
- **dadansoddi data:** fe gynhaliom ni ymarfer casglu a dadansoddi data manwl gan dynnu ar wybodaeth a oedd wedi'i chynnwys mewn cyfrifon cyhoeddedig a data a ddelir gan bob un o'r gwasanaethau brys. Roedd y data y gofynnwyd amdano'n cynnwys y canlynol:
 - gorsafoedd/canolfannau, ystafelloedd rheoli a lleoliad adeiladau pob sefydliad – roedd yr wybodaeth hon i gyd gennym.
 - gweithlu yn ôl rôl – mewn lifrai a ddim mewn lifrai – roedd yr wybodaeth hon i gyd gennym.
 - gwariant refeniw a chyfalaf – roedd yr wybodaeth hon i gyd gennym.
 - cronfeydd wrth gefn – roedd yr wybodaeth hon i gyd gennym.
 - nifer y cerbydau, milltiroedd blynyddol a gwariant ar gynnal a chadw fflyd – roedd y rhan fwyaf o'r wybodaeth hon gennym.
 - gwariant ar oramser – roedd y rhan fwyaf o'r wybodaeth hon gennym.
 - lefelau absenoldeb oherwydd salwch – roedd peth o'r wybodaeth hon gennym.
 - cydnabyddiaeth ariannol y bwrdd – roedd yr wybodaeth hon i gyd gennym.

Dim ond setiau data sy'n gwbl gyflawn neu'n gyflawn gan mwyaf yr ydym wedi'u defnyddio yn ein dadansoddiad ac rydym wedi gwirio dilysrwydd a chywirdeb yr wybodaeth gyda phob corff. Oherwydd y gwahaniaethau hyn mewn data, mae'r dadansoddiad yn yr adroddiad yn amrywio rhwng blynyddoedd ariannol.

Ymagwedd

Yn dilyn gwaith archwilio lleol blaenorol ar gydweithio rhwng heddluoedd yng Nghymru, fe lansiom ni'r adolygiad hwn gan fwrw golwg ehangach ar yr holl wasanaethau 'golau glas' yng Nghymru ym mis Mawrth 2020. Yn wreiddiol roeddem yn bwriadu gwneud y gwaith hwn fel archwiliad mewn '2 gam':

- Cam 1 – adolygiad desg o adnoddau, cyllidebau, lleoliadau fflydoedd ac asedau, i adnabod o ble a sut y mae gwasanaethau'n cydweithio ar hyn o bryd.
- Cam 2 – cyfleoedd i wella cydnerthedd trwy gydweithio, integreiddio a defnyddio adnoddau'n well.

Fe wnaethom ddiwygio ein cynlluniau i ystyried yr heriau sy'n wynebu gwasanaethau brys o ran ymdrin ag effaith COVID-19. Fe wnaethom leihau cwmpas ein gwaith maes. Er enghraifft, ni wnaethom fapio'r broses o ran sut y mae pob gwasanaeth brys yn ymateb i alwadau 999 brys, gan gynnwys penderfyniadau ac adfer yng Nghyd-ganolfan Gwasanaethau Brys Pen-y-bont ar Ogwr; ni wnaethom gynnal grwpiau ffocws o weithwyr brys rheng-flaen; ac ni wnaethom adolygu cofrestrau risgiau a threfniadau rheoli risg. Fe wnaethom hefyd gwblhau'r adolygiad fel archwiliad ac iddo un cam yn unig.

2 Deddf Argyfyngau Sifil Posibl 2004 ac ymateb i drychinebau yng Nghymru

Mae Deddf Argyfyngau Sifil Posibl 2004, a mesurau anneddfwriaethol sy'n cydfynd â hi, yn darparu un fframwaith ar gyfer amddiffyn sifil yng Nghymru²⁰. Mae Rhan 1 y Ddeddf a rheoliadau a chanllawiau statudol ategol yn sefydlu set glir o rolau a chyfrifoldebau ar gyfer y rhai sy'n rhan o baratoi ar gyfer argyfyngau ac ymateb iddynt ar y lefel leol. Fe wnaethom adrodd ar weithrediad y Ddeddf yn 2012²¹.

Mae'r Ddeddf yn rhannu ymatebwyr lleol yn 2 gategori, gan osod set wahanol o ddyletswyddau ar y naill a'r llall. Y rhai yng Nghategori 1 yw'r sefydliadau sy'n greiddiol i'r ymateb i'r rhan fwyaf o argyfyngau (y gwasanaethau brys, awdurdodau lleol a chyrrff y GIG). Mae'r set lawn o ddyletswyddau amddiffyn sifil yn berthnasol i ymatebwyr Categori 1. Bydd yn ofynnol iddynt:

- asesu'r risg y gallai argyfyngau ddigwydd a defnyddio hyn i oleuo'r gwaith o gynllunio at argyfyngau sifil posibl;
- sefydlu cynlluniau at argyfwng;
- sefydlu trefniadau rheoli parhad busnes;
- sefydlu trefniadau i drefnu bod gwybodaeth ar gael i'r cyhoedd am faterion amddiffyn sifil a chynnal trefniadau i rybuddio, hysbysu a chynghori'r cyhoedd pe bai argyfwng;
- rhannu gwybodaeth gydag ymatebwyr lleol eraill i wella trefniadau cydgysylltu;
- cydweithredu gydag ymatebwyr lleol eraill i wella trefniadau cydgysylltu ac effeithlonrwydd; a
- rhoi cyngor a chynhorthwy i fusnesau a mudiadau gwirfoddol mewn perthynas â rheoli parhad busnes (awdurdodau lleol yn unig).

²⁰ O dan Adran 41 o [Orchymyn Trosglwyddo Swyddogaethau 2018](#), cafodd darpariaethau allweddol Deddf Argyfyngau Sifil Posibl 2004 ("y Ddeddf") eu trosglwyddo i Weinidogion Cymru.

²¹ [Argyfyngau Sifil yng Nghymru](#), Archwilydd Cymdeithol Cymru, Rhagfyr 2012.

Mae sefydliadau Categori 2 (yr Awdurdod Gweithredol Iechyd a Diogelwch, cwmnïau trafndiaeth a chyfleustodau) yn 'gyrff sy'n cydweithredu'. Maent yn llai tebygol o fod yn gwbl ganolog i waith cynllunio, ond byddant yn chwarae rhan fawr mewn digwyddiadau sy'n effeithio ar eu sector hwy eu hunain. Mae gan ymatebwyr Categori 2 set lai o ddyletswyddau – cydweithredu a rhannu gwybodaeth berthnasol gydag ymatebwyr Categori 1 a 2 eraill. Daw sefydliadau Categori 1 a 2 ynghyd i ffurfio 'fforymau lleol Cymru gydnerth' (yn seiliedig ar ardaloedd heddlu) sy'n helpu trefniadau cydgysylltu a chydweithredu rhwng ymatebwyr ar y lefel leol.

Mae gwasanaethau brys yng Nghymru wedi bod yn arwain o ran cadw pobl ac eiddo'n ddiogel mewn ymateb i amrywiaeth eang o ddigwyddiadau. Er enghraifft, stormydd a llifogydd difrifol yn ogystal â damweiniau trafndiaeth, terfysgoedd, gwrthdystiadau sifil, tanau enfawr a llygredd olew.

3 Enghreifftiau o gydweithio rhwng gwasanaethau ac ymatebwyr brys yng ngwledydd eraill Prydain Fawr

Mae cydweithio rhwng gwasanaethau brys yn tyfu mewn pwysigrwydd ledled Prydain Fawr ac mae ymagweddau niferus yn eu lle neu'n cael eu datblygu. I gael rhagor o wybodaeth am waith y Grŵp Cydweithio ar Ddiwygio yn yr Alban, Grŵp Llywio Cydweithio Dyffryn Tafwys a Bwrdd Strategol Cydweithio Golau Glas Swydd Bedford gweler paragraffau 67 i 75 ym mhrif gorff yr adroddiad hwn.

Cydweithio	Aelodaeth Ehangach	Fframwaith rheoli perfformiad yn ei le	Gwerthusiad o drefniadau cydweithio presennol	Rhaglen waith wedi'i blaenoriaethu	Strategaethau ac ymagweddau ychwanegol ac ar wahân rhwng y Tri Gwasanaeth wedi'u datblygu
Grŵp Cydweithio ar Ddiwygio'r Alban	Amh.	Oes	Nac oes	Ydy	Data
Grŵp Llywio Cydweithio Dyffryn Tafwys	Comisiynydd Heddlu a Throseddu Cynghorau Sir Fforwm Cydnerthedd Lleol Partneriaeth Economaidd Leol GCC y GIG	Oes	Nac oes	Ydy	Ystadau Fflyd Caffael Hybiau Gwasanaethau Brys Rotas gweithredol Prentisiaid

Cydweithio	Aelodaeth Ehangach	Fframwaith rheoli perfformiad yn ei le	Gwerthusiad o drefniadau cydweithio presennol	Rhaglen waith wedi'i blaenoriaethu	Strategaethau ac ymagweddau ychwanegol ac ar wahân rhwng y Tri Gwasanaeth wedi'u datblygu
Bwrdd Strategol Cydweithio Golau Glas Swydd Bedford	Comisiynydd Heddlu a Throseddu Fforwm Cydnerthedd Lleol	Oes	Oes	Ydy	Ystadau Fflyd Caffael Gweithdai
Grŵp Cydweithio Gwasanaethau Brys y De Orllewin	Cyngor Cernyw Fforwm Cydnerthedd Lleol	Oes	Oes	Ydy	Gweithrediadau Arbenigol Tri Heddlu Storio a Rheoli Digidol Rhaglen Cyfathrebu Symudol y Gwasanaethau Brys (ESMCP)
Cyd-fwrdd Cynghori ar Gydweithio Golau Glas Swydd Warwick	Comisiynydd Heddlu a Throseddu Cyngor Sir	Oes	Nac oes	Ydy	Ymchwilio i safleoedd troseddau tân Rheoli'r Galw mewn Amser Real

Cydweithio	Aelodaeth Ehangach	Fframwaith rheoli perfformiad yn ei le	Gwerthusiad o drefniadau cydweithio presennol	Rhaglen waith wedi'i blaenoriaethu	Strategaethau ac ymagweddau ychwanegol ac ar wahân rhwng y Tri Gwasanaeth wedi'u datblygu
Swydd Gaer	Ambiwlans awyr	Oes	Nac oes	Nac ydy	Elfennau proffesiynol Datblygu Pobl Cyfleusterau ac Ystadau Gwella Newid Strategol Gwasanaethau Cludo Gwasanaethau Cyfreithiol Gwasanaethau Argraffu Cyfathrebu Corfforaethol
Bwrdd Arweinwyr Gweithredol Golau Glas Cymbria	Cyngor Sir Achub Mynydd	Oes	Nac oes	Ydy	Rhannu data Lefel Dosbarth Strategaeth Hybiau Ffocws Lleol Canolfan Gorchymyn a Rheoli ar y Cyd Strategaeth gweithio'n symudol

Cydweithio	Aelodaeth Ehangach	Fframwaith rheoli perfformiad yn ei le	Gwerthusiad o drefniadau cydweithio presennol	Rhaglen waith wedi'i blaenoriaethu	Strategaethau ac ymagweddau ychwanegol ac ar wahân rhwng y Tri Gwasanaeth wedi'u datblygu
Bwrdd Strategol Swydd Essex	Cyngor Thurrock Cyngor Southend on Sea	Oes	Oes	Oes	Ystadau Fflyd Caffael Strategaeth Ffyrdd Safer Essex Roads
Bwrdd Cydweithio Golau Glas Glannau Mersi	Fforwm Cydnerthedd Lleol Cyngor Dinas Lerpwl	Oes	Nac oes	Ydy	Hyfforddiant ar y cyd ar gyfer comanderiaid a goruchwylwyr ystafell reoli Proses gyffredin ar gyfer ôl-drafodaeth

Ffynhonnell: Archwilio Cymru

Rydym wedi datblygu'r rhestr wirio hunanasesu hon gan dynnu ar ein hadolygiad o gydweithio rhwng gwasanaethau brys ledled Prydain Fawr.

4 Nodweddion cadarnhaol gwasanaethau brys sy'n cydweithio'n effeithiol

Rydym wedi argymhell ei bod yn cael ei defnyddio gan y gwasanaethau brys yng Nghymru i werthuso a chryfhau eu rhaglenni gwaith cydweithredol.

Nodwedd	Wastad	Weithiau	Byth
Mae gennym arweinyddiaeth weladwy sy'n blaenoriaethu pwysigrwydd cydweithio			
Rwy'n ymddiried mewn eraill yn y fenter gydweithio, ac mae eraill yn ymddiried ynof fi			
Mae'n glir i ni sut y mae cydweithio'n cyfrannu mewn ffordd ystyrlon at ganlyn arni â gweledigaeth a strategaeth pob asiantaeth			
Rydym yn gwybod pam ac yn gallu cydestunoli'r rhesymau dros newid – sut y mae materion demograffig, cymdeithasol, ariannol a gwleidyddol yn golygu bod angen ymatebion gwahanol gan wasanaethau yn yr 21 ^{ain} ganrif			
Rydym yn agored ynglŷn â'r potensial ar gyfer gwrthdaro ac yn wynebu'r rhain yn uniongyrchol trwy eu trafod, eu hasesu a'u rheoli mewn modd agored			
Rydym yn gwybod pwy fydd yn dal y partneriaid gyda'i gilydd yn ystod cyfnod anodd			
Mae unigolion yn cymryd camau penodol i symud y cydweithio yn ei flaen			
Mae'r materion mwyaf anodd yn cael sylw			
Mae gennym brotocolau eglur ac effeithiol mewn perthynas ag ymddygiadau, rheoleidd-dra cyfarfodydd, rhannu gwybodaeth a data, cyllid, ac atebolrwydd			
Mae'r cyfrifoldeb am gydgyssylltu'r broses gydweithio'n eglur ac mae partneriaid yn ymrwymedig i rannu cyfrifoldeb am y cydweithio			

Nodwedd	Wastad	Weithiau	Byth
Mae gennym ddealltwriaeth gyffredin am gylch gwaith a chyfyngiadau cydweithio a gwerthfawrogiad o hynny			
Rydym yn gallu neilltuo amser, egni ac adnoddau (gan gynnwys amser uwch arweinwyr) i gynnal momentwm a'r broses gyflawni o ran ein gwaith cydweithredol			
Rydw i a'm sefydliad yn barod i greu a chynnal capasiti, ac mae'r holl bartneriaid eraill yn ymrwymedig i wneud yr un modd			
Rydym yn gwerthfawrogi safbwynt defnyddwyr gwasanaethau ac yn eu cynnwys wrth adnabod ble y gall cydweithio wella'u profiad			
Rydym yn hyrwyddo pwysigrwydd a manteision cydweithio ar y 'rheng flaen' ac yn cyfleu ac yn egluro pam fod hyn yn bwysig			
Mae gennym fesurau o lwyddiant sy'n ein galluogi i ddangos effaith a gwerth am arian, ac rydym yn mynd ati'n rheolaidd i werthuso ein perfformiad yn erbyn y rhain ac adrodd arno			

Ffynhonnell: Archwilio Cymru

Archwilio Cymru
24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd
CF11 9LJ

Ffôn: 029 2032 0500

Facs: 029 2032 0600

Ffôn testun: 029 2032 0660

Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg ac yn Saesneg.

E-bost: post@archwilio.cymru

Gwefan: www.archwilio.cymru

Manon Antoniazzi

Eitem 9

Prif Weithredwr a Chlerc y Senedd

Chief Executive and Clerk of the Senedd

Mark Isherwood AS
Cadeirydd y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus a Gweinyddiaeth
Cyhoeddus
Senedd Cymru
Tŷ Hywel
Bae Caerdydd
CF99 1SN

2 Chwefror 2022

Annwyl Mark

Adroddiad y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus a Gweinyddiaeth Gyhoeddus ar Graffu ar Gyfrifon 2020-21.

Rwy'n ysgrifennu mewn ymateb i adroddiad y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus a Gweinyddiaeth Gyhoeddus ar Graffu ar Gyfrifon 2020-21. Hoffwn ddiolch i'r Pwyllgor am ei waith craffu.

Hoffwn hefyd ddiolch i'r Pwyllgor am ganmol y Comisiwn am ei berfformiad yn ystod y 12 mis diwethaf wrth iddo barhau i anelu at ragoriaeth yn economi, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd y sector cyhoeddus, ac am ganmol y Comisiwn am osod yr Adroddiad Blynnyddol a Chyfrifon yn gynnar a nodi cyflwyniad effeithiol y ddogfen a'r defnydd o ddiagramau a ffeithluniau.

Hoffwn achub ar y cyfle hwn i roi sicrwydd i'r Pwyllgor ein bod yn parhau i fod mor ymrwymedig ag erioed i ddarparu mwy o eglurder a sicrwydd drwy graffu ac archwilio allanol yn ogystal â'n fframwaith llywodraethu mewnol. Rydym wedi ymrwymo i adolygu ein dangosyddion perfformiad corfforaethol a byddwn yn rhannu canlyniad yr adolygiad hwn gyda'r Pwyllgor, gan gyfeirio'n benodol at y Dangosydd Perfformiad Allweddol sy'n ymwneud â thanwariant.

Byddwn hefyd yn rhannu gwybodaeth am ein Hadolygiad Capasiti 2021-22 ac yn rhoi mwy o fanylion i'r Pwyllgor am ei nodau, ei gynnydd a'i ganlyniadau erbyn y gwanwyn nesaf.

Rhoddir sylw llawn i argymhellion eich Pwyllgor ynghylch y Comisiwn yn yr Atodiad sydd ynghlwm. Os hoffech gael rhagor o wybodaeth am unrhyw fater a gynhwysir yn yr Atodiad, mae croeso ichi roi gwybod i mi.

Senedd Cymru

Bae Caerdydd, Caerdydd, CF99 1SN

 Contact@senedd.cymru

 0300 200 6565

Welsh Parliament

Cardiff Bay, Cardiff, CF99 1SN

 Contact@senedd.wales

 0300 200 6565

Fel arfer, os hoffai eich Pwyllgor gael unrhyw wybodaeth bellach, cofiwch fod croeso ichi gysylltu â mi.

Yn gywir

Manson Antoniozzi

copi at Gomisiynwyr y Senedd, Nia Morgan

Atodiad 1

Adroddiad y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus a Gweinyddiaeth Gyhoeddus ar Graffu ar Gyfrifon 2019-20.

Argymhelliad 1 Er budd mwy o dryloywder, rydym yn argymell, cyn y gwaith craffu blynyddol ar y cyfrifon, y dylai'r Comisiwn roi manylion i'r Pwyllgor sy'n crynhoi ac yn casglu tanwariant ac yn nodi penderfyniadau a wneir i ailddyrannu tanwariant. Byddai'n ddefnyddiol pe bai hyn ar fformat tebyg i'r llythyr a roddwyd i'r Pwyllgor Cyllid

Derbyniwyd

Rydym yn croesawu gwaith craffu'r Pwyllgor ac yn gofyn am ragor o wybodaeth am danwariant y Comisiwn ac ailddyrannu unrhyw danwariant yn ystod 2021-22.

Bydd y Comisiwn unwaith eto yn rhoi llythyr i'r Pwyllgor Cyllid, ar ôl diwedd blwyddyn ariannol 2021-22, yn amlinellu goblygiadau ariannol y pandemig ar yr alldro. Byddwn yn rhannu'r wybodaeth hon â'r Pwyllgor hwn a hefyd yn darparu gwybodaeth ychwanegol, lle bo angen, er mwyn sicrhau'r tryloywder gofynnol cyn y sesiwn graffu flynyddol yn hydref 2022.

Argymhelliad 2 Er mwyn helpu'r Comisiwn i gynyddu ei wariant ar gyflenwyr o gwmnïau yng Nghymru, rydym yn argymell ei fod yn cynnal ymarfer i rannu terfynau gwariant contract h.y. mewn dosbarthiadau llai na £10,000, llai na £50,000, llai na £100,000, llai na £500,000 a mwy na £500,000 a dadansoddi lledaeniad ariannol y contractau a ddyfernir i nodi cyfleoedd i rannu contractau mwy ac i gynyddu'r tebygolrwydd y bydd cwmnïau llai yng Nghymru yn cyflwyno cynnig llwyddiannus am gontract. Byddem yn croesawu diweddariad bob chwe mis ar y cynnydd yn y maes hwn

Derbyniwyd

Rydym yn cynnal dadansoddiad gwariant yn rheolaidd ar bob un o'n contractau sy'n werth mwy na £25,000.

Mae pob contract sy'n werth mwy na £25,000 yn cael ei reoli'n ganolog gan dîm Caffael y Comisiwn. Mae rheoli contractau sydd o dan y trothwy o £25,000 yn cael ei ddirprwyo i reolwr perthnasol y Comisiwn.

Ar gyfer contractau gwerth uwch, rydym bob amser yn edrych ar ddichonoldeb opsiynau i rannu'r rhain yn 'lotiau' llai er mwyn cynyddu'r cyfleoedd i gyflenwyr llai sydd wedi'u lleoli yng Nghymru. Enghraifft lwyddiannus, ddiweddar o'r dull hwn

yw'r contract argraffu a chopio, lle'r oeddem yn gallu dyfarnu elfennau o'r contract newydd i gwmni o Gymru.

Mae'r Comisiwn yn ymchwilio'n barhaus i ffyrdd o gynyddu gwariant gyda chyflenwyr o Gymru. Rydym yn gwneud hyn drwy ymchwil i'r farchnad, ymgysylltu'n gynnar â chyflenwyr ac fel y crybwyllwyd, drwy ystyried sut y gallwn strwythuro contractau i annog cyflenwad o Gymru. Yn ddiweddar, rydym wedi dyrannu adnodd pwrpasol o fewn y Gwasanaeth Caffael i arwain ar y gwaith hwn. Mae gennym hefyd bolisi ar 'Annog mentrau bach a chanolig'.

Rydym yn cytuno i roi diweddariad bob chwe mis i'r Pwyllgor ar y cynnydd yn y maes hwn.

Argymhelliad 3 Rydym yn argymhell bod Comisiwn y Senedd yn parhau i weithio i ddeall ysgogwyr sy'n arwain at y gynrychiolaeth isel o yn ei weithlu o gymunedau lleiafrifoedd ethnig a grwpiau economaidd-gymdeithasol is ac yn cryfhau polisïau ac yn cymryd camau i leihau rhwystrau canfyddedig a bylchau cyflog i'r grwpiau hyn a grwpiau amrywiol eraill.

Derbyniwyd (cymunedau lleiafrifoedd ethnig)

Mae'r Comisiwn yn gweithio'n barhaus i sicrhau ei fod yn deall ac yn datrys y gynrychiolaeth isel o gymunedau lleiafrifoedd ethnig yn y gweithlu, yn enwedig ar raddau uwch.

Nodwyd (grwpiau economaidd-gymdeithasol is)

Ers mis Ebrill 2021 mae'r Comisiwn wedi cynnwys data economaidd-gymdeithasol yn ei brosesau recriwtio, a fydd yn darparu dealltwriaeth o amrywiaeth economaidd-gymdeithasol y gronfa ymgeiswyr yn y lle cyntaf. Bydd y wybodaeth yn cael ei hadolygu ochr yn ochr â dulliau adrodd blynyddol y Comisiwn ar Amrywiaeth a Chynhwysiant ym mis Mai 2022.

Argymhelliad 4 Rydym yn argymhell bod y Comisiwn yn darparu diweddariad bob chwe mis ar y defnydd o blastig untro.

Derbyniwyd

Mae Comisiwn y Senedd yn cymryd yr angen i leihau plastigion untro yn ei weithrediadau o ddifrif. Rydym eisoes wedi cael gwared ar nifer fawr o eitemau plastig, wedi cymryd rhan ym menter Gorffennaf Di-blastig, ac wedi cynnwys lleihau'r defnydd o blastig untro yn ein Polisi Amgylcheddol. Rydym yn dilyn yr hierarchaeth wastraff lle bo modd;

blaenoriaethu opsiynau aildefnyddio ac ailgylchu, ac nid ydym yn anfon unrhyw wastraff i safleoedd tirlenwi.

I grynhoi, hyd yn hyn rydym wedi:

- Cael gwared ar gwpanau coffi plastig tafladwy bron i ddegawd yn ôl;
- Newid y cynwysyddion tecawê yn y ffreutur am ddewisiadau amgen di-blastig;
- Cael gwared ar gyllyll a ffyrc, biceri dŵr, potiau pwdin a gwellt plastig;
- Rydym wedi bod yn gweithio gyda'r contractwr arlwygo, cyn i'r pandemig ddechrau, i newid eitemau a werthir mewn pecynnau plastig os oes dewisiadau amgen yn bodoli (e.e. poteli diodydd);

Yn ystod y 6 mis nesaf byddwn yn:

- Gweithio gyda thîm Senedd Ieuenctid Cymru i ddarparu poteli yfed metel y gellir eu haildefnyddio i Aelodau, a cheisio sicrhau bod y rhain ar gael i staff er mwyn hyrwyddo'r symudiad oddi wrth ddewisiadau amgen untro;
- Hyrwyddo'r defnydd o'n ffynhonnau yfed presennol yn lle dŵr potel;
- Ymchwilio i ddichonoldeb mabwysiadu un o'r safonau rheoli di-blastig sydd ar gael ar hyn o bryd;
- Ysgrifennu at ein prif gyflenwyr presennol i ofyn iddynt fabwysiadu egwyddorion yr UK Plastics Pact, a gofyn i gyflenwyr newydd wneud yr un peth fel rhan o'r broses gaffael.

Byddwn yn rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf i'r Pwyllgor am ein cynnydd ymhen chwe mis.

